

KNO-4101-06-00/2012
Nr ewid. 108/2013/P/12/067/KNO

Informacja o wynikach kontroli

WYCHOWANIE FIZYCZNE I SPORT W SZKOŁACH PUBLICZNYCH I NIEPUBLICZNYCH

MISJA

Najwyższej Izby Kontroli jest dbałość o gospodarność i skuteczność w służbie publicznej dla Rzeczypospolitej Polskiej

WIZJA

Najwyższej Izby Kontroli jest cieszący się powszechnym autorytetem najwyższy organ kontroli państwowej, którego raporty będą oczekiwanym i poszukiwanym źródłem informacji dla organów władzy i społeczeństwa

Dyrektor Departamentu Nauki,
Oświaty i Dziedzictwa Narodowego:
Piotr Prokopczyk

Zatwierdzam:
Wojciech Misiąg

Wiceprezes Najwyższej Izby Kontroli
dnia 6 września 2013

Najwyższa Izba Kontroli
ul. Filtrowa 57
02-056 Warszawa
T/F +48 22 444 50 00

www.nik.gov.pl

ZAŁOŻENIA KONTROLI.....	4
1. PODSUMOWANIE WYNIKÓW KONTROLI.....	6
1.1. Ogólna ocena kontrolowanej działalności.....	6
1.2. Uwagi końcowe i wnioski.....	9
2. WAŻNIEJSZE WYNIKI KONTROLI.....	12
2.1. Organizacja i realizacja kształcenia z wychowania fizycznego.....	12
2.1.1. Organizacja zajęć z wychowania fizycznego.....	12
2.1.2. Dopuszczanie do użytku szkolnego programów nauczania wychowania fizycznego i ich realizacja.....	13
2.1.3. Ocenianie osiągnięć uczniów z wychowania fizycznego.....	18
2.1.4. Uczestnictwo uczniów w zajęciach wychowania fizycznego.....	20
2.1.5. Prowadzenie zajęć korekcyjnych dla uczniów z wadami postawy, nadwagą lub otyłością.....	24
2.1.6. Oferta nadobowiązkowych pozalekcyjnych zajęć sportowo-rekreacyjnych. Udział uczniów we współzawodnictwie sportowym.....	26
2.1.7. Warunki bezpieczeństwa uczniów na zajęciach wychowania fizycznego.....	26
2.1.8. Kwalifikacje i doskonalenie zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego i kształcenia zintegrowanego.....	30
2.1.9. Sprawowanie przez dyrektora szkoły nadzoru pedagogicznego nad wychowaniem fizycznym.....	32
2.2. Realizacja przez Ministra Sportu i Turystyki oraz Ministra Edukacji Narodowej zadań z wychowania fizycznego i sportu szkolnego.....	34
2.2.1. Działania Ministra Edukacji Narodowej związane z rozwojem wychowania fizycznego.....	34
2.2.2. Realizacja przez Ministra Sportu i Turystyki zadań w obszarze rozwoju infrastruktury sportowej oraz wychowania fizycznego i sportu szkolnego.....	37
2.2.3. Współpraca Ministra Edukacji Narodowej z Ministrem Sportu i Turystyki oraz Ministrem Zdrowia i Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego w obszarze rozwoju wychowania fizycznego i sportu szkolnego, profilaktyki zdrowotnej oraz kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela wychowania fizycznego.....	42
3. INFORMACJE DODATKOWE.....	47
4. ZAŁĄCZNIKI.....	49

Kontrola pn. *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych i niepublicznych* (nr P/12/067) została przeprowadzona z inicjatywy Najwyższej Izby Kontroli.

Cel główny kontroli

Celem kontroli była ocena organizacji i efektów kształcenia w szkołach publicznych i niepublicznych z uprawnieniami szkół publicznych w zakresie wychowania fizycznego i sportu szkolnego, a także działań Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Sportu i Turystyki odnoszących się do wspierania wychowania fizycznego i uprawiania sportu w szkołach.

Ocena dotyczyła w szczególności:

- 1) przestrzegania w skontrolowanych szkołach publicznych i niepublicznych z uprawnieniami szkół publicznych zasad organizacji i realizacji procesu kształcenia z zakresu wychowania fizycznego i sportu szkolnego;
- 2) funkcjonowania wewnątrzszkolnego systemu oceniania osiągnięć uczniów z przedmiotu wychowanie fizyczne;
- 3) skuteczności działań zmierzających do zapewnienia aktywnego udziału uczniów w zajęciach wychowania fizycznego;
- 4) tworzenia i przestrzegania w szkołach bezpiecznych warunków realizacji zajęć wychowania fizycznego;
- 5) aktywności nauczycieli wychowania fizycznego i kształcenia zintegrowanego w zakresie doskonalenia zawodowego oraz skuteczności nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez dyrektorów szkół w dziedzinie wychowania fizycznego.
- 6) monitorowania przez Ministra Edukacji Narodowej wdrażania od roku szkolnego 2009/2010 zmienionej podstawy programowej wychowania fizycznego;
- 7) realizacji przez Ministra Sportu i Turystyki zadań określonych w *Strategii Rozwoju Sportu w Polsce do roku 2015* dotyczących rozwoju infrastruktury sportowej, wspierania wychowania fizycznego i sportu szkolnego;
- 8) współpracy pomiędzy Ministrem Sportu i Turystyki oraz Ministrem Edukacji Narodowej w zakresie doskonalenia organizacji wychowania fizycznego i sportu szkolnego oraz obu Ministrów z Ministrem Zdrowia w odniesieniu do profilaktyki zdrowotnej w szkołach.

Kontrolę przeprowadzono w 45 jednostkach¹, z tego:

- 1) w Ministerstwie Sportu i Turystyki i Ministerstwie Edukacji Narodowej, na podstawie art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli (ustawa o NIK)², z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 5 ust. 1 ustawy o NIK, tj. celowości, legalności, gospodarności i rzetelności;
- 2) w 43 szkołach (38 zespołach szkół), z tego w 26 szkołach publicznych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego w ośmiu województwach (mazowieckim, podlaskim, pomorskim, śląskim, warmińsko-mazurskim, opolskim, zachodniopomorskim i wielkopolskim), na podstawie art. 2 ust. 2

¹ W tym w trzech jednostkach w ramach kontroli doraźnej rozpoznawczej pn. *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach niepublicznych* (R/12/005) poprzedzającej kontrolę planową (wyniki tej kontroli uwzględniono w niniejszej *Informacji*). Według typów szkół skontrolowano: 20 szkół podstawowych, 43 gimnazja i 22 szkoły ponadgimnazjalne. Wykaz skontrolowanych jednostek stanowi załącznik nr 3 do *Informacji*.

² Dz. U. z 2012 r., poz. 82, ze zm.

ustawy o NIK, z uwzględnieniem kryteriów określonych w art. 5 ust. 2 ustawy o NIK, tj. legalności, gospodarności i rzetelności oraz w 17 szkołach niepublicznych z uprawnieniami szkół publicznych, prowadzonych przez organizacje społeczne, stowarzyszenia społeczne i organizacje wyznaniowe, na podstawie art. 2 ust. 3 pkt 4 z uwzględnieniem kryterium legalności i gospodarności określonego w art. 5 ust. 3 ustawy o NIK.

Okres objęty kontrolą

Kontrolą objęto lata 2009–2012 w Ministerstwie Edukacji Narodowej i w Ministerstwie Sportu i Turystyki (od 2007 r. w odniesieniu do *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*) oraz w szkołach lata 2009/2010–2012/2013 (do grudnia 2012 r.).

Podjęcie kontroli wynikało z priorytetowego znaczenia wychowania fizycznego dla rozwoju psychofizycznego dzieci i młodzieży. Ponadto w latach szkolnych 2009/2010–2011/2012 zmienioną podstawę programową wychowania fizycznego³ wdrożono w kl. I-III szkoły podstawowej i w kl. I-III gimnazjum, a od roku szkolnego 2012/2013 wprowadzono tę podstawę na II i IV etapie edukacji (odpowiednio w kl. IV szkoły podstawowej i kl. I szkoły ponadgimnazjalnej).

Kontrolę przeprowadzono także ze względu na negatywną ocenę szkół wydaną po kontroli *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych (P/09/069)*, której ustalenia wykazały istotne nieprawidłowości, m.in. w organizacji i prowadzeniu procesu kształcenia w zakresie wychowania fizycznego. Ponadto kontrolą objęto szkoły niepubliczne dla dzieci i młodzieży, których działalność dotychczas nie była badana przez NIK w zakresie realizacji zajęć edukacyjnych.

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17), dalej: podstawa programowa wychowania fizycznego z 2008 r. Od 1 września 2012 r. obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w tej samej sprawie z dnia 27 sierpnia 2012 r., które obejmuje te same treści kształcenia (Dz. U. z 2012 r., poz. 977), dalej: podstawa programowa wychowania fizycznego z 2012 r.

1.1 Ogólna ocena kontrolowanej działalności**Najwyższa Izba Kontroli ocenia negatywnie w skontrolowanych szkołach organizację i efekty kształcenia wychowania fizycznego.**

Programy nauczania w ponad połowie skontrolowanych gimnazjów oraz w co piątej szkole podstawowej (w klasach I-III) nie uwzględniały pełnej treści kształcenia podstawy programowej wychowania fizycznego z 2008 r. W jednej czwartej szkół nie przeprowadzono obowiązującego wymiaru godzin zajęć wychowania fizycznego oraz nie przestrzegano liczebności grup ćwiczeniowych. W blisko jednej piątej szkół podstawowych (w klasach I-III) oraz w ponad dwóch trzecich gimnazjów nie zrealizowano wszystkich wymagań określonych w nowej podstawie programowej przedmiotu⁴, co nie pozwoliło w pełni osiągnąć efektów kształcenia dotyczących zwłaszcza promowania zdrowego trybu życia oraz umiejętności interpersonalnych i społecznych. Pomimo posiadanej wiedzy o wadach postawy i zjawisku otyłości wśród uczniów w ponad połowie szkół nie zorganizowano zajęć z gimnastyki korekcyjnej. Edukacja zdrowotna prowadzona w szkołach nie była skoordynowana, co wynikało m.in. z braku współpracy dyrektora i nauczycieli z pielęgniarką szkolną. Nie powiązano również tej edukacji z programami profilaktyki zdrowotnej proponowanymi przez podmioty zewnętrzne.

Wychowanie fizyczne ma wśród uczniów stosunkowo niską rangę. Przedmiot ten jest postrzegany jako nieatrakcyjny. Jedna czwarta uczniów i ich rodziców wyraziła opinię, że udział w zajęciach wychowania fizycznego nie przyczynił się do zwiększenia sprawności fizycznej. W opinii jednej trzeciej uczniów gimnazjów nie uzyskali oni niezbędnej wiedzy, umiejętności i postaw z edukacji zdrowotnej. Połowa rodziców uczniów z wadami postawy lub otyłością stwierdziła, że udział w zajęciach wychowania fizycznego nie wpłynął na poprawę stanu zdrowia ich dzieci⁵.

W większości szkół wewnątrzszkolny system oceniania z wychowania fizycznego nie pozwalał na obiektywną ocenę osiągnięć uczniów. Nie sformułowano w systemie wymagań edukacyjnych przedmiotu wynikających z programów nauczania. Nie wskazano również sposobów rozpoznawania postępów sprawności fizycznej (metod, narzędzi i częstotliwości testów), a także nie badano systematycznie tych osiągnięć w cyklu kształcenia.

Dyrektorzy szkół nie prowadzili badania efektów kształcenia z wychowania fizycznego koncentrując swoją uwagę na przedmiotach egzaminacyjnych⁶. W szkołach, w których w trakcie kontroli NIK stwierdzono niski poziom frekwencji i aktywnego uczestnictwa w tych zajęciach oraz liczne przypadki udzielania zwolnień na podstawie opinii lekarza, dyrektorzy nie badali w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego przyczyn niskiego udziału uczniów w zajęciach i nie podejmowali działań zapobiegających niekorzystnym tendencjom.

⁴ Podstawa programowa z 2008 r. zawiera treści nauczania wyrażone w postaci wymagań (efektów kształcenia), którymi uczeń ma się wykazać na zakończenie realizacji danego etapu edukacji – *Podstawa programowa z komentarzami*, Tom 8.: *Wychowanie fizyczne i edukacja dla bezpieczeństwa w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum*. MEN, 2009 r., str. 10, 37-38.

⁵ W badaniu przeprowadzonym w trakcie kontroli NIK uczestniczyło 3.754 uczniów ostatnich klas szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, 2.811 rodziców uczniów oraz 196 nauczycieli wychowania fizycznego i 100 nauczycieli kształcenia zintegrowanego.

⁶ Wyniki kontroli NIK potwierdzają opinię prof. Barbary Wojnarowskiej, przewodniczącej Rady Programowej ds. Promocji Zdrowia i Profilaktyki Problemów Dzieci i Młodzieży ogłoszoną 3 marca 2011 r. na posiedzeniu Komisji Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki Sejmu VI kadencji, podczas której stwierdziła, że Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ministerstwo Sportu i Turystyki nie dostrzegają swojej roli w zwiększeniu aktywności fizycznej społeczeństwa. Wysoka liczba godzin wychowania fizycznego w szkołach nie wpływa na wzrost umiejętności i motywacji uczniów. Nauczyciele wychowania fizycznego wymagają przeszkolenia, m.in. ze względu na wprowadzenie w ramach nauczanego przedmiotu bloku *Edukacja zdrowotna*. Nowa podstawa programowa wychowania fizycznego miała być szansą na uzdrowienie sytuacji, jednak jej wdrożenie nic się nie zmieniło.

W ponad połowie szkół nie podejmowano wystarczających działań służących zapewnieniu uczniom bezpiecznych warunków podczas zajęć wychowania fizycznego. Stwierdzone w tym obszarze nieprawidłowości polegały na użytkowaniu obiektów i urządzeń sportowych znajdujących się w wadliwym stanie technicznym oraz nieposiadających odpowiednich atestów i certyfikatów. Ponadto jedna piąta nauczycieli nie ukończyła szkolenia dotyczącego udzielania pomocy przedlekarskiej. Nie przestrzegano również procedury obowiązującej w sytuacji wypadku na zajęciach wychowania fizycznego.

Przyczynami powyższych nieprawidłowości było nieskuteczne sprawowanie nadzoru pedagogicznego przez dyrektorów szkół, nierzetelne wykonywanie swoich obowiązków dydaktycznych przez część nauczycieli wychowania fizycznego, tradycyjne podejście do nauczania przedmiotu, nastawione na sprawność fizyczną uczniów, niezapewnienie nauczycielom kształcenia zintegrowanego i nauczycieli wychowania fizycznego udziału w zewnętrznych formach doskonalenia związanych z wdrażaniem nowej podstawy programowej przedmiotu.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działania Ministra Edukacji Narodowej w obszarze wychowania fizycznego w szkołach.

W 2009 r. wprowadzono nową podstawę programową wychowania fizycznego, w której zaakcentowano znaczenie edukacji zdrowotnej dla fizycznego, psychicznego i społecznego rozwoju uczniów oraz konieczność kształtowania aktywności fizycznej i dbałości o zdrowie w ciągu całego życia. W celu uatrakcyjnienia zajęć stworzono uczniom możliwość wyboru form realizacji i tematyki lekcji wychowania fizycznego⁷.

Minister Edukacji Narodowej nie podjął jednak wystarczających działań, aby wesprzeć szkoły we wdrażaniu treści kształcenia nowej podstawy programowej poprzez systemowe doskonalenie zawodowe nauczycieli oraz publikację modelowych programów nauczania⁸. Wprowadzanie nowej podstawy programowej rozpoczęło się we wrześniu 2009 r. bez właściwego przygotowania nauczycieli wychowania fizycznego i nauczania zintegrowanego. Wyjątek stanowiło upowszechnienie w czerwcu 2009 r. publikacji *Podstawa programowa z komentarzami, Tom 8. Wychowanie fizyczne i edukacja dla bezpieczeństwa w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum* i przeprowadzenie informacyjnych posiedzeń rad pedagogicznych dotyczących reformy kształcenia ogólnego. Dopiero w połowie 2012 r. opublikowano poradnik dla dyrektorów i nauczycieli dotyczący metod prowadzenia edukacji zdrowotnej, a w pierwszym kwartale 2013 r. – prawie cztery lata po rozpoczęciu wdrażania podstawy programowej przedmiotu – opublikowano po trzy modelowe programy nauczania przedmiotu dla danego typu szkoły oraz poradnik dla nauczycieli. Minister Edukacji Narodowej nie monitorował: wdrażania realizacji treści kształcenia nowej podstawy programowej, dopuszczania do użytku szkolnego programów nauczania wychowania fizycznego uwzględniających tę podstawę oraz stosowania *Zalecanych warunków i sposobów*

⁷ *Podstawa programowa z komentarzami, Tom 8.: Wychowanie fizyczne i edukacja dla bezpieczeństwa w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum.* MEN, 2009 r. Zmiany organizacyjne wprowadzono rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 sierpnia 2009 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji dwóch godzin obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (Dz. U. Nr 136, poz. 1116) oraz rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2011 r. w tej samej sprawie (Dz. U. Nr 175, poz. 1042), które obowiązują od dnia 1 września 2011 r.

⁸ Działania te realizował bezpośrednio Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie – ogólnokrajowa placówka doskonalenia nauczycieli, dla której organem prowadzącym jest Minister Edukacji Narodowej (do 31 grudnia 2009 r. Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli).

NIK ocenił negatywnie w 2012 r. funkcjonowanie systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli – Informacja o wynikach kontroli *Organizacja i finansowanie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli (P/11/073)*. Systemu nie usprawniono przed wprowadzeniem reformy programowej kształcenia ogólnego w 2009 r.

realizacji podstawy programowej przedmiotu w odniesieniu do prowadzenia edukacji zdrowotnej. Działania ograniczono do sprawdzenia miejsca prowadzenia zajęć w kl. I i II szkoły podstawowej, a na pozostałych etapach edukacji – do form realizacji przedmiotu⁹.

Minister Edukacji Narodowej nie skorzystał również z możliwości wynikającej z art. 35 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹⁰ i nie zlecił kuratorom oświaty zbadania efektów wdrożenia nowej podstawy programowej przedmiotu w kl. I-III szkoły podstawowej i gimnazjum.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działania Ministra Sportu i Turystyki na rzecz rozwoju wychowania fizycznego i sportu szkolnego realizowane w ramach *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*¹¹.

W latach 2007–2012 Minister Sportu i Turystyki dofinansował realizację 3.445 obiektów sportowych i boisk wielofunkcyjnych, w tym 2.604 w ramach programu Moje boisko – Orlik 2012 oraz 534 sal gimnastycznych, 82 krytych pływalni i 119 lodowisk. Podejmował również działania mające na celu popularyzację sportu i upowszechnianie aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży. Polegały one na dofinansowaniu zawodów organizowanych przez Szkolny Związek Sportowy i stowarzyszenia sportowe, doskonaleniu nauczycieli, kadry instruktorskiej i trenerskiej oraz organizacji letniego wypoczynku dzieci i młodzieży z uczniowskich klubów i stowarzyszeń sportowych, a także pozalekcyjnych zajęć sportowo-rekreacyjnych.

Minister Sportu i Turystyki nie monitorował jednak postępów realizacji *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015* oraz nie dokonywał oceny efektów jej wdrażania. Dokument ten nie został zaktualizowany, pomimo zmiany źródeł finansowania, sposobu realizacji niektórych zadań oraz wprowadzenia nowych programów inwestycyjnych. Istnieje ryzyko nieosiągnięcia wskaźników rozwoju infrastruktury sportowej określonych w *Strategii*, w której zaplanowano oddanie do użytku 484 krytych pływalni i 4.120 sal gimnastycznych do 2015 r.¹²

Współpraca Ministra Edukacji Narodowej z Ministrem Zdrowia oraz Ministrem Sportu i Turystyki na rzecz rozwoju wychowania fizycznego i sportu szkolnego nie była systematyczna i nie doprowadziła do rozwiązania problemów występujących w tym obszarze.

Minister Sportu i Turystyki, jako koordynator i główny wykonawca *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*¹³, nie współpracował z Ministrem Edukacji Narodowej i Ministrem Zdrowia w realizacji określonych w niej zadań¹⁴.

⁹ Ministerstwo Edukacji Narodowej monitorowało od roku szkolnego 2009/2010 wdrażanie podstawy programowej w sytuacji, gdy ta forma nadzoru została wprowadzona z dniem 14 czerwca 2013 r. na podstawie § 1 pkt. 1 lit. b) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 maja 2013 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U z 2013 r., poz. 560).

¹⁰ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, ze zm.; dalej: ustawa o systemie oświaty.

¹¹ *Strategia rozwoju sportu w Polsce do roku 2015* została przyjęta przez Radę Ministrów 23 stycznia 2007 r. Stanowi ona modyfikację opracowanej w Ministerstwie Edukacji Narodowej i Sportu *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2012 (Strategia)*, przyjętej przez Radę Ministrów 11 lutego 2003 r. <http://www.msport.gov.pl/sport>

¹² W 2005 r., przyjętym za rok bazowy w *Strategii*, w kraju funkcjonowało 916 krytych pływalni i 10.080 sal gimnastycznych – *Strategia*, str. 37.

¹³ NIK sformułowała wniosek w wystąpieniu pokontrolnym NIK z dnia 19 marca 2010 r. dotyczący podjęcia przez MSiT współpracy w realizacji *Strategii z właściwymi ministerstwami* po kontroli *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych (P/09/069)* przeprowadzonej w Ministerstwie Sportu i Turystyki. Minister nie zrealizował również wniosku zawartego w *Informacji o wynikach kontroli wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych (2010 r.)* dotyczącego uzupełnienia systemu zarządzania *Strategią* o zasady współpracy z właściwymi ministrami.

¹⁴ W *Strategii* określono zadania dotyczące wychowania fizycznego i sportu szkolnego w obszarze działania 1.1. *Sprawność fizyczna dzieci i młodzieży* w ramach priorytetu 1. *Popularyzacja sportu dla wszystkich*. Celem priorytetu 1. *Strategii* jest wykształcenie w społeczeństwie nawyku dążenia do zdrowego życia poprzez właściwy rozwój dzieci i młodzieży.

Minister Edukacji Narodowej oraz Minister Zdrowia nie wypracowali rozwiązań służących przeciwdziałaniu wadom postawy wśród uczniów oraz narastającemu zjawisku zwolnień uczniów z zajęć wychowania fizycznego. Nie określono również form i zakresu współpracy pielęgniarki z dyrektorem szkoły i radą pedagogiczną. Najwyższa Izba Kontroli zwróciła uwagę na tę ostatnią kwestię po kontroli *Realizacja zadań w zakresie zapobiegania nadwadze i otyłości u dzieci i młodzieży szkolnej* (P/10/190) przeprowadzonej w Ministerstwie Edukacji Narodowej.

1.2 Uwagi końcowe i wnioski

Na kolejnych etapach edukacji zmniejszał się aktywny udział dzieci i młodzieży w zajęciach wychowania fizycznego. Przeciętna liczba uczniów zwolnionych z uczestnictwa w tych zajęciach przez dyrektora szkoły (na podstawie opinii lekarza) kształtowała się na poziomie 2% w klasach IV-VI szkoły podstawowej, 5% w gimnazjach, natomiast w szkołach ponadgimnazjalnych wyniosła 12%. Oznaczało to, że blisko trzy tysiące uczniów skontrolowanych szkół było trwale lub okresowo wyłączonych z zajęć wychowania fizycznego. Należy podkreślić, iż w co piątej szkole uczniowie ci nie byli obecni na zajęciach, co uniemożliwiało uzyskanie wiedzy i umiejętności z edukacji zdrowotnej. W zbadanym przez NIK tygodniu zajęć w roku szkolnym 2012/2013 nie uczestniczyło czynnie w zajęciach przedmiotu w klasach IV-VI, gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych przeciętnie odpowiednio 15%, 23% i 30% uczniów¹⁵.

Wprowadzenie reformy programowej wychowania fizycznego nie wpłynęło na zwiększenie zainteresowania uczniów przedmiotem. Szkoły w niewielkim stopniu korzystały z możliwości uatrakcyjnienia zajęć wychowania fizycznego poprzez stworzenie oferty uwzględniającej umiejętności i potrzeby uczniów. W niespełna połowie gimnazjów (44%), zaledwie w trzech szkołach podstawowych w klasach IV-VI (15%) i w dwóch szkołach ponadgimnazjalnych (9%) wprowadzono zajęcia do wyboru przez uczniów (sportowe, zdrowotne, taneczne lub w formie aktywnej turystyki).

W badaniu ankietowym 14% uczniów odpowiedziało, że niechętnie uczestniczy w obowiązkowych zajęciach wychowania fizycznego. Na kolejnych etapach edukacji odsetek ten zwiększał się wynosząc 6% w klasach IV-VI szkół podstawowych, 14% w gimnazjach i 19% w szkołach ponadgimnazjalnych. Wśród powodów unikania zajęć uczniowie wskazywali nieatrakcyjny sposób prowadzenia zajęć przez nauczycieli i względy zdrowotne (odpowiednio 31% i 35% ogółu uczniów).

Najwyższa Izba Kontroli zwraca również uwagę na nieprecyzyjność przepisów prawnych dotyczących uwzględniania wysiłku ucznia w ocenie jego osiągnięć oraz sposobu uzasadniania ustalonej przez nauczyciela oceny z wychowania fizycznego. Brakuje określenia formy i zakresu ujęcia kwestii wysiłku w wewnątrzszkolnym systemie oceniania. Natomiast obowiązek uzasadnienia przez nauczyciela oceny jest odczytywany wyłącznie jako wskazanie jego formy, a nie jako wymóg poinformowania ucznia o poziomie jego osiągnięć.

Dokładniejszego określenia wymaga także proces dokumentowania realizacji programu nauczania, w tym podstawy programowej. Aktualne przepisy zobowiązują nauczycieli do wpisywania w dzienniku lekcyjnym tematów zajęć, nie precyzując jednak sposobu ich formułowania.

Za konieczność uznano poprawę efektywności działań związanych m.in. z obowiązkowymi zajęciami wychowania fizycznego poprzez m.in. upowszechnianie nowoczesnych programów edukacyjno-wychowawczych. Ponadto w ramach priorytetu 2. *Wzrost poziomu wyników sportowych w obszarze działania 2.1. Sport kwalifikowany* realizowano zadanie 2. *Doskonalenie i rozszerzanie Programu szkolenia sportowego młodzieży uzdolnionej* (zadanie dotyczyło m.in. szkół mistrzostwa sportowego).

¹⁵ Łącznie uczniowie nieobecni i obecni niećwiczący.

W konsekwencji, nie pozwala to na jednoznaczne sprawdzenie stopnia realizacji treści kształcenia, powodując konieczność sporządzania dodatkowych dokumentów (np. karty monitorowania podstawy programowej, plany dydaktyczne).

W celu usunięcia stwierdzonych w trakcie kontroli nieprawidłowości:

Minister Edukacji Narodowej powinien:

- 1) podjąć współpracę z Ministrem Zdrowia mającą na celu wypracowanie rozwiązań dotyczących przeciwdziałania wadom postawy wśród uczniów oraz narastającemu zjawisku zwolnień z zajęć wychowania fizycznego;
- 2) zlecić kuratorom oświaty przeprowadzenie ewaluacji problemowej efektów wprowadzenia w szkołach podstawy programowej wychowania fizycznego na I i III etapie edukacji oraz kontrolę sposobu jej wdrożenia na II i IV etapie edukacji od roku szkolnego 2012/2013, z pełnym uwzględnieniem zalecanych warunków i sposobu jej realizacji;
- 3) rozważyć podjęcie inicjatywy legislacyjnej mającej na celu doprecyzowanie przepisów:
 - § 5 ust. 2 i § 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych¹⁶ w sposób służący wypełnieniu zasady jawności oceniania wynikającej z art. 22 ust. 2 pkt 4 lit. a i d ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty¹⁷, stanowiącego o prawie ucznia do jawnej i umotywowanej oceny oraz przekazywania rodzicom informacji o postępach i trudnościach ucznia w nauce;
 - § 7 ust. 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji¹⁸, w sposób umożliwiający uprawnionym podmiotom możliwość jednoznacznego stwierdzenia realizacji podstawy programowej kształcenia ogólnego;

Minister Sportu i Turystyki powinien:

- 1) monitorować, oceniać efekty realizacji i aktualizować *Strategię rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*;
- 2) rozważyć podjęcie działań w celu stworzenia bazy danych dotyczących istniejącej w kraju infrastruktury sportowej.

Ministrowie: Sportu i Turystyki, Edukacji Narodowej i Zdrowia powinni skoordynować i zintensyfikować swoje działania związane ze wspieraniem rozwoju wychowania fizycznego i sportu szkolnego.

Dyrektorzy szkół w szczególności powinni:

- 1) monitorować realizację podstawy programowej wychowania fizycznego oraz sprawdzić efekty jej wdrażania na zakończenie danego etapu edukacji¹⁹;
- 2) rozważyć uwzględnienie w procesie kształcenia *Zalecanych warunków i sposobu realizacji podstawy programowej wychowania fizycznego*;

¹⁶ Dz. U. Nr 83, poz. 562, ze zm.

¹⁷ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, ze zm.

¹⁸ Dz. U. Nr 23, poz. 225, ze zm.; dalej: rozporządzenie w sprawie sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania.

¹⁹ Celem reformy programowej jest poprawa efektów kształcenia – *Podstawa programowa z komentarzami*, Tom 8., str. 10.

- 3) wprowadzić różnorodne formy realizacji zajęć wychowania fizycznego służące ich uatrakcyjnieniu w celu poprawy czynnego uczestnictwa uczniów w zajęciach;
- 4) określić zasady współpracy z pielęgniarkami szkolnymi i wdrażać z nimi programy profilaktyczne;
- 5) wykorzystać funkcjonujące uregulowania prawne do wprowadzania zajęć z gimnastyki korekcyjnej dla uczniów z wykrytymi wadami postawy i otyłością.

2.1 Organizacja i realizacja kształcenia z wychowania fizycznego

2.1.1. Organizacja zajęć z wychowania fizycznego

W latach szkolnych 2009/2010–2011/2012 do 43 skontrolowanych szkół uczęszczało odpowiednio 18.665, 17.981 i 17.722 uczniów, którzy ćwiczyli w 1.127, 1.085 i 1.074 grupach, z tego na I etapie edukacji w 107, 103 i 104 grupach oraz na II-IV etapie edukacji w 1.020, 982 i 970 grupach.

W skontrolowanym okresie zajęcia z wychowania fizycznego odbywały się przede wszystkim w systemie klasowo-lekcyjnym²⁰ z ukierunkowaniem na dyscypliny sportowe (według etapów edukacji): w 17 szkołach podstawowych na II etapie edukacji (85%), w 24 gimnazjach (56%) i w 20 szkołach ponadgimnazjalnych (91%). W pozostałych szkołach wprowadzono również zajęcia wychowania fizycznego do wyboru przez uczniów na podstawie § 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (uprzednio § 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 sierpnia 2009 r. w tej samej sprawie – patrz pkt. 2.1.4.3. niniejszej *Informacji*). Stwierdzone nieprawidłowości w tym obszarze polegały na:

1) prowadzeniu zajęć w czterech szkołach niepublicznych w grupach międzyetapowych (na II i III etapie edukacji, na III i IV etapie, lub na II, III i IV etapie edukacji), co było niezgodne z § 6 ust. 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania²¹, stosownie do którego na obowiązkowych zajęciach wychowania fizycznego dopuszcza się tworzenie grup międzyoddziałowych lub grup międzyklasowych. Zorganizowanie zajęć w grupach międzyetapowych uniemożliwiało właściwą realizację odpowiedniej dla danego etapu edukacji podstawy programowej wychowania fizycznego.

- W Zespole Szkół Społecznych Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Warszawie obowiązkowe zajęcia do wyboru prowadzone były w skontrolowanym okresie wspólnie dla uczniów Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego, natomiast w Zespole Szkół Społecznych Towarzystwa Oświatowego w Olecku wspólnie dla uczniów kl. IV-VI Szkoły Podstawowej, Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego.

Ponadto w latach objętych kontrolą, odpowiednio w 16, 16 i 17 gimnazjach, w tym w 12 niepublicznych, utworzono grupy międzyklasowe, co w ocenie NIK również stwarzało trudności w realizacji podstawy programowej z 2008 r. w sytuacji równoczesnego prowadzenia zajęć z oddziałami klas, które w dalszym ciągu realizowały podstawę programową określoną w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół²².

2) utworzeniu na II, III i IV etapie edukacji grup ćwiczeniowych liczących ponad 26 osób, w kolejnych latach szkolnych: 29 spośród 1.020 grup (3%) w siedmiu szkołach, 34 spośród 982 grup (4%) w siedmiu szkołach i 47 spośród 970 grup (5%) w 10 szkołach. Postępowanie to skutkowało prowadzeniem zajęć niezgodnie z § 6 ust. 5 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania

²⁰ Pojęcie *zajęcia klasowo-lekcyjne* oznacza formę prowadzenia zajęć, a nie miejsce ich prowadzenia, tj. grupa uczniów (oddział/y klasy, grupa międzyoddziałowa, międzyklasowa) uczestniczy w obowiązkowych zajęciach wychowania fizycznego zgodnie z tygodniowym planem nauczania. Zajęcia wychowania fizycznego prowadzone w tym systemie, obejmują realizację treści nauczania dopuszczanego do użytku programu nauczania, w tym podstawy programowej przedmiotu właściwej dla danego etapu edukacji, w wymiarze godzin odpowiednim dla danego etapu edukacji.

²¹ Dz. U. Nr 15, poz. 142, ze zm.; dalej: rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania (rozporządzenie zostało uchylone z dniem 30 stycznia 2009 r.); od 1 września 2012 r. obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w tej samej sprawie (Dz. U. z 2012 r., poz. 204).

²² Dz. U. Nr 51, poz. 458, ze zm.; dalej: rozporządzenie w sprawie podstawy programowej z 2002 r.; rozporządzenie uchylone z dniem 30 stycznia 2009 r. obowiązuje nadal na II i IV etapie edukacji, ze względu na sukcesywne wdrażanie reformy programowej kształcenia ogólnego na tych etapach od roku szkolnego 2012/2013, tj. w kl. IV szkoły podstawowej i w kl. I szkół ponadgimnazjalnych.

w szkołach publicznych, stosownie do którego zajęcia wychowania fizycznego powinny być prowadzone w grupach od 12 do 26 osób.

- W Gimnazjum Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Pruszczu Gdańskim liczebność 36 (44%) spośród ogółem 82 grup utworzonych w latach szkolnych 2009/2010–2011/2012 (po 12 w każdym roku) na zajęciach wychowania fizycznego prowadzonych w formie do wyboru wynosiła od 27 do 56 uczniów przekraczając dozwolony limit od jednego do 20 uczniów.

- 3) nieprzebrzeganiu wymogu ujęcia w pięciu szkołach (12%) w szkolnym planie nauczania tygodniowego czterogodzinnego wymiaru zajęć wychowania fizycznego na II i III etapie edukacji, określonej odpowiednio dla tych etapów edukacji w załączniku nr 1 i 6a do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania w związku z art. 13a ust. 2 ustawy o systemie oświaty²³.

2.1.2. Dopuszczanie do użytku szkolnego programów nauczania wychowania fizycznego i ich realizacja

Najwyższa Izba Kontroli oceniła negatywnie w skontrolowanych szkołach proces wdrażania w latach szkolnych 2009/2010–2011/2012 podstawy programowej wychowania fizycznego z 2008 r., ze względu na nieprzebrzeganie zasad dopuszczenia do użytku szkolnego programów nauczania, niepełną realizację podstawy programowej wychowania fizycznego, w tym w szczególności treść kształcenia dotyczącą edukacji zdrowotnej.

1. Stwierdzone w 35 szkołach (81%) nieprawidłowości w zakresie dopuszczania do użytku szkolnego programów nauczania polegały na:

- 1) wprowadzaniu od roku szkolnego 2009/2010 na kolejne trzyletnie cykle kształcenia programów wychowania fizycznego nieuwzględniających w pełni treści kształcenia zmienionej podstawy programowej przedmiotu z 2008 r.²⁴ w 24 spośród 43 gimnazjów (56%) i w czterech spośród 19 (21%) szkół podstawowych (kl. I-III); wadliwe programy nauczania dopuszczono również po rozpoczęciu od roku szkolnego 2012/2013 reformy programowej na II i IV etapie edukacji, tj. w czterech spośród 20 (20%) szkół podstawowych (w kl. IV) i w siedmiu spośród 22 (32%) szkół ponadgimnazjalnych (w kl. I).

W siedmiu szkołach (16%) zamiast programu nauczania wychowania fizycznego dyrektorzy dopuścili do użytku szkolnego plany dydaktyczne (na II, III i IV etapie odpowiednio jeden, siedem i trzy plany), co było niezgodne z § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników²⁵, w myśl którego dopuszczeniu podlegają programy nauczania.

²³ Uprzednio, tj. do 16 października 2010 r. kwestie te regulował art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1675, ze zm.).

²⁴ Były to programy dopuszczone do użytku szkolnego w latach 1999–2002 decyzjami ministra właściwego ds. oświaty i wychowania, opracowane zgodnie z podstawą programową wychowania fizycznego określoną w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego (Dz. U. Nr 14, poz. 129, ze zm.), bądź zgodnie z cyt. rozporządzeniem w sprawie podstawy programowej z 2002 r., lub programy opracowane przez nauczycieli.

W dziewięciu szkołach wprowadzono programy autorskie, z tego siedem programów w gimnazjum (w tym trzy nieprawidłowe) i cztery w liceum ogólnokształcącym (w tym dwa nieprawidłowe).

W trakcie kontroli *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach niepublicznych* (P/09/069) ustalono, że w siedmiu kontrolowanych szkołach (17%) w kl. I szkoły podstawowej i w kl. I gimnazjum, nie wprowadzono w roku szkolnym 2009/2010 programów nauczania uwzględniających podstawę programową wychowania fizycznego z 2008 r.

²⁵ Dz. U. Nr 89, poz. 730 (rozporządzenie utraciło moc 18 lipca 2012 r.); dalej: rozporządzenie w sprawie dopuszczania programów nauczania. Obecnie obowiązuje rozporządzenie w tej samej sprawie z dnia 21 czerwca 2012 r., w którym w § 2 ust. 4 i § 4 ust. 1 pkt 2 lit. c pozostawiono tożsame rozstrzygnięcia.

2) nierozpoznanie w 31 szkołach (72%) potrzeb i możliwości uczniów oddziału, w którym program nauczania wychowania fizycznego był (lub jest realizowany), a także warunków kształcenia przed ich dopuszczeniem do użytku szkolnego. Niezbędność przeprowadzenia powyższej diagnozy wynika z § 2 ust. 4 i § 4 ust. 1 pkt 2 lit. c rozporządzenia w sprawie dopuszczania programów nauczania.

Skontrolowane szkoły skorzystały w ograniczonym zakresie z możliwości opracowania własnych programów nauczania. Na I etapie edukacji nauczyciele kształcenia zintegrowanego korzystali wyłącznie z zewnętrznych programów nauczania. Również jedynie w 11 szkołach nauczyciele wychowania fizycznego wprowadzili 15 własnych programów nauczania (11 na III etapie i cztery na IV etapie). Sześć z nich nie spełniało, w różnym zakresie, wymogów określonych w § 4 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie dopuszczania programów nauczania.

W konsekwencji nierozpoznanie w siedmiu szkołach (16%) warunków kształcenia oraz niezmodyfikowania programów nauczania proponowanych przez wydawnictwa pedagogiczne, nie zapewniono możliwości pełnej realizacji²⁶ tych programów ze względu na brak odpowiedniej bazy sportowej i wyposażenia.

W siedmiu szkołach dyrektorzy skorzystali z możliwości opiniowania programów przed ich dopuszczeniem do użytku szkolnego wynikającej w § 4 ust. 2 i 3 rozporządzenia w sprawie dopuszczania programów nauczania. W czterech szkołach opinie te były nierzetelne, ponieważ nie uwzględniały wskazań określonych w § 4 ust. 3 ww. rozporządzenia, tj. oceny zgodności programu nauczania ogólnego z podstawą programową kształcenia ogólnego oraz dostosowania programu do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony. Ponadto opinie te były pozytywne, pomimo że wprowadzone programy nauczania nie spełniały wszystkich wymagań określonych dla programów nauczania ogólnego w § 4 ust. 1 pkt 2 powyższego rozporządzenia.

Za ustalone w trakcie kontroli NIK nieprawidłowości odpowiadają nauczyciele wychowania fizycznego prowadzący, którzy złożyli nierzetelne wnioski o dopuszczenie programów do użytku szkolnego oraz dyrektorzy, którzy bez należytej weryfikacji dopuszczali je w kolejnych latach szkolnych.

Ponadto dyrektorzy szkoły nie dopełnili obowiązku wynikającego z art. 22a ust. 2b ustawy o systemie oświaty, ponieważ nie uwzględnili w szkolnym zestawie programów nauczania całości podstawy programowej kształcenia ogólnego ustalonej dla danego etapu edukacji.

Dyrektorzy szkół wyjaśniali, że programy zaproponowali doświadczeni nauczyciele wychowania fizycznego legitymujący się stopniem nauczyciela dyplomowanego lub mianowanego, a ponadto na rynku brakowało programów nauczania wychowania fizycznego uwzględniających zmienioną

²⁶ W opinii 99% nauczycieli kształcenia zintegrowanego i 91% wychowania fizycznego obu rodzajów szkół, obiekty i wyposażenie sportowe w ich szkołach zapewniają realizację dopuszczonego do użytku szkolnego programu nauczania wychowania fizycznego. Nauczyciele kształcenia zintegrowanego (96%) podali, że zapewniono im przeprowadzenie dostatecznej liczby godzin zajęć wychowania fizycznego w sali gimnastycznej lub innym pomieszczeniu, odpowiednio przygotowanym do prowadzenia zajęć. Jednak wśród czynników utrudniających realizację podstawy programowej połowa wskazań nauczycieli kształcenia zintegrowanego (50%) dotyczyła niedostatecznej bazy sportowej (brak sali gimnastycznej, placu zabaw i sprzętu sportowego).

Nauczyciele wychowania fizycznego wśród czynników utrudniających realizację podstawy programowej wskazali: brak odpowiedniej bazy sportowej (małe sale gimnastyczne i zbyt duża liczba grup ćwiczeniowych, zły stan techniczny obiektów i niedostatecznego wyposażenia szkoły w sprzęt – 52% wskazań); zbyt liczne grupy (w szkołach niepublicznych nieliczne oddziały, co powoduje tworzenie grup międzyklasowych i koedukacyjnych – 13%); nadmierne zmiany programowe (zbyt rozbudowana dokumentacja; zbyt duża swoboda uczniów w wyborze zajęć – 10%), brak zainteresowania uczniów zajęciami (zwolnienia) i problemy wychowawcze (8%).

podstawę programową przedmiotu. W ocenie NIK powyższa sytuacja spowodowana była głównie brakiem skutecznego nadzoru pedagogicznego nad przygotowaniem i wdrożeniem podstawy programowej wychowania fizycznego.

2. W cyklu kształcenia objętym kontrolą (lata szkolne 2009/2010–2011/2012) nie zrealizowano w pełni treści kształcenia podstawy programowej wychowania fizycznego z 2008 r.:

- w trzech z 19 szkół podstawowych (w kl. I-III) – od jednego do ośmiu wymagań (spośród ogółem 21);
- w 30 gimnazjach (70%), z tego w 15 gimnazjach od jednego do dziewięciu wymagań; w 10 gimnazjach od 11 do 19 wymagań i w pięciu gimnazjach od 21 do 29 wymagań (spośród ogółem 33), w szczególności odnoszących się do edukacji zdrowotnej.
 - *W Gimnazjum Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Katowicach nie zrealizowano: w grupie ćwiczeniowej 1A 13 z 33 wymagań (dwa częściowo); w grupie 1B 15 wymagań (jedno częściowo); w grupie 2A jednego z 33 wymagań (dwa częściowo); w grupie 2B 14 z 33 wymagań. Dyrektor wyjaśnił, iż był przekonany o zrealizowaniu podstawy programowej, ponieważ nauczyciele informowali go o tym fakcie pisemnie.*

Postępowanie powyższe było niezgodne odpowiednio z art. 7 ust. 1 pkt 4 lit. a) i 7 ust. 3 pkt 1 ustawy o systemie oświaty, stosownie do którego szkoły publiczne i niepubliczne realizują programy nauczania uwzględniające podstawę programową kształcenia ogólnego.

Niezrealizowanie pełnego zakresu treści kształcenia podstawy programowej wychowania fizycznego w konsekwencji uniemożliwia osiągnięcie celów kształcenia z przedmiotu na tym etapie edukacji i utrudnia dalsze kształcenie na IV etapie edukacji, ze względu na liniowy charakter podstawy programowej kształcenia ogólnego.

Ponadto w ośmiu skontrolowanych szkołach (w ośmiu na III etapie edukacji i w dwóch na IV etapie) realizowano faktycznie plany dydaktyczne (plany wynikowe lub rozkłady materiału nauczania), zamiast programu nauczania wychowania fizycznego.

3. W 11 szkołach (26%) nie zrealizowano wymaganej liczby godzin zajęć wychowania fizycznego określonej dla poszczególnych etapów edukacji odpowiednio w załączniku nr 1, 6a i 9 do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania odpowiednio: na II etapie edukacji – w dwóch szkołach, na III etapie – w dziewięciu szkołach²⁷ i na IV etapie – w dwóch szkołach.

- *W Gimnazjum Zespołu Szkół Towarzystwa Salezjańskiego w Rumii zanizono w latach szkolnych 2009/2010–2011/2012 o jedną godzinę lekcyjną (z czterech do trzech) tygodniowy wymiar wychowania fizycznego w siedmiu grupach ćwiczeniowych. Spowodowało to niezrealizowanie wymaganego limitu co najmniej 385 godzin zajęć w gimnazjum określonego w załączniku nr 6a do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania np. w oddziale d w grupie dziewcząt i grupie chłopców przeprowadzono odpowiednio 200 i 194 godziny zajęć.*

4. W czterech szkołach niepublicznych (9%) zaliczono uczniom do obowiązkowego wymiaru lekcji wychowania fizycznego zajęcia organizowane przez jednostki pozaszkolne. Postępowanie to było niezgodne z art. 13a ust. 2 ustawy o systemie oświaty, który stanowi, że szkoły są obowiązane do prowadzenia obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego w wymiarze czterech godzin lekcyjnych tygodniowo w kl. IV-VI szkoły podstawowej i gimnazjum oraz trzech godzin w szkołach ponadgimnazjalnych. Ponadto zajęć tych nie można uznać za realizację zajęć obowiązkowych wychowania fizycznego, ponieważ uczniowie nie realizowali programu nauczania, prowadziły je osoby niebędące nauczycielami, nie oceniano osiągnięć uczniów i nie dokumentowano przebiegu nauczania.

²⁷ W dwóch gimnazjach nie zakończono cyklu kształcenia ze względu na rozpoczęcie nauki w roku szkolnym 2010/2011 oraz w 2011/2012.

- Dyrektor Zespołu Szkół Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Olecku zlecił (bezumownie) podmiotom zewnętrznym odpłatne przeprowadzenie: w roku szkolnym 2009/2010 zajęć tanecznych w wymiarze 17 godzin dla uczniów kl. IV Szkoły Podstawowej i Gimnazjum oraz w latach szkolnych 2009/2010–2011/2012 zajęć na siłowni dla wszystkich uczniów Zespołu w dwóch grupach międzyetapowych dziewcząt i chłopców w wymiarze łącznym 137 godzin.

5. W skontrolowanych gimnazjach nie spełniono lub uwzględniono w ograniczonym zakresie określone w podstawie programowej wychowania fizycznego *Zalecane warunki i sposoby realizacji* treści kształcenia edukacji zdrowotnej, które w założeniu miały służyć skuteczności ich wdrożenia. Wynika to z braku zespołowego podejścia nauczycieli do realizacji zadań, wyłącznie formalnej współpracy z rodzicami i brakiem ukierunkowanego doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Tabela nr 1

Realizacja w skontrolowanych gimnazjach *Zalecanych warunków i sposobów realizacji* treści kształcenia edukacji zdrowotnej

<i>Zalecane warunki i sposób realizacji edukacji zdrowotnej</i>	Liczba gimnazjów, w których nie zastosowano zaleceń
Niedostosowanie treści kształcenia edukacji zdrowotnej do potrzeb uczniów, ze względu na nieprzeprowadzenie przez nauczycieli diagnozy tych potrzeb we współpracy z pielęgniarką szkolną.	39 (91%)
Nieskoordynowanie działań z zakresu edukacji zdrowotnej, z uwagi na niewspółdziałanie ze sobą nauczycieli różnych przedmiotów, w których występują także treści nauczania edukacji zdrowotnej (biologia, wychowanie do życia w rodzinie, wiedza o społeczeństwie, chemia, edukacja dla bezpieczeństwa) oraz z pielęgniarką szkolną.	37 (86%)
Nieskoordynowanie treści kształcenia edukacji zdrowotnej z programami edukacyjnymi dotyczącymi zdrowia i profilaktyki zachowań ryzykownych lub chorób, oferowanych szkołom przez zewnętrzne instytucje (w 13 realizowano zewnętrzne programy, przede wszystkim <i>Trzymaj formę</i>).	35 (81%)
Nieuwzględnienie aktywnego uczestnictwa rodziców i uczniów w planowaniu, realizacji i ewaluacji zajęć z edukacji zdrowotnej.	36 (84%)
Nieposługiwanie się metodami i technikami aktywizującymi oraz interaktywnymi, w tym szczególnie metodą projektu i portfolio ²⁸ (takie podejście uniemożliwiało m.in. realizowanie treści kształcenia podczas zajęć ruchowych).	32 (74%)
Niedokonywanie, z udziałem uczniów i ich rodziców, ewaluacji zajęć z zakresu edukacji zdrowotnej, a tym samym nie wprowadzanie na tej podstawie modyfikacji treści kształcenia i sposobu ich organizacji.	39 (91%)

Źródło: badania własne NIK

Ponadto stwierdzono, że w 32 gimnazjach (74%), wbrew zaleceniom autorów podstawy programowej wychowania fizycznego²⁹, zrealizowano wymagania bloku *Edukacja zdrowotna* w wymiarze niższym niż co najmniej 30 godzin; w sali gimnastycznej lub w terenie, w czasie części lekcji przeznaczonych na zajęcia ruchowe, zamiast w salach lekcyjnych w grupach koedukacyjnych, a także w trakcie trzech lat szkolnych, zamiast w ciągu jednego semestru na początku cyklu kształcenia.

Dyrektorzy wyjaśniali powyższą sytuację nieobligatoryjnością *Zalecanych warunków i sposobów realizacji* podstawy programowej, jak i zaleceń zawartych w komentarzach do podstawy programowej przedmiotu.

²⁸ Metoda projektu polega na tym, że uczący się (w zespole lub indywidualnie) samodzielnie inicjują, planują, wykonują i oceniają określone zadanie. Portfolio (teczka wytworów ucznia), to zbiór prac własnych ucznia i innych dowodów jego osiągnięć w określonym zakresie, gromadzonych w dłuższym czasie dla określenia postępów w uczeniu się.

²⁹ W publikacji MEN – *Podstawa programowa z komentarzami, Tom 8. Wychowanie fizyczne. Edukacja dla bezpieczeństwa w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum*. 2009 r., str. 62-63, uznano takie postępowanie za nieprawidłowe.

Nierealizowanie powyższych zaleceń spowodowało m.in., że badaniu ankietowym 25% uczniów publicznych i 36% niepublicznych gimnazjów stwierdziło, że udział w zajęciach wychowania fizycznego nie przyczynił się do uzyskania wiedzy i wykształcenia odpowiednich umiejętności i postaw z edukacji zdrowotnej. Podobnie 73% rodziców uczniów gimnazjum (72% ze szkół publicznych i 77% ze szkół niepublicznych) podało, że nie byli zaangażowani w proces planowania, realizacji i oceniania zajęć z edukacji zdrowotnej.

6. W sześciu spośród 22 szkół ponadgimnazjalnych (27%) nie zrealizowano w latach 2009/2010–2011/2012 międzyprzedmiotowej ścieżki *Edukacja prozdrowotna* określonej w załączniku nr 4 do rozporządzenia w sprawie podstawy programowej z 2002 r. Ponadto w szkołach tego typu, w sytuacji rozpoczęcia wdrażania od roku szkolnego 2012/2013 zmienionej podstawy programowej na tym etapie kształcenia, nie przeprowadzono diagnozy potrzeb uczniów z edukacji zdrowotnej, a w 16 szkołach (73%), nie zaplanowano warunków i sposobu jej realizacji.

7. W 21 gimnazjach (49%) nierzetelnie dokumentowano realizację treści kształcenia z wychowania fizycznego w dzienniku lekcyjnym (dotyczyło to edukacji zdrowotnej i zajęć do wyboru) – jedynym dokumencie wskazanym do tego celu przepisami prawa, tj. § 7 ust. 1 i 3 rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania. W rezultacie sposób ujęcia tematów zajęć w dziennikach, nie pozwalał w powyższych szkołach na dokonanie pełnej weryfikacji wdrożenia treści kształcenia podstawy programowej wychowania fizycznego.

Powyższe nieprawidłowości spowodowane były nieskutecznym nadzorem pedagogicznym nad realizacją podstawy programowej sprawowanym przez dyrektorów szkół na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty w związku z art. 33 ust. 2 pkt 2 oraz działaniami nauczycieli wychowania fizycznego, którzy, stosownie do art. 6 pkt 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela³⁰, obowiązani są rzetelnie realizować zadania związane z powierzonym stanowiskiem oraz podstawowymi funkcjami szkoły, w tym funkcją dydaktyczną. Jedną z przyczyn nieprawidłowości było także niewystarczające doskonalenie zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego (patrz pkt. 2.1.8. niniejszej *Informacji*).

8. Uczniowie w badaniu ankietowym NIK podali, że podczas zajęć najczęściej uprawiają dyscypliny zespołowe (gra w piłkę: nożną, siatkową, koszykową, ręczną) – 28% ogółu wskazań; wykonują ćwiczenia gimnastyczne – 20%; grają w tenisa stołowego – 12%; ćwiczą na siłowni – 9%; tańczą – 6%; pływają na basenie – 4%. Natomiast inne dyscypliny sportowe oraz gry, zabawy prowadzone były marginalnie np. tenis ziemny, jazda na łyżwach, hokej/unihokej, aerobik/fitness, nordic walking, gra w dwa ognie, biegi terenowe, badminton, turystyka, judo i rugby (łącznie ok. 5% wskazań, głównie w szkołach niepublicznych).

Ponad jedna piąta uczniów (21%) uważa, że zajęcia nie są prowadzone w ciekawy, interesujący sposób, co wynika m.in. z niezróżnicowanej oferty programowej i nieatrakcyjnej metodyki prowadzenia zajęć. Jedna czwarta uczniów i ich rodziców wyraziło opinię, że udział w zajęciach wychowania fizycznego nie przyczynił się do zwiększenia ich sprawności fizycznej.

W rezultacie wychowanie fizyczne wśród uczniów ma stosunkowo niską rangę. W skali 6-stopniowej w przedziale 1-2 umiejscowiła go blisko jedna trzecia (29%) uczniów ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych oraz jedna piąta (18%) uczniów gimnazjów, w których wprowadzono reformę programową m.in. w celu uatrakcyjnienia zajęć.

³⁰ Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, ze zm.

2.1.3. Ocenianie osiągnięć uczniów z wychowania fizycznego

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia zgodność wewnątrzszkolnego systemu oceniania w zakresie wychowania fizycznego z przepisami rozporządzenia w sprawie oceniania, w szczególności nieopracowanie wymagań edukacyjnych uwzględniających treść kształcenia określoną w zmienionej podstawie programowej wychowania fizycznego. Skontrolowane szkoły nie zmodyfikowały wewnątrzszkolnych systemów oceniania z wychowania fizycznego z uwzględnieniem treści kształcenia zmienionej podstawy programowej przedmiotu³¹. W skontrolowanym zakresie stwierdzono m.in.:

- 1) w 32 szkołach (74%) nie określono w statutach sposobu uzasadniania ustalonej przez nauczyciela oceny, co było niezgodne z § 5 ust. 2 rozporządzenia w sprawie oceniania lub co najwyżej ograniczono się do wskazywania formy uzasadnienia (ustnie/pisemnie);
- 2) w szkołach³² nie sformułowano wymagań edukacyjnych dla poszczególnych etapów edukacji (z wyłączeniem pierwszego etapu) wynikających z realizowanego programu nauczania wychowania fizycznego, w tym właściwej podstawy programowej (w ośmiu szkołach sformułowano te wymagania jedynie w odniesieniu do zajęć ruchowych) i zajęć do wyboru. Wymagania te służą do rozpoznawania przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności oraz są niezbędne do wystawienia uczniom poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych z obowiązkowych zajęć edukacyjnych z zgodnie z § 2 ust. 2 i § 3 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia w sprawie oceniania.

W 35 szkołach (81%) nie określono sposobu uwzględniania wysiłku wkładanego przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki przedmiotu przy ustalaniu ocen z wychowania fizycznego, o którym mowa w § 7 rozporządzenia w sprawie oceniania. Ograniczono się do przywołania brzmienia przepisu prawa lub dodatkowo wymiennie posługując się ogólnymi pojęciami pracy systematycznej, aktywności, zaangażowania czy samodzielności, nie precyzując, jak te kryteria wpływają na oceny szkolne.

- 3) w 35 szkołach (81%) nie wskazano sposobów rozpoznawania poziomu i postępów ruchowych z wychowania fizycznego, tj. jakimi metodami i narzędziami będą one mierzone i z jaką częstotliwością w cyklu kształcenia, a także w jakim zakresie i w jaki sposób postępy te będą uwzględniane w ocenianiu osiągnięć uczniów (z uwzględnieniem wysiłku uczniów włożonym w wykonanie testów, zgodnie z posiadanymi predyspozycjami i możliwościami fizycznymi). Zgodnie z istotą oceniania osiągnięć ucznia zdefiniowaną w § 2 ust. 2 w związku z § 3 ust. 3 pkt 1 rozporządzenia w sprawie oceniania, ocenianie polega na rozpoznawaniu przez nauczycieli poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej i realizowanych w szkole programów nauczania uwzględniających tę podstawę;

- 4) w 24 szkołach (56%) w ogólnych kryteriach oceniania z przedmiotu nie uwzględniono możliwości uzyskania najwyższych ocen przez uczniów mniej sprawnych ruchowo, z problemami zdrowotnymi czy też mniej zainteresowanych wychowaniem fizycznym i nieuczestniczących w zajęciach pozalekcyjnych. Wyróżniono natomiast uczniów sprawnych fizycznie, którzy mogą

³¹ Przedmiotowe systemy oceniania z wychowania fizycznego stosowane w Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 9 w Białymstoku i w Gimnazjum Zespołu Szkół Katolickich w Białymstoku są tożsame odpowiednio z przedmiotowymi systemami oceniania Gimnazjum nr 1 w Sanoku (www.dziennik.esanok.pl/kryteria/wf.pdf) oraz Zespołu Szkół nr 4 w Poznaniu. W obu skontrolowanych szkołach nie podano źródła pochodzenia powyższych dokumentów.

³² Wyjątek stanowi Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 11 w Bytomiu.

otrzymać ocenę *celujący bardzo dobry*, reprezentując szkołę w pozaszkolnych zawodach sportowych i uczestnicząc w pozalekcyjnych zajęciach sportowo-rekreacyjnych. Powyższe uregulowania były niezgodne z § 11 ust. 1 i 6 rozporządzenia w sprawie oceniania, stosownie do których klasyfikacja śródroczna i roczna polega na okresowym podsumowaniu osiągnięć edukacyjnych ucznia z zajęć edukacyjnych ujętych w szkolnym planie nauczania. W planie tym ujęte są zajęcia obowiązkowe i dodatkowe w związku z czym udział ucznia w nadobowiązkowych zawodach pozaszkolnych i zajęciach pozalekcyjnych nie powinien być uwzględniany w ocenianiu klasyfikacyjnym;

5) w 31 szkołach (72%) nie określono sposobu ustalania oceny klasyfikacyjnej śródrocznej i rocznej z wychowania fizycznego, co wynika z postanowień § 3 ust. 3 pkt 1, 3 i 5 ww. rozporządzenia w sprawie oceniania.

Ponadto w 32 szkołach (74%) w ogólnych kryteriach oceniania z wychowania fizycznego wskazano, że w ocenie semestralnej lub końcoworocznej należy uwzględnić m.in. postawę wobec przedmiotu wyrażoną jego frekwencją, posiadanie stroju czy postawę społeczną. Tymczasem obecność ucznia na zajęciach i posiadanie wyposażenia stanowią elementy oceny zachowania wynikające z obowiązków ucznia. Powyższa sytuacja powoduje, że uczeń był dwukrotnie oceniany (klasyfikowany) za te same zagadnienia – w zakresie zachowania i w ramach przedmiotu wychowanie fizyczne;

6) w 34 szkołach (79%) nie uwzględniono lub uczyniono to marginalnie, kwestii indywidualizowania pracy z uczniem odpowiednio do jego potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych, który to obowiązek wynika z § 6 ust. 1 ww. rozporządzenia w sprawie oceniania³³.

Niezaktualizowanie systemu oceniania z wychowania fizycznego w gimnazjum po wprowadzeniu zmienionej podstawy programowej wychowania fizycznego, w tym niesformułowanie wymagań edukacyjnych wynikających z ww. podstawy i dopuszczenie do użytku szkolnego nieprawidłowych programów nauczania spowodowało, że ocenianiu w 28 gimnazjach (65%) podlegały przede wszystkim umiejętności ruchowe uczniów (sportowe i rekreacyjne), z pominięciem osiągnięć uczniów z innych zakresów tematycznych, w tym w szczególności edukacji zdrowotnej.

W skontrolowanych gimnazjach nauczyciele wychowania fizycznego nie zbadali efektów wdrożenia podstawy programowej przedmiotu na zakończenie trzyletniego cyklu kształcenia (2009/2010–2011/2012), wykorzystując w tym celu wymagania określone w tej podstawie.

W badaniu ankietowym 87% uczniów podało, że wystawiane oceny z wychowania fizycznego odpowiadają ich poziomowi wiedzy, umiejętności i wysiłkowi włożonemu w wykonywanie zadań. Uczniowie stwierdzili również, że w ocenianiu z wychowania fizycznego uwzględniany jest: wysiłek włożony w wykonanie ćwiczeń – 35% wskazań; systematyczny udział w zajęciach 27%; sprawność fizyczna – 26%. Pojedyncze wskazania dotyczyły uwzględniania w ocenianiu wiadomości i umiejętności z zakresu przedmiotu (2%) i zaledwie jedno (w szkole podstawowej) – oceniania postępu.

Jedna trzecia badanych rodziców uczniów stwierdziła, że nie zna wymagań edukacyjnych z wychowania fizycznego stanowiących podstawę oceniania osiągnięć syna/córki i nie jest informowana o postępach (osiągnięciach i trudnościach) dziecka z przedmiotu.

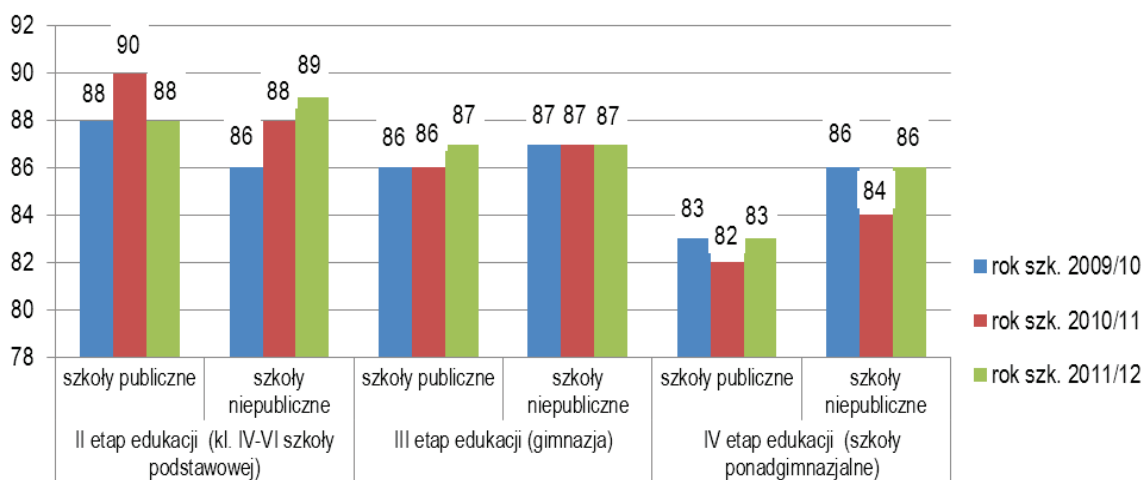
³³ § 6 ust. 1 został zmieniony przez § 1 pkt 2 lit a) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych Dz. U. Nr 228, poz. 1491.

2.1.4. Uczestnictwo uczniów w zajęciach wychowania fizycznego

1. W latach szkolnych 2009/10–2011/2012 odnotowano w kontrolowanych szkołach na kolejnych etapach edukacji zmniejszającą się frekwencję na zajęciach wychowania fizycznego. Porównanie liczby uczniów zapisanych do szkoły do średniej liczba uczniów nieobecnych na lekcjach wychowania fizycznego wskazuje, że na kolejnych etapach edukacji nie ćwiczyło z powodu nieobecności odpowiednio 10%, 13% i 17% uczniów szkół publicznych i niepublicznych (dane te nie uwzględniają uczniów obecnych na zajęciach, lecz niećwiczących).

Wykres nr 1

Frekwencja (%) na zajęciach wychowania fizycznego w latach szkolnych 2009/10–2011/2012

Źródło: badania własne NIK

Poniżej progu 85% obecności na zajęciach wychowania fizycznego w badanych latach plasowały się odpowiednio (w nawiasie podano % ogółu szkół na danym etapie edukacji):

- na II etapie – 3 (17%), 2 (11%) i 3 szkoły (17%);
- na III etapie – 13 (33%), 13 (33%) i 10 gimnazjów (25%);
- na IV etapie – 13 (65%), 15 (75%) i 11 szkół ponadgimnazjalnych (55%).

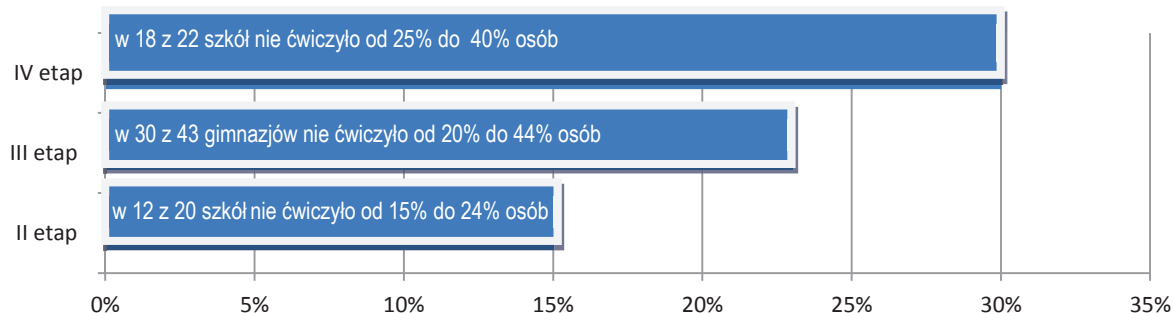
W każdym z badanych lat szkolnych przeciętna frekwencja uczniów na obowiązkowych zajęciach szkolnych była od 2% do ponad 6% wyższa niż na lekcjach wychowania fizycznego. W szkołach niepublicznych gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych obecność uczniów na zajęciach wychowania fizycznego była nieznacznie wyższa niż w szkołach publicznych tego samego typu.

Faktyczny poziom aktywnego uczestnictwa uczniów w zajęciach wychowania fizycznego ukazują wyniki badania przeprowadzonego podczas kontroli NIK w wybranym tygodniu zajęć na początku roku szkolnego 2012/2013. Na poszczególnych etapach edukacji przeciętnie nie uczestniczyło czynnie w zajęciach (łącznie osoby nieobecne i obecne niećwiczące³⁴): 15%, 23% i 30% uczniów.

³⁴ Obecność uczniów na poszczególnych etapach w wybranym do kontroli tygodniu zajęć wyniosła przeciętnie odpowiednio 90,7%, 85,9% i 80,5%. Jednak spośród obecnych na zajęciach nie ćwiczyło przeciętnie na kolejnych etapach edukacji 6,3%, 10% i 13,3% uczniów. Przyczyny braku udziału w zajęciach, pomimo formalnej obecności, to: brak stroju sportowego, zwolnienia wydane przez dyrektora szkoły na podstawie opinii lekarza, zwolnienia rodziców i zwolnienia lekarskie. Różnice w szkołach publicznych i niepublicznych nie przekraczały jednego punktu procentowego.

Wykres nr 2

Udział uczniów w zajęciach wychowania fizycznego w wybranym tygodniu zajęć

Źródło: badania własne NIK

2. W skontrolowanych szkołach publicznych i niepublicznych średnia liczba uczniów zwolnionych przez dyrektora szkoły na podstawie opinii lekarza wyniosła w latach szkolnych 2009/10–2011/2012 odpowiednio: na II etapie – 3%, 2% i 2% ogółu uczniów; na III – etapie – 5%, 5% i 5% oraz na IV etapie – 13%, 12% i 11%. Oznaczało to, że w badanych latach na kolejnych etapach edukacji w obu rodzajach szkół odpowiednio 134 i 1.035 i 1.757 uczniów było łącznie wyłączonych trwale lub okresowo z zajęć wychowania fizycznego.

Na III etapie edukacji ponad 10% poziom zwolnień uczniów przez dyrektora z zajęć wychowania fizycznego odnotowano w roku szkolnym 2009/2010 w czterech szkołach (zwolnienia uzyskało od 10% do 13% ogółu uczniów szkoły) i w roku 2011/2012 w dwóch szkołach (11% i 13% uczniów). Z kolei na IV etapie próg 15% zwolnień przekroczyło: w roku szkolnym 2009/2010 siedem szkół, tj. 32% skontrolowanych szkół tego typu (zwolnienia uzyskało od 16% do 38% ogółu uczniów danej szkoły), w roku szkolnym 2010/2011 osiem szkół, tj. 36% szkół tego typu (od 16% do 29% uczniów) oraz roku 2011/2012 pięć szkół (od 15% do 22% uczniów).

Tabela nr 2

Zwolnienia udzielone przez dyrektorów szkół na podstawie opinii lekarza w latach szkolnych 2009/2010–2011/2012

Rok szkolny	Szkoły	Etap edukacji		
		II etap (%)	III etap (%)	IV etap (%)
2009/2010	niepubliczne	3	6	16
	publiczne	3	5	11
2010/2011	niepubliczne	1	5	15
	publiczne	3	4	10
2011/2012	niepubliczne	2	6	11
	publiczne	2	5	11

Źródło: badania własne NIK

W ośmiu szkołach (19%) dyrektorzy udzielali zwolnień uczniom z zajęć wychowania fizycznego z naruszeniem z § 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych³⁵, tj.: na podstawie ustnej, a nie pisemnej decyzji dyrektora; na okres dłuższy niż to określił lekarz; na podstawie zaświadczenia lub zwolnienia lekarza, zamiast opinii lekarza o ograniczonych możliwościach uczestniczenia

³⁵ Dz. U. Nr 83, poz. 562, ze zm.; dalej: rozporządzenie w sprawie oceniania.

w zajęciach³⁶. Ponadto, pomimo zwolnienia, wystawiano uczniom semestralne i roczne oceny kwalifikacyjne oraz nie dysponowano opiniami lekarskimi, wyjaśniając to zniszczeniem dokumentacji po danym roku szkolnym.

W dziewięciu szkołach (20%) uczniowie zwolnieni przez dyrektora nie byli obecni na zajęciach wychowania fizycznego. Tymczasem treść § 8 rozporządzenia upoważnia dyrektora szkoły do podjęcia decyzji o zwolnieniu ucznia z uczestniczenia w zajęciach z wychowania fizycznego, a nie do zwolnienia ucznia z obecności na tych zajęciach. Konstrukcja i treść kształcenia zmienionej podstawy programowej wychowania fizycznego umożliwia różnorodny sposób jej realizacji, a obecność ucznia jest niezbędna do pogłębienia umiejętności, m.in. z edukacji zdrowotnej, zasad bezpieczeństwa, z higieny osobistej czy przepisów sędziowania.

- *W okresie objętym kontrolą 30 uczniów Gimnazjum Zespołu Szkół Sióstr Salezjanek w Ostrowie Wielkopolskim, którzy zostali zwolnieni przez dyrektora z zajęć wychowania fizycznego (spośród łącznie 756 uczniów uczęszczających w tym okresie Gimnazjum), nie uczestniczyło w zajęciach m.in. z edukacji zdrowotnej, zasad bezpieczeństwa i higieny osobistej.*

3. Obniżanie się na kolejnych etapach edukacji czynnego udziału na zajęciach wychowania fizycznego, wynikało m.in. z zaniechania stworzenia uczniom oferty programowej, która odpowiadałaby ich umiejętnościom, zainteresowaniom i potrzebom.

W skontrolowanym okresie (według etapów edukacji) w 19 gimnazjach (44%) i zaledwie w trzech szkołach podstawowych na II etapie edukacji (15%) i w dwóch szkołach ponadgimnazjalnych (9%) skorzystano z możliwości wprowadzenia form realizacji zajęć wychowania fizycznego do wyboru przez uczniów wynikających z § 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (uprzednio § 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 sierpnia 2009 r. w tej samej sprawie), stosownie do których zajęcia wychowania fizycznego mogą być organizowane przez szkołę jako zajęcia klasowo-lekcyjne oraz zajęcia do wyboru przez uczniów, jako: sportowe, sprawnościowo-zdrowotne, taneczne lub w formie aktywnej turystyki.

Dyrektorzy wyjaśniali, że niewprowadzenie form realizacji zajęć wychowania fizycznego do wyboru przez uczniów wynikało m.in. z ustaleń z rodzicami, braku odpowiedniej infrastruktury sportowej, kwalifikacji i motywacji nauczycieli, trudności organizacyjnych związanych z dowożeniem uczniów.

We wszystkich 20 szkołach (jednostkach organizacyjnych), w których wprowadzono formy realizacji zajęć do wyboru przez uczniów, stwierdzono nieprawidłowości w ich organizacji i realizacji:

- 1) nie zastosowano (lub uwzględniano w niepełnym zakresie) procedury wprowadzania form zajęć do wyboru określonej w § 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 sierpnia 2009 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego i rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2011 r. w tej samej sprawie, tj. nie przeprowadzono rozpoznania potrzeb, w tym potrzeb zdrowotnych uczniów, nie przygotowano, w uzgodnieniu z organem prowadzącym i po zaopiniowaniu przez Radę Pedagogiczną, Radę Rodziców, propozycji wskazującej formy realizacji zajęć wychowania fizycznego do wyboru przez uczniów (w siedmiu szkołach – 35%);

³⁶ Według § 2 ust. 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2010 r. w sprawie rodzajów i zakresu dokumentacji medycznej oraz sposobu jej przetwarzania (Dz. U. Nr 252, poz. 1697, ze zm.) oraz § 5 ust. 3 obowiązującego wcześniej rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 21 grudnia 2006 r. w sprawie rodzajów i zakresu dokumentacji medycznej w zakładach opieki zdrowotnej oraz sposobu jej przetwarzania (Dz. U. Nr 247, poz. 1819, ze zm.) w ramach dokumentacji indywidualnej zewnętrznej rozróżnia się zaświadczenie, orzeczenie i opinię lekarską.

- 2) nie uwzględniono treści nauczania zajęć do wyboru w dopuszczonych do użytku szkolnego programach nauczania wychowania fizycznego oraz nie sformułowano wymagań edukacyjnych służących ocenianiu osiągnięć uczniów (w 20 szkołach);
- 3) nierzetelnie dokumentowano przebieg nauczania w dzienniku lekcyjnym w odniesieniu do tematów, frekwencji i ocen, co było niezgodne z § 7 ust. 1 i 3 rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania (w pięciu szkołach – 25%).
 - W Zespole Szkół Społecznych Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Warszawie nie udokumentowano przeprowadzenia blisko połowy zajęć do wyboru w Gimnazjum i blisko jednej trzeciej zajęć w Liceum. W konsekwencji nie jest możliwe ustalenie faktycznej liczby godzin zajęć wychowania fizycznego do wyboru i ich tematyki.

4. W ocenie NIK, wprowadzenie reformy programowej wychowania fizycznego nie wpłynęło w gimnazjum na zwiększenie aktywnego udziału uczniów w zajęciach wychowania fizycznego. W szkołach, w których w trakcie kontroli NIK stwierdzono niski poziom frekwencji i aktywnego uczestnictwa w zajęciach wychowania fizycznego oraz liczne przypadki udzielania zwolnień na podstawie opinii lekarza (por. wyżej pkt 1. i 2.), dyrektorzy nie badali w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego przyczyn niskiego udziału uczniów w zajęciach i nie podejmowali działań niwelujących niekorzystne tendencje.

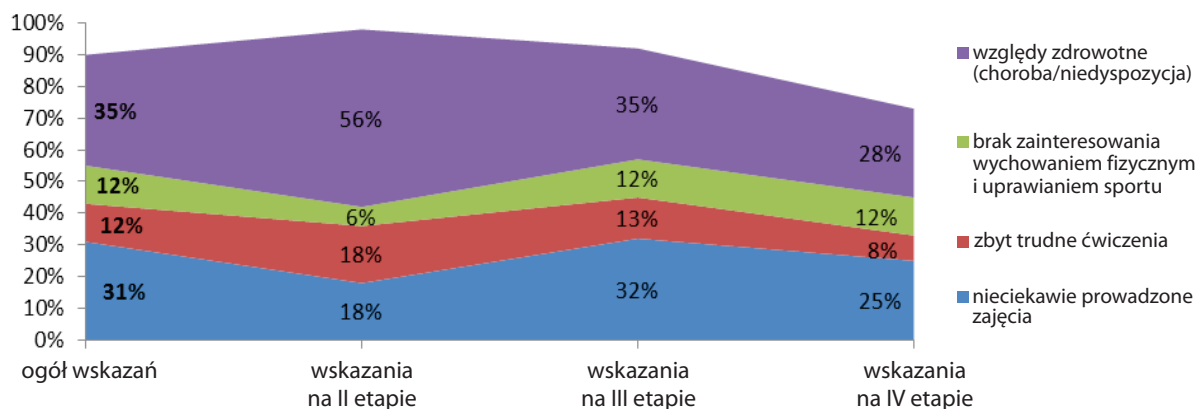
Jak wykazały wyniki obecnej kontroli NIK, w porównaniu do kontroli NIK przeprowadzonej na początku roku szkolnego 2009/2010, w dalszym ciągu aktualne są przyczyny powyższej sytuacji, jak: nieodpowiednio dobrane programy nauczania oraz niezaoferowanie uczniom do wyboru różnicowanej, atrakcyjnej oferty programowej.

W przeprowadzonym w trakcie kontroli NIK badaniu ankietowym 14% uczniów odpowiedziało, że niechętnie uczestniczy w obowiązkowych zajęciach wychowania fizycznego, przy czym na kolejnych etapach edukacji odsetek ten zwiększał się, wynosząc odpowiednio 6%, 14% i 19%.

Wśród powodów unikania zajęć uczniowie wskazywali nieatrakcyjny sposób prowadzenia zajęć przez nauczycieli wychowania fizycznego i względy zdrowotne (odpowiednio 31 i 35% ogółu wskazań).

Wykres nr 3

Przyczyny unikania przez uczniów skontrolowanych szkół uczestnictwa w zajęciach wychowania fizycznego na poszczególnych etapach edukacji

Źródło: wyniki badania ankietowego NIK

Z kolei wśród najczęstszych powodów unikania zajęć, rodzice uczniów z obu rodzajów szkół wymieniali: choroby, niedyspozycje i kontuzje (66% wskazań), brak zainteresowania przedmiotem (11%), nieatrakcyjne, nudne zajęcia (9%), niechęć do nauczyciela wychowania fizycznego i niesprawiedliwy system oceniania (7%) oraz nieodpowiednie warunki organizacji zajęć (7%).

2.1.5. Prowadzenie zajęć korekcyjnych dla uczniów z wadami postawy, nadwagą lub otyłością

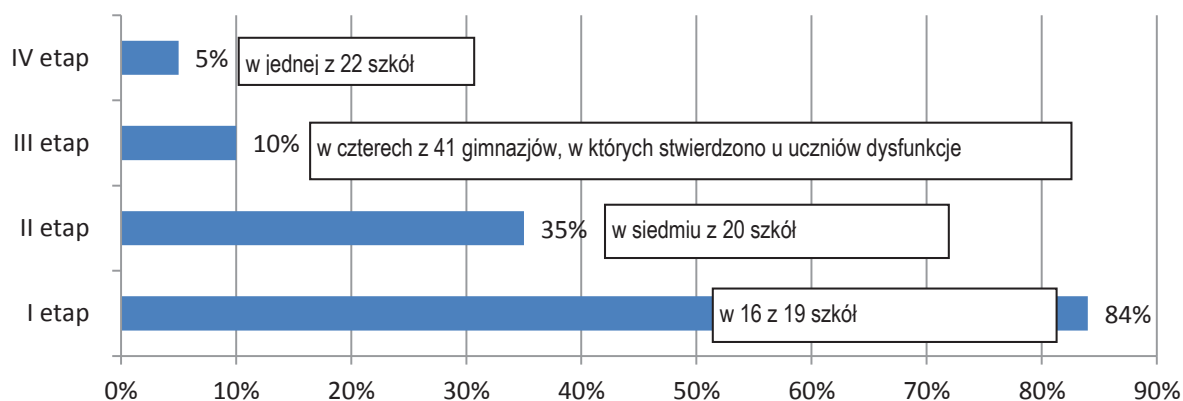
W 24 szkołach (56%) dyrektorzy nie zorganizowali zajęć z gimnastyki korekcyjnej, z tego: w 12 szkołach pomimo sukcesywnie przekazywanych im przez pielęgniarkę szkolną informacji o zakresie wad postawy i zjawisku otyłości wśród uczniów³⁷ oraz w 12 szkołach wobec m.in. zaniechania pozyskiwania od pielęgniarki niezbędnych danych o zakresie zjawiska³⁸.

Niedysponowanie przez dyrektorów szkół bieżącymi informacjami o zakresie wad postawy, nadwadze lub otyłości wśród uczniów, m.in. ze względu na nieokreślenie zasad współpracy z pielęgniarką (lub z powodu nieutworzenia gabinetów w czterech szkołach niepublicznych) świadczy o niemonitorowaniu potrzeb zdrowotnych uczniów. Odpowiedzialność w powyższym zakresie ponoszą dyrektorzy szkół, którzy stosownie do art. 39 ust. 1 pkt 3 ustawy o systemie oświaty, są zobowiązani m.in. do stwarzania uczniom warunków harmonijnego rozwoju psychofizycznego poprzez aktywne działania prozdrowotne, co jest utrudnione w sytuacji nieustalenia zasad i form organizacji współpracy z pielęgniarką lub higienistką szkolną.

Liczba szkół, w których organizowano zajęcia dla uczniów z wadami postawy zmniejszała się skokowo z etapu na etap edukacji, przy czym w szkołach, które prowadziły te zajęcia na I etapie nie kontynuowały ich na następnych etapach.

Wykres nr 4

Realizacja zajęć z gimnastyki korekcyjnej w skontrolowanych szkołach

Źródło: badania własne NIK

³⁷ W dwóch szkołach (Zespole Szkół w Policach i Zespole Szkół nr 3 w Jarocinie) dyrektorzy, pomimo dostarczenia przez rodziców orzeczeń lekarza o niepełnosprawności ruchowej, nie uwzględniali w szkolnym planie nauczania zajęć rewalidacyjno-korekcyjnych wad postawy dla tych uczniów, do czego byli zobligowani na podstawie § 3 ust. 2 pkt 1 i 5 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania z 2002 r.

³⁸ Również w kontroli NIK przeprowadzonej w 2011 r. pn. *Realizacja zadań w zakresie zapobiegania nadwadze i otyłości u dzieci i młodzieży* (P/10/190) ustalono, że dyrektorzy 13 szkół (25%) nie posiadali danych o wynikach badań przesiewowych prowadzonych przez pielęgniarkę.

W 13 spośród 19 szkół (68%), w których prowadzono zajęcia w kl. I-III szkoły podstawowej, nie kontynuowano ich na kolejnych etapach edukacji, mimo potrzeb wynikających ze stwierdzonych wad postawy lub otyłości u uczniów.

Jedynie w dwóch spośród 19 szkół (11%), w których wprowadzono zajęcia z gimnastyki korekcyjnej, dysponowano, na podstawie badań pielęgniarki, informacjami o postępach w usprawnianiu wad postawy i otyłości u uczniów.

Dyrektorzy szkół wyjaśnili, że niewprowadzenie zajęć korekcyjnych lub objęcie nimi jedynie części uczniów, było spowodowane niezgłaszaniem takich potrzeb przez rodziców i uczniów, nieposiadaniem kwalifikacji przez nauczycieli wychowania fizycznego do prowadzenia zajęć tego typu³⁹, brakiem odpowiednio wyposażonej sali (lub środków finansowych na jej wynajem), realizacją ćwiczeń korekcyjnych podczas zajęć wychowania fizycznego oraz brakiem godzin dyrektorskich, które można byłoby przeznaczyć na to zadanie.

W ocenie NIK, powyższa sytuacja wynikała m.in. z niepodejmowania przez nauczycieli działań motywujących rodziców uczniów i uczniów do udziału w zajęciach korekcyjnych, braku określenia form i zakresu współdziałania szkoły z pielęgniarką oraz z nieprzykładania przez dyrektorów szkół należytej wagi do powyższego problemu. O tym ostatnim świadczy fakt, że w szkołach, w których nie prowadzono zajęć z gimnastyki korekcyjnej, nie skorzystano m.in. z możliwości organizacji takich zajęć w ramach realizacji:

- obowiązku nauczycieli wychowania fizycznego wynikającego z art. 42 ust. 2 pkt 2 lit. a i b ustawy Karta Nauczyciela⁴⁰ (w szkołach publicznych);
- jednej z form zajęć wychowania fizycznego do wyboru przez uczniów, tj. zajęć zdrowotnych, zgodnie z § 1 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia z 9 sierpnia 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (uprzednio § 1 ust. pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 19 sierpnia 2009 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji dwóch godzin obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego);
- godzin pozostających do dyspozycji dyrektora szkoły zgodnie z przepisami rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania z 2002 r.⁴¹.

³⁹ Nauczyciele wychowania fizycznego posiadają uprawnienia do prowadzenia tych zajęć z tytułu realizowanych treści nauczania na kierunku studiów.

⁴⁰ Przepisy te stanowią o obowiązku prowadzenia przez nauczycieli, w ramach tygodniowego czasu pracy, zajęć i czynności wynikających z zadań statutowych szkoły w wymiarze dwóch godzin w szkole podstawowej i w gimnazjum oraz jednej godziny w szkołach ponadgimnazjalnych.

⁴¹ Przepisy § 3 ust. 2 pkt 1 i 5 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania z 2002 r. obligują dyrektora szkoły do dodatkowego uwzględnienia w szkolnym planie nauczania zajęć rewalidacyjno-korekcyjnych wad postawy dla uczniów niepełnosprawnych i innych zajęć, wynikających z programów rewalidacji, w zależności od rodzaju i stopnia niepełnosprawności uczniów. Wymóg ten odnosi się do uczniów posiadających orzeczenie wydane przez lekarza-specjalistę.

W odniesieniu do uczniów kl. IV-VI szkoły podstawowej i szkół ponadgimnazjalnych ze stwierdzonymi wadami (przez pielęgniarkę szkolną w trakcie badań przesiewowych), w których od 1 września 2009 r. realizowana jest podstawa programowa kształcenia ogólnego z 2002 r., godziny do dyspozycji dyrektora szkoły mogły być przeznaczone m.in. na zorganizowanie zajęć dla grupy uczniów z uwzględnieniem ich potrzeb, w tym zajęć ruchowych o charakterze korekcyjnym (§ 2 ust. 5 pkt 4 powyższego rozporządzenia). Tygodniową liczbę godzin przeznaczonych na realizację powyższych zajęć ustala dyrektor szkoły, z uwzględnieniem art. 42 ust. 2 pkt 2 lit. a) ustawy Karta Nauczyciela (treść § 2 ust. 5 pkt 4 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania z 2002 r. została zmieniona przez § 1 pkt 2 lit. b) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 marca 2009 r. – Dz. U. Nr 54, poz. 442, zmieniającego przedmiotowe rozporządzenie z dniem 1 września 2009 r.).

W badaniu ankietowym przeprowadzonym przez NIK blisko połowa (46%) rodziców uczniów z wykrytymi wadami postawy lub otyłością ze szkół publicznych i 50% rodziców ze szkół niepublicznych odpowiedziało, że udział syna/córki w zajęciach wychowania fizycznego nie przyczynił się do korekty wady postawy i przeciwdziałaniu nadwadze lub otyłości.

2.1.6. Oferta nadobowiązkowych pozalekcyjnych zajęć sportowo-rekreacyjnych. Udział uczniów we współzawodnictwie sportowym

1. W 37 (86%) skontrolowanych szkołach stworzono uczniom dodatkową ofertę nadobowiązkowych zajęć pozalekcyjnych o charakterze sportowo-rekreacyjnym, służącą rozwojowi zainteresowań uczniów. W ramach tych zajęć prowadzono najczęściej gry zespołowe, zajęcia taneczne, aerobic i fitness oraz gry i zabawy terenowe.

Naukę pływania (w ramach zajęć obowiązkowych i nadobowiązkowych), niwelującą wady postawy, zorganizowały w skontrolowanym okresie 22 szkoły (51%), z tego według ich typów: 14 szkół podstawowych (70%), 17 gimnazjów (39%) i pięć szkół ponadgimnazjalnych (23%).

Ponadto, w szkołach publicznych, nauczyciele wychowania fizycznego realizowali obowiązek wynikający z art. 42 ust. 2 pkt 2 lit. a i b ustawy Karta Nauczyciela, prowadząc zajęcia sportowe, rekreacyjne i zdrowotne.

Realizację powyższych zajęć nauczyciele dokumentowali w dziennikach zajęć, zgodnie z § 10 ust. 1 i 11a ust. 1 rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania.

W badaniu ankietowym przeprowadzonym przez NIK blisko jedna piąta uczniów (17%) stwierdziła, że nie podejmuje żadnej aktywności fizycznej poza szkołą, a 40% sporadycznie uprawia wybraną dyscyplinę sportową lub ćwiczy rekreacyjnie.

2. W 15 szkołach (35%) organizowano wewnętrzzszkolne imprezy o charakterze sportowo-rekreacyjnym, m.in. *Dzień sportu*, zawody z okazji *Dnia Dziecka* i turnieje międzyklasowe. Natomiast imprezy sportowe rangi mistrzostw szkoły w różnorodnych dyscyplinach sportowych zorganizowano w 21 szkołach (49%).

Uczniowie wszystkich skontrolowanych szkół, w zależności od poziomu osiągnięć sportowych, uczestniczyli w zawodach rangi miejskiej, gminnej, powiatowej, wojewódzkiej, ogólnopolskiej i międzynarodowej.

3. Blisko połowa szkół (19, tj. 44%) współpracowała z klubami i stowarzyszeniami sportowymi, uczniowskimi klubami sportowymi, przy czym jedynie osiem szkół (19%) określiło zasady współdziałania poprzez zawarcie umów i porozumień, m.in. w zakresie selekcji i rekrutacji uczniów uzdolnionych sportowo i korzystania z bazy sportowej.

2.1.7. Warunki bezpieczeństwa uczniów na zajęciach wychowania fizycznego

Dyrektorzy 25 spośród 43 szkół (58%) w niewystarczającym zakresie wykonywali zadania związane z zapewnieniem uczniom bezpiecznych warunków odbywania zajęć wychowania fizycznego organizowanych przez szkołę, w tym zajęć organizowanych poza jej terenem, za co są odpowiedzialni zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt 5a ustawy o systemie oświaty i art. 7 ust. 2 pkt 6 ustawy Karta Nauczyciela.

Stwierdzone nieprawidłowości polegały m.in. na: wadliwym stanie technicznym obiektów i urządzeń, braku atestów i certyfikatów sprzętu i urządzeń sportowych, nieprzeszkoleniu

nauczycieli kształcenia zintegrowanego i wychowania fizycznego z zakresu udzielania pomocy przedlekarskiej, nieprzestrzeganiu procedury w sytuacji wypadków na zajęciach wychowania fizycznego oraz nierzetelnego prowadzenia szkolnej bazy Systemu Informacji Oświatowej w tym zakresie.

1. W czterech spośród 35 szkół (11%), które dysponowały własnymi obiektami sportowymi, dyrektorzy nie przeprowadzali okresowych (co najmniej raz w roku) kontroli zapewniania bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów sportowych należących do szkoły, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki oraz określenia kierunków ich poprawy. W siedmiu przypadkach (20%) dyrektorzy nie przekazywali kopii protokołu kontroli organowi prowadzącemu. Zaniechania te stanowiły naruszenie § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach⁴².

W sześciu szkołach (18%) stwierdzono nieodpowiedni stan techniczny części infrastruktury sportowej pozostającej w dyspozycji szkół (sal gimnastycznych, boisk lub urządzeń), co było spowodowane niepodjęciem przez dyrektorów skutecznych działań w celu usunięcia nieprawidłowości.

W siedmiu spośród 35 szkół (20%) dysponujących własnymi obiektami sportowymi w salach gimnastycznych, na boiskach oraz w miejscach wyznaczonych do uprawiania ćwiczeń fizycznych, gier i zabaw, wbrew wymogom § 31 ust. 6 powyższego rozporządzenia, nie umieszczono lub umieszczono nie we wszystkich wymaganych miejscach, tablic informacyjnych określających zasady bezpiecznego użytkowania urządzeń i sprzętu sportowego.

W dziewięciu spośród 43 szkół (21%) stwierdzono brak (lub częściowy brak) atestów i certyfikatów dla urządzeń i sprzętu sportowego, który zakupiono po 2003 r., tj. po wejściu w życie rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach), co było niezgodne z przepisami § 9 ust. 3 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach.

Dyrektorzy siedmiu spośród 15 szkół (47%), które korzystały z zewnętrznych obiektów⁴³ nie zawierały umów na wynajem obiektów sportowych. Z wyjątkiem jednej z ośmiu pozostałych szkół dyrektorzy w umowach nie zapewnili zawarcia postanowień, że obiekty te spełniają warunki bezpieczeństwa, w tym, że użyczony sprzęt i urządzenia sportowe posiadają odpowiednie atesty lub certyfikaty.

Stwierdzono, że we wszystkich ośmiu skontrolowanych szkołach publicznych dysponujących kompleksem boisk sportowych zbudowanym w ramach programu *Moje boisko – Orlik 2012* funkcjonują one zgodnie z jego założeniami, tj. są one ogólnodostępne, a korzystanie z nich jest nieodpłatne.

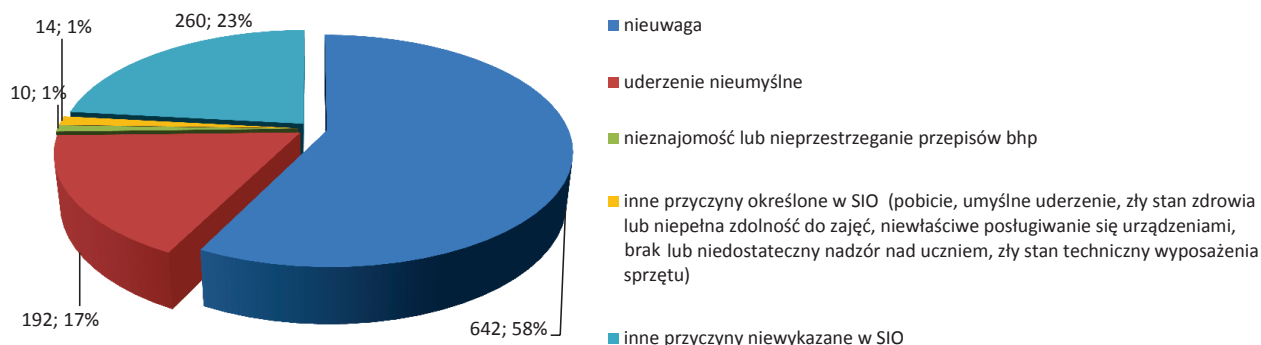
2. W skontrolowanych szkołach w latach 2006/2007–2011/2012 doszło w trakcie zajęć wychowania fizycznego do 1.118 wypadków (według bazy danych Systemu Informacji Oświatowej w poszczególnych latach szkolnych: 188, 137, 190, 222, 202 i 179 wypadków).

⁴² Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69, ze zm.

⁴³ Własnymi obiektami sportowymi nie dysponowało osiem spośród 17 szkół niepublicznych.

Wykres nr 5

Przyczyny wypadków w skontrolowanych szkołach w latach 2006/2007–2011/2012

Źródło: badanie własne NIK (szkolne bazy danych SIO)

Powyższe dane były nierzetelne, ponieważ według danych zebranych w trakcie kontroli NIK na zajęciach wychowania fizycznego doszło do łącznie 1.392 wypadków, tj. o 274 (20%) więcej niż ujęto w bazach SIO skontrolowanych szkół. Różnica powyższa wynika z faktu, że w czterech szkołach (9%) w bazie danych SIO nie odnotowywano wypadków na zajęciach wychowania fizycznego, a w siedmiu szkołach (16%) dane te były niekompletne i nierzetelne (nie prowadzono bazy danych w sposób ciągły lub ujmowano jedynie część danych). Postępowanie powyższe było niezgodne z § 7 pkt 1 lit. d-f rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 16 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych⁴⁴. Nierzetelne dane szkolnej bazy SIO wpływały na zakres i jakość danych o wypadkach na dalszych poziomach integracji SIO.

W 35 szkołach (81%) stwierdzono naruszenie przepisów § 41 ust. 1, pkt 2-5, § 43 ust. 1 i 2, § 45 ust. 1 pkt 2 i § 50, rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa w szkołach, w szczególności dyrektor:

- 1) nie powiadamiał o wypadku pracownika służby bezpieczeństwa i higieny pracy, społecznego inspektora pracy, organu prowadzącego szkołę i rady rodziców (w 25 szkołach, tj. 58%);
- 2) nie powoływał zespołu powypadkowego i w konsekwencji nie sporządzano protokołu powypadkowego (w 11 szkołach, tj. 26%);
- 3) nie zaznajamiał rodziców z treścią protokołu powypadkowego (w 24 szkołach, tj. 56%);
- 4) nie prowadził rejestru wypadków uczniów bądź rejestr był niekompletny lub prowadzony nierzetelnie (w ośmiu szkołach, tj. 19%).

W ocenie NIK, z uwagi na charakter zdarzenia (wypadek ucznia) wszelkie czynności z nim związane, wymagane na podstawie rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny, powinny zostać rzetelnie udokumentowane ze względu na potencjalną odpowiedzialność prawną szkoły i nauczyciela wychowania fizycznego, u którego na zajęciach wydarzył się wypadek.

⁴⁴ Dz. U. Nr 277, poz. 2746, ze zm. Rozporządzenie zostało uchylone z dnia 1 września 2012 r. Obecnie w tym zakresie obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych dziedzinowych gromadzonych w systemie informacji oświatowej oraz terminów przekazywania niektórych danych do bazy danych systemu informacji oświatowej (Dz. U z 2012 r., poz. 1547).

W pięciu szkołach (12%) część nauczycieli wychowania fizycznego nie zapoznała uczniów z zasadami bezpiecznego wykonywania ćwiczeń oraz uczestniczenia w grach i zabawach, co było niezgodne § 31 ust. 7 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach.

W przeprowadzonym w trakcie kontroli NIK badaniu ankietowym 12% uczniów oświadczyło, że nie zapoznano ich z zasadami bezpiecznego wykonywania ćwiczeń (w poszczególnych typach szkół – 10%, 14% i 9%). Z grupy, którą zapoznano z tymi zasadami, 10% (w poszczególnych typach szkół – 5%, 13% i 7%) podało, że ich nie stosuje podczas zajęć.

Tym niemniej zdecydowana większość uczniów (94%) stwierdziła, że nauczyciele wychowania fizycznego troszczą się o ich bezpieczeństwo podczas zajęć. Jest to ważne, ponieważ jednocześnie 14% uczniów uważa, że stopień trudności ćwiczeń na lekcjach wychowania fizycznego nie jest dostosowywany do ich sprawności i możliwości fizycznych.

3. W dziewięciu spośród łącznie 13 szkół, w których nie funkcjonowały gabinety profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej⁴⁵, dyrektorzy zapewnili uczniom opiekę zdrowotną sprawowaną przez pielęgniarkę zgodnie § 3 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia w sprawie Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą⁴⁶.

W pozostałych czterech szkołach (niepublicznych) nie utworzono gabinetu, jak i nie zapewniono opieki pielęgniarki (wymóg art. 67 ust. 1 pkt 4 ustawy o systemie oświaty odnosi się wyłącznie do szkół publicznych). Brak pielęgniarki szkolnej spowodował, że m.in. nie były prowadzone badania przesiewowe uczniów, nie diagnozowano ich potrzeb zdrowotnych, a także nie wspomagano szkoły w realizacji zadań związanych z edukacją zdrowotną.

W 39 szkołach, w których zapewniono opiekę pielęgniarki, nie określono zakresu i form jej współpracy z dyrektorem szkoły i radą pedagogiczną, co utrudniało współpracę m.in. w przekazywaniu informacji o stanie zdrowia uczniów oraz w planowaniu, realizacji i ocenie edukacji zdrowotnej⁴⁷.

We wszystkich szkołach posiadających obiekty sportowe, pokój nauczycieli wychowania fizycznego został wyposażony w apteczki zaopatrzone w środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy oraz instrukcję o zasadach udzielania tej pomocy, zgodnie z § 20 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach.

4. W 13 szkołach, 28 spośród 202 nauczycieli wychowania fizycznego (14%) i 34 spośród 103 nauczycieli kształcenia zintegrowanego (33%) nie zostało przeszkolonych w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedlekarskiej, nie wypełniając w ten sposób wymogu § 21 rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach.

Brak odpowiedniego przeszkolenia części nauczycieli wychowania fizycznego i kształcenia zintegrowanego stwarza możliwość nieudzielenia niezbędnej pomocy w sytuacji wypadku podczas zajęć wychowania fizycznego.

⁴⁵ Gabinetu nie utworzono w dwóch spośród 26 szkół publicznych i w 11 spośród 17 szkół niepublicznych.

⁴⁶ Dz. U. Nr 139, poz. 1133.

⁴⁷ Na podstawie załącznika Nr 4 Wykaz świadczeń gwarantowanych pielęgniarki lub higienistki szkolnej udzielanych w środowisku nauczania i wychowania oraz warunków ich realizacji. do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 sierpnia 2009 r. w sprawie świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej (Dz. U. Nr 139, poz. 1139, ze zm.) świadczenia pielęgniarki lub higienistki szkolnej obejmują m.in. udział w planowaniu, realizacji i ocenie edukacji zdrowotnej.

5. W czterech szkołach⁴⁸ stwierdzono zagrożenie dla zdrowia lub życia uczniów, ze względu na stan techniczny obiektów i pomieszczeń i zgodnie z art. 51 ust. 1 ustawy o NIK poinformowano o tym fakcie dyrektorów szkół, którzy podjęli niezwłoczne działania zmierzające do usunięcia zagrożenia.

2.1.8. Kwalifikacje i doskonalenie zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego i kształcenia zintegrowanego

1. Spośród 202 nauczycieli wychowania fizycznego zatrudnionych w skontrolowanych przez NIK szkołach, 199 legitymowało się tytułem zawodowym magistra, prowadząc zajęcia zgodnie z posiadanym poziomem i kierunkiem wykształcenia. Troje nauczycieli zatrudnionych w niepublicznym Zespole Szkół Ogólnokształcących im. św. Pawła z Tarsu w Warszawie nie posiadało kwalifikacji do nauczania w szkole⁴⁹.

Nauczyciele wychowania fizycznego posiadali dodatkowe uprawnienia zawodowe: trenera – 67 osób w łącznie w 14 dyscyplinach sportowych⁵⁰, instruktora – 172 osoby w łącznie 28 dyscyplinach i specjalnościach⁵¹, a ponadto sędziego sportowego – siedem osób (w sześciu dyscyplinach) i menadżera sportu – siedem osób.

Wśród 103 nauczycieli kształcenia zintegrowanego, wszystkie osoby posiadały tytuł zawodowy magistra. Dodatkowe kwalifikacje do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego posiadała jedna osoba, która legitymowała się tytułem zawodowym magistra wychowania fizycznego, a ponadto pięć osób posiadało uprawnienia do prowadzenia zajęć z gimnastyki korekcyjno-kompensacyjnej. Większość nauczycieli wychowania fizycznego i kształcenia zintegrowanego posiadała najwyższe stopnie awansu zawodowego, tj. nauczyciela dyplomowanego i mianowanego (odpowiednio 160 osób – 79% i 85 osób – 96%).

⁴⁸ Zespół Szkół Niepublicznych w Borkach Wyrkach, Gimnazjum nr 3 w Malborku, Zespół Katolickich Szkół Ogólnokształcących nr 1 w Katowicach i Zespół Szkół Ogólnokształcących Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Kluczborku.

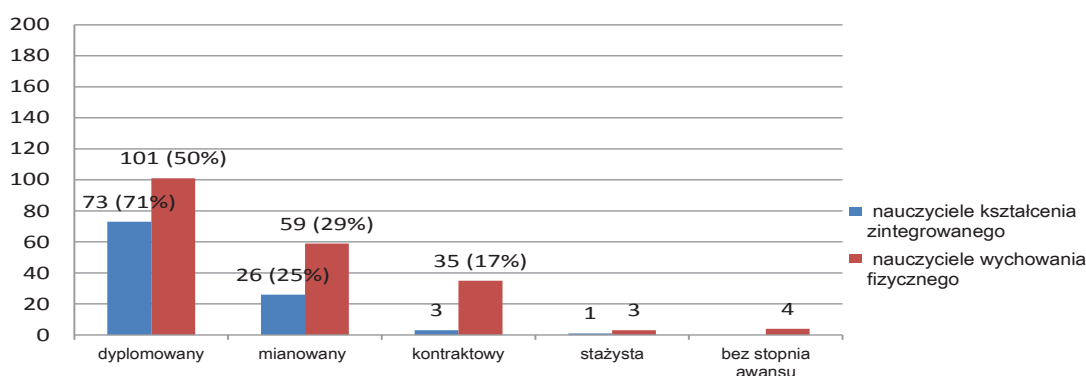
⁴⁹ Zajęcia wychowania fizycznego w Gimnazjum i Liceum wchodzących w skład Zespołu Szkół Ogólnokształcących prowadziły w roku szkolnym 2009/10 osoby legitymujące się wykształceniem średnim – instruktor fitness i instruktor kulturystyki, a w roku szkolnym 2010/11 instruktor kulturystyki oraz osoba posiadająca licencjat z socjologii i uprawnienia instruktora piłki nożnej. Osoby te nie ukończyły kierunkowych studiów licencjackich lub magisterskich, uprawniających do prowadzenia zajęć w powyższych typach szkół, wobec czego nie spełniały wymagań określonych w § 2 i 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli nie mających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 50, poz. 400, ze zm.). Dyrektor szkoły nie uzyskał przed zatrudnieniem tych osób zgody Mazowieckiego Kuratora Oświaty, stosownie do wymogu art. 7 ust. 1a ustawy o systemie oświaty.

⁵⁰ Najwięcej kwalifikacji trenerskich posiadali nauczyciele w takich dyscyplinach, jak: piłka nożna – 15 osób, pływanie – 14 osób, piłka siatkowa i koszykowa – po 8 osób.

⁵¹ Najwięcej nauczycieli posiadało uprawnienia instruktora: piłki nożnej – 26, piłki siatkowej – 21, piłki koszykowej – 17, pływania – 15, lekkoatletyki – 13, fitness – 11 i piłki ręcznej – 10.

Wykres nr 6

Nauczyciele kształcenia zintegrowanego i wychowania fizycznego skontrolowanych szkół według posiadanych stopni awansu zawodowego (stan na 30 września 2012 r.)

Źródło: badania własne NIK

2. Dyrektorzy szkół publicznych nie zapewnili nauczycielom wychowania fizycznego i kształcenia zintegrowanego odpowiedniego do potrzeb doskonalenia zawodowego związanego z wdrażaniem podstawy programowej nie spełniając tym samym wymogu art. 7 ust. 2 pkt 4 ustawy Karta Nauczyciela oraz niewystarczająco motywowali nauczycieli do doskonalenia stosownie do § 20 ust. 1 pkt 3 lit. b rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego⁵². Nauczyciele szkół publicznych nie wypełniali zobowiązania do udziału w kształceniu i doskonaleniu zawodowym wynikającego z art. 12 ust. 3 i art. 42 ust. 2 pkt 3 ustawy Karta Nauczyciela.

Wskutek powyższego, w latach szkolnych 2009/2010–2011/2012:

- 1) w żadnej formie kształcenia i doskonalenia zawodowego z zakresu wychowania fizycznego nie uczestniczyło odpowiednio 55 (53%) spośród 103 nauczycieli kształcenia zintegrowanego oraz 104 (51%) spośród 202 nauczycieli wychowania fizycznego;
- 2) w 11 spośród 19 szkół podstawowych (kl. I-III) i w 20 spośród 43 skontrolowanych gimnazjów odpowiednio nauczyciele kształcenia zintegrowanego oraz nauczyciele wychowania fizycznego nie uczestniczyli w zewnętrznych formach kształcenia i doskonalenia niezbędnych do wdrażania podstawy programowej przedmiotu z 2008 r., jak na przykład: diagnozowanie możliwości i potrzeb uczniów w aspekcie wyboru, konstruowania lub modyfikacji i ewaluacji programu nauczania; stosowanie aktywizujących metod pracy wspierających aktywne uczestnictwo uczniów w zajęciach wychowania fizycznego; sposobu organizacji, realizacji, ewaluacji procesu i efektów prowadzenia edukacji zdrowotnej; organizacji i form realizacji zajęć wychowania fizycznego do wyboru przez uczniów; oceniania osiągnięć szkolnych uczniów z wychowania fizycznego (w tym formułowanie wymagań edukacyjnych, ocenianie zajęć z edukacji zdrowotnej i zajęć do wyboru).

Nauczyciele wychowania fizycznego zapoznali się z podstawą programową kształcenia ogólnego podczas spotkań informacyjnych rady pedagogicznej w roku szkolnym 2008/2009 lub sporadycznie podczas spotkań zespołu przedmiotowego.

W zewnętrznych formach doskonalenia dotyczących wdrażania podstawy programowej z wychowania fizycznego uczestniczyło odpowiednio 14 nauczycieli kształcenia zintegrowanego (15%), w tym 12 osób w krótkich formach doskonalenia trwających do 5 godzin oraz 39 (19%) nauczycieli wychowania fizycznego, w tym 24 osoby w formach do 5 godzin.

⁵² Dz. U. Nr 168, poz. 1324.

Dyrektorzy, odnosząc się do kwestii nieuczestniczenia nauczycieli w formach kształcenia i doskonalenia dotyczących wdrażania podstawy programowej wychowania fizycznego z 2008 r., wyjaśniali, że są to nauczyciele z wieloletnim stażem, posiadający najwyższe kwalifikacje i stopnie awansu zawodowego nauczyciela dyplomowanego i mianowanego oraz, w przypadku nauczycieli wychowania fizycznego, uprawnienia instruktorskie i trenerskie. W opinii dyrektorów jest to wystarczające do realizacji podstawy programowej i w związku z tym nie jest konieczny udział tych nauczycieli w formach zewnętrznych. Ponadto nauczyciele decydują indywidualnie o udziale w doskonaleniu (w pięciu szkołach), przy czym w niektórych szkołach nie są nim zainteresowani (w trzech szkołach).

Dyrektorzy podkreślali także brak odpowiedniej oferty ze strony kuratoriów oświaty, placówek doskonalenia nauczycieli i doradców metodycznych (pięć szkół). Wskazywali również, że nie dysponowali środkami finansowymi na doskonalenie zawodowe nauczycieli (trzy szkoły).

W badaniu ankietowym przeprowadzonym przez NIK jedna czwarta (23%) nauczycieli kształcenia zintegrowanego i ponad jedna trzecia (36%) nauczycieli wychowania fizycznego stwierdziło, że nie zapewniono im pomocy nauczyciela-doradcy metodycznego w realizacji podstawy programowej wychowania fizycznego.

Nauczyciele kształcenia zintegrowanego stwierdzili, że są w pełni przygotowywani do realizacji treści kształcenia podstawy programowej wychowania fizycznego. Również nauczyciele wychowania fizycznego uznali, że są w pełni przygotowani do: oceniania osiągnięć uczniów w zakresie treści kształcenia podstawy programowej wychowania fizycznego (100%); wprowadzania form organizacji zajęć wychowania fizycznego do wyboru przez uczniów (97%); pełnienia roli koordynatora edukacji zdrowotnej w szkole, w tym planowania, realizacji i ewaluacji tych zajęć (85%) oraz do realizacji wymagań bloku *Edukacja zdrowotna* podstawy programowej (93%). Nauczyciele wychowania fizycznego ze szkół niepublicznych wskazywali brak oferty doskonalenia, jako jeden z czynników utrudniających im wprowadzanie podstawy programowej przedmiotów (26% wskazań).

2.1.9. Sprawowanie przez dyrektora szkoły nadzoru pedagogicznego nad wychowaniem fizycznym

Stwierdzone w trakcie kontroli NIK zakres nieprawidłowości oraz ich istota wynikały przede wszystkim z nieskutecznego nadzoru pedagogicznego, który sprawują dyrektorzy m.in. nad dziedziną wychowania fizycznego na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty w zakresie określonym w art. 33 ust. 2 pkt 2 i 3 tej ustawy, tj. realizacji podstaw programowych, przestrzegania zasad oceniania i bezpieczeństwa uczniów. Niepodejmowanie czynności nadzoru lub ich powierzchowność i nierzetelność spowodowało, że dyrektorzy 30 szkół (70%) nie ustalili nieprawidłowości i w rezultacie nie doskonalili pracy szkoły w skontrolowanym przez NIK zakresie. Większą skalę i zakres nieprawidłowości stwierdzono w szkołach niepublicznych niż publicznych (ocenę negatywną otrzymało dziewięć z 17 szkół niepublicznych, tj. 53%, co wynika m.in. z mniej restrykcyjnego nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez dyrektorów szkół niepublicznych. Stwierdzono, że:

- 1) w żadnej szkole nie przeprowadzono ewaluacji wewnętrznej związanej z realizacją podstawy programowej wychowania fizycznego, przestrzegania zasad oceniania z przedmiotu i zapewnienia uczniom bezpiecznych warunków prowadzenia zajęć; ponadto w 40 szkołach nie przeprowadzono (lub nie udokumentowano) kontroli przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa w odniesieniu zagadnień dydaktycznych wychowania fizycznego;

- 2) w 33 szkołach ograniczono formy nadzoru w zakresie wychowania fizycznego do obserwacji zajęć (w trzech szkołach nie podejmowano żadnych czynności nadzoru pedagogicznego); przeprowadzono na II, III i IV etapie edukacji obserwację łącznie 490 zajęć prowadzonych przez nauczycieli wychowania fizycznego, przy czym tylko 37 obserwacji w 10 spośród 43 gimnazjów wiązało się tematycznie z realizacją podstawy programowej wychowania fizycznego; ponadto tylko w trzech spośród 17 szkół, w których prowadzone było kształcenie zintegrowane, przeprowadzono obserwację 19 zajęć bloku wychowania fizycznego (na ogółem 163 obserwacje na tym etapie edukacji);
- 3) w żadnej ze szkół dyrektorzy w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego nie ustalili efektów wdrażania podstawy programowej wychowania fizycznego na zakończenie cyklu kształcenia w kl. I-III szkoły podstawowej oraz gimnazjum, wykorzystując w tym celu wymagania określone w tej podstawie, stosownie do art. 33 ust. 1 pkt 2 ustawy o systemie oświaty.

Dyrektorzy szkół wyjaśniali zmniejszoną intensywność czynności nadzoru nad wychowaniem fizycznym m.in. innymi priorytetami nadzoru, w szczególności jego skoncentrowaniem nad przedmiotami egzaminacyjnymi.

W wystąpieniach pokontrolnych skierowanych do dyrektorów szkół Najwyższa Izba Kontroli wniosła m.in. o:

- 1) przestrzeganie zasad dopuszczania do użytku szkolnego programów nauczania wychowania fizycznego;
- 2) zapewnienie pełnej realizacji podstawy programowej wychowania fizycznego w gimnazjum;
- 3) rozważenie wprowadzenia *Zalecanych warunków i sposobów realizacji* podstawy programowej wychowania fizycznego, w szczególności w zakresie edukacji zdrowotnej;
- 4) stosowanie obowiązującej procedury organizacji i realizacji form wychowania fizycznego do wyboru przez uczniów;
- 5) przestrzeganie zasad organizacji grup ćwiczeniowych na zajęciach wychowania fizycznego;
- 6) zapewnienie zgodności z przepisami prawa wewnątrzszkolnego systemu oceniania osiągnięć uczniów wychowania fizycznego;
- 7) przestrzeganie uregulowań dotyczących zwalniania uczniów z zajęć wychowania fizycznego;
- 8) rzetelne dokumentowanie przebiegu nauczania wychowania fizycznego;
- 9) zapewnienie uczniom opieki pielęgniarki albo higienistki szkolnej;
- 10) rozważenie wprowadzenia zajęć gimnastyki korekcyjnej dla uczniów ze stwierdzonymi wadami postawy i otyłością;
- 11) wyegzekwowanie od nauczycieli prowadzących zajęcia z wychowania fizycznego przeszkolenia z zakresu udzielania pierwszej pomocy;
- 12) rzetelne stosowanie zasad dokumentowania wypadków uczniów;
- 13) zapewnienie zgodności ze stanem faktycznym szkolnej bazy danych Systemu Informacji Oświatowej w zakresie wypadków uczniów;
- 14) przeprowadzanie okresowych kontroli szkolnych obiektów sportowych;
- 15) rzetelne sprawowanie nadzoru pedagogicznego z zakresu wdrażania podstawy programowej wychowania fizycznego.

W odpowiedziach na wystąpienia pokontrolne dyrektorzy szkół poinformowali NIK o podjętych działaniach związanych m.in. z: dopuszczeniem odpowiednich programów nauczania i monitorowaniem realizacji podstawy programowej, skoordynowaniem zadań z edukacji zdrowotnej, modyfikacją wewnątrzszkolnego systemu oceniania z wychowania fizycznego, wprowadzeniem procedur powypadkowych.

2.2 Realizacja przez Ministra Sportu i Turystyki oraz Ministra Edukacji Narodowej zadań z zakresu wychowania fizycznego i sportu szkolnego

2.2.1. Działania Ministra Edukacji Narodowej związane z rozwojem wychowania fizycznego

1. W ramach reformy kształcenia ogólnego Minister Edukacji Narodowej wprowadził od roku szkolnego 2009/2010 zmiany programowe i organizacyjne w kształceniu wychowania fizycznego, w tym określił podstawę programową przedmiotu oraz umożliwił szkołom wybór form realizacji i zakresu tematycznego tych zajęć przez uczniów.

Nowa podstawa programowa wychowania fizycznego, w porównaniu do poprzednio obowiązującej wprowadzonej rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół⁵³, zawiera wykaz jednoznacznie określonych wymagań ze szczególnym uwzględnieniem edukacji zdrowotnej. Na przykład w nowej podstawie programowej dla gimnazjum określono 33 wymagania, w tym 19 odnoszących się do treści kształcenia z edukacji zdrowotnej, wobec 10 ogólnych haseł programowych ujętych w podstawie programowej z 2002 r. Ponadto w nowej podstawie programowej wychowania fizycznego podano na poszczególnych etapach edukacji *Zalecane warunki i sposób realizacji* wychowania fizycznego, które w założeniu mają warunkować jej skuteczne prowadzenie.

2. W latach szkolnych 2009/2010–2011/2012, na podstawie art. 35 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie oświaty, Minister corocznie – w ramach kierunków realizacji polityki oświatowej państwa – ustalał monitorowanie wdrażanej od roku szkolnego 2009/2010 podstawy programowej kształcenia ogólnego.

MEN zawęził jednak zakres monitorowania⁵⁴ wdrażania nowej podstawy programowej wychowania fizycznego w latach szkolnych 2009/2010–2010/2011 do ustalenia miejsca prowadzenia zajęć na I etapie edukacji (pływalnia, boiska szkolne, plac zabaw, sala gimnastyczna, zajęcia w terenie) oraz do zbadania w gimnazjum form ich realizacji (prowadzenie zajęć w systemie klasowo-lekcyjnym i zajęć do wyboru przez uczniów). Z kolei w roku szkolnym 2011/2012 monitorowano korzystanie przez uczniów szkoły podstawowej, gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych z pływalni, a także formy realizacji zajęć wychowania fizycznego w tych typach szkół.

⁵³ Dz. U. Nr 51, poz. 458, ze zm.

⁵⁴ Monitorowanie przeprowadzono w latach szkolnych 2009/2010 i 2010/2011 w odpowiednio w 1.373 i 1.359 szkołach podstawowych oraz 633 i 635 gimnazjach. Wyniki opublikowano w formie *Informacji o wynikach monitorowania wdrażania podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego*. W roku szkolnym 2011/2012 monitorowanie przeprowadzono w 807 szkołach podstawowych, 465 gimnazjach i 180 szkołach ponadgimnazjalnych, tj. odpowiednio 6%, 6% i 7% szkół (MEN nie opublikowało informacji o wynikach tego monitorowania). Zbiorcze wyniki monitorowania zajęć z wychowania fizycznego w kontrolowanym przez NIK okresie zestawiono w *Informacji o wynikach monitorowania podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego pod kątem wychowania fizycznego w latach szkolnych 2009/2010, 2010/2011, 2011/2012*.

Poza opisanymi powyżej działaniami, w roku szkolnym 2009/2010 sprawdzono m.in. realizację zajęć wychowania fizycznego w formie do wyboru przez uczniów⁵⁵, a w roku szkolnym 2011/2012 kuratorzy oświaty na podstawie arkusza kontroli zatwierdzonego przez Ministra Edukacji Narodowej przeprowadzili w 3.016 szkołach kontrolę zgodności organizacji zajęć wychowania fizycznego realizowanych w formie zajęć klasowo-lekcyjnych z ramowymi planami nauczania. Z ustaleń tej kontroli wynikało m.in., że w 2.325 szkołach (77%) zajęcia wychowania fizycznego realizowano w formie zajęć klasowo-lekcyjnych z zachowaniem odpowiedniej liczby uczniów w grupie ćwiczeniowej.

Nie monitorowano natomiast uwzględnienia w dopuszczonych do użytku szkolnego programach nauczania nowej podstawy programowej wychowania fizycznego, zakresu faktycznej jej realizacji oraz zalecanych warunków i sposobu jej realizacji, w tym w szczególności edukacji zdrowotnej. Ponadto monitorując wprowadzanie przez szkoły dopuszczalnych form realizacji zajęć od wyboru przez uczniów nie zbadano związku ich wprowadzenia z frekwencją uczniów na zajęciach wychowania fizycznego.

W konsekwencji Minister Edukacji Narodowej nie dysponował pełną informacją na temat skuteczności przyjętych rozwiązań programowych i organizacyjnych oraz wdrożenia treści kształcenia wychowania fizycznego określonej w nowej podstawie programowej na I i III etapie edukacji w latach szkolnych 2009/2010–2011/2012, a także przygotowania szkół w tym zakresie na II i IV etapie edukacji od roku szkolnego 2012/2013. Nie podejmował zatem odpowiednich działań korygujących służących zapewnieniu właściwego wdrożenia podstawy programowej przedmiotu. Z udzielonych przez ośmiu kuratorów oświaty informacji⁵⁶, wynikało, że w badanym okresie nie prowadzili oni ewaluacji problemowych dotyczących wpływu wprowadzenia podstawy programowej wychowania fizycznego na unowocześnienie procesu kształcenia i poprawę efektywności kształcenia, a także kontroli⁵⁷ z zakresu wychowania fizycznego (z wyłączeniem zadań zleconych przez MEN).

Wyjątek stanowił Śląski Kurator Oświaty, który przeprowadził od sierpnia do listopada 2012 r. w 757 szkołach monitorowanie *Realizacji podstawy programowej w gimnazjum w latach 2009/2010–2011/2012*, wnioskując na podstawie odpowiedzi dyrektorów szkół, że dopuszczone do użytku szkolnego programy nauczania wychowania fizycznego uwzględniały właściwą podstawę programową przedmiotu. Ponadto Podlaski Kurator Oświaty zdiagnozował w roku szkolnym 2010/2011 realizację alternatywnych form wychowania fizycznego.

3. Stwierdzono, że w skontrolowanym okresie działania MEN związane z przygotowaniem ponad 52 tysięcy nauczycieli wychowania fizycznego do wdrażania podstawy programowej

⁵⁵ Informacja ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania dotyczącej realizacji zajęć wychowania fizycznego w formach alternatywnych (czerwiec 2010 r.). Zbadano 615 szkół podstawowych (kl. IV-VI), 849 gimnazjów i 849 szkół ponadgimnazjalnych, tj. po 10% szkół danego typu.

⁵⁶ Informacje udzielone na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK z kuratorów oświaty w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Opolu, Olsztynie, Poznaniu, Warszawie i Szczecinie, na których terenie działania NIK skontrolował 43 szkoły.

⁵⁷ Kuratorzy oświaty przeprowadzili natomiast (do grudnia 2012 r. włącznie) 118 kontroli doraźnych odnoszących się do problematyki wychowania fizycznego, w tym pięć w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkoły publicznej, wydając 32 zalecenia i formułując 79 wniosków.

przedmiotu były niewystarczające, niesystematyczne i spóźnione⁵⁸, uwzględniając liczbę nauczycieli wychowania fizycznego wymagających odpowiedniego doskonalenia oraz termin rozpoczęcia wdrażania podstawy programowej.

Nauczyciele wychowania fizycznego i kształcenia zintegrowanego zapoznali się z podstawą programową przedmiotu podczas posiedzeń informacyjnych rad pedagogicznych poświęconych reformie programowej kształcenia ogólnego (od końca maja do 20 czerwca zorganizowano spotkania z 17.580 radami pedagogicznymi szkół podstawowych i gimnazjów, co stanowiło 81% szkół tego typu⁵⁹).

Dopiero w grudniu 2009 r. 30 osób ukończyło kurs dla wojewódzkich ekspertów wychowania fizycznego (za wyjątkiem przedstawicieli z województwa pomorskiego, dolnośląskiego i świętokrzyskiego), którzy mieli służyć efektywnemu i skutecznemu wspieraniu nauczycieli w pracy z nową podstawą programową. Następnie w maju 2011 r. 25 nauczycieli-doradców i konsultantów wychowania fizycznego oraz edukatorów ds. edukacji zdrowotnej ukończyło kurs na temat wdrażania podstawy programowej w zakresie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowia. Uczestnicy kursu przeprowadzili w następnym roku szkolnym 40-godzinne zajęcia dla 407 nauczycieli wychowania fizycznego).

Ponadto Ośrodek Rozwoju Edukacji przeprowadził 19 ogólnych szkoleń dla 1.600 dyrektorów wszystkich typów szkół, na których poruszano m.in. tematykę realizacji zajęć wychowania fizycznego w formach do wyboru, a także pięć spotkań z zakresu tworzenia programów nauczania dla 500 nauczycieli różnych przedmiotów, w których uczestniczyło *kilkudziesięciu* nauczycieli wychowania fizycznego.

W czerwcu 2009 r. przekazano szkołom opracowanie pn. *Podstawa programowa z komentarzami, Tom 8. Wychowanie fizyczne i edukacja dla bezpieczeństwa w szkole podstawowej, gimnazjum i liceum*. W 2011 r. Ośrodek Rozwoju Edukacji upowszechnił publikację autorstwa P. Wróblewskiego *Realizacja podstawy programowej z wychowania fizycznego*, a w połowie 2012 r. poradnik dla dyrektorów i nauczycieli pn. *Organizacja i realizacja edukacji zdrowotnej w szkole*. Jednak dopiero w pierwszym kwartale 2013 r. zostały upublicznione na stronie internetowej Ośrodka Rozwoju Edukacji po trzy modelowe programy nauczania przedmiotu na poszczególnych etapach edukacji⁶⁰ oraz poradnik dla nauczycieli autorstwa M. Berczyńskiego *Wychowanie fizyczne w szkole*.

⁵⁸ Według SIO (stan na 30 września 2009 r.) w szkołach publicznych dla dzieci i młodzieży zatrudnionych było 52.238 nauczycieli wychowania fizycznego, co stanowiło 8,5% ogółu nauczycieli. Projekt systemowy pn. *Wdrożenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół* realizowany był od 1 lutego 2009 r. do 31 marca 2010 r. przez Centralny Ośrodek Doskonalenie Nauczycieli w Warszawie (do 31 grudnia 2009 r., a następnie jako Ośrodek Rozwoju Edukacji) i Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu w ramach priorytetu III. *Wysoka jakość edukacji*, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, działania 3.3 *Poprawa jakości kształcenia*, poddziałania 3.3.3 *Modernizacja treści i metod kształcenia*. Celem ogólnym projektu była poprawa jakości kształcenia poprzez wdrożenie nowej podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół i związanych z nią zmian w organizacji nauczania. W wyniku wdrożenia podstawy programowej miała nastąpić m.in. modernizacja procesu kształcenia, poprawa efektywności kształcenia, a także poprawa jakości kształcenia na wszystkich etapach edukacyjnych.

⁵⁹ Główny Urząd Statystyczny GUS *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2007–2008* i 82% ogółu nauczycieli tego typu szkół (wg SIO z 30 września 2008 r.). Potwierdzają to wyniki monitorowania przez MEN wdrażania podstawy programowej kształcenia ogólnego w roku szkolnym 2009/2010, z których wynika, że nauczyciele szkół zapoznawali się z podstawą programową w sposób tradycyjnie przyjęty w szkołach dla poznawania aktów prawnych, tj. głównie indywidualnie (96% wskazań) lub na posiedzeniu rady pedagogicznej (80% wskazań).

⁶⁰ Programy te zostały opracowane w ramach III edycji konkursu prowadzonego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji, beneficjenta projektu systemowego *Wdrożenie podstawy programowej kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół ze szczególnym uwzględnieniem II i IV etapu edukacyjnego*, współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowanego w ramach priorytetu III, działania 3.3, poddziałania 3.3.3 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

W opinii kuratorów oświaty⁶¹ istotnym problemem utrudniającym właściwe wdrażanie podstawy programowej wychowania fizycznego jest niewielka i nieatrakcyjna oferta ogólnodostępnych programów nauczania wychowania fizycznego, niechęć bądź brak umiejętności nauczycieli związanych z opracowywaniem własnych programów nauczania lub modyfikacją istniejących, co powoduje niepełne uwzględnianie nowej podstawy programowej wychowania fizycznego w programach nauczania przedmiotu dopuszczonych do użytku szkolnego.

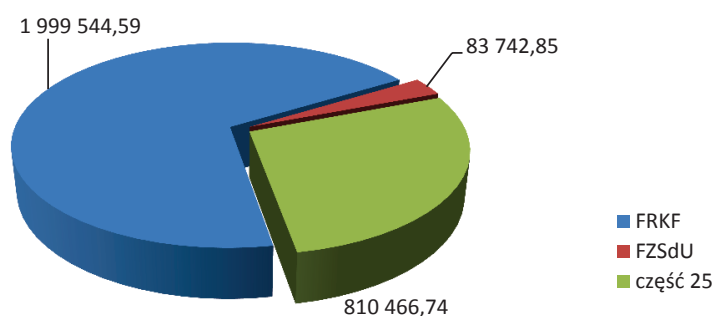
Kuratorzy oświaty podkreślali również brak odpowiedniego doskonalenia zawodowego nauczycieli kształcenia zintegrowanego i wychowania fizycznego⁶². W odniesieniu do pierwszej grupy nauczycieli wiązało się to niewystarczającym przygotowaniem metodycznym do realizacji niektórych wymagań sprawnościowych ujętych w module wychowania fizycznego podstawy programowej kształcenia zintegrowanego. Natomiast u nauczycieli wychowania fizycznego kuratorzy stwierdzali nikłe przygotowanie merytoryczne i metodyczne niezbędne do realizacji zajęć z zakresu edukacji zdrowotnej zgodnie zalecanymi warunkami i sposobem realizacji podstawy programowej przedmiotu.

2.2.2. Realizacja przez Ministra Sportu i Turystyki zadań w obszarze rozwoju infrastruktury sportowej oraz wychowania fizycznego i sportu szkolnego

1. W latach 2007–2012 na zadania dotyczące wsparcia wychowania fizycznego i sportu dzieci i młodzieży szkolnej Minister Sportu i Turystyki wydatkował ogółem 2.893,754 tys. zł, z tego: 1.999,545 tys. zł (69%) z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej, 810.467 tys. zł (28%) z budżetu państwa część 25 *Kultura fizyczna* oraz 83.743 tys. zł (3%) z Fundusz Zajęć Sportowych dla Uczniów⁶³ (FZSdU). Na rozwój bazy sportowej wydatkowano 2.522.649 tys. zł (87% kwoty 2.893.754 tys. zł).

Wykres nr 7

Źródła finansowania wydatków Ministerstwa Sportu i Turystyki na wspomaganie rozwoju wychowania fizycznego i sportu szkolnego w latach 2007–2012 (w tys. zł)⁶⁴

2. W ramach *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015* w priorytecie 1. *Popularyzacja sportu dla wszystkich* w obszarze działania 1.1. *Sprawność fizyczna dzieci i młodzieży* realizowano sześć zadań, na które w latach 2009–2012 (do końca III kwartału) wydatkowano łącznie 201.302 tys. zł:

⁶¹ Informacja udzielona przez kuratorów oświaty na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

⁶² Kuratorzy oświaty poinformowali o organizowaniu narad i konferencji dla dyrektorów i nauczycieli wychowania fizycznego (Szczecin, Białystok, Warszawa, Poznań, Gdańsk). Ponadto Kurator Pomorski w ramach wojewódzkich zadań edukacyjnych sfinansował w latach 2009–2012 z organizacją trzech kursów i czterech konferencji dla łącznie 925 nauczycieli wychowania fizycznego i 120 koordynatorów programu *Szkoła promująca zdrowie*.

⁶³ Poprzednio Funduszu Zajęć Sportowo-Rekreacyjnych dla Uczniów.

⁶⁴ Do 2009 r. środki wydatkowane z Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej obejmują również dofinansowanie obiektów sportu wyczynowego.

- 1) zadanie 1. *Promocja autorskich programów wychowania fizycznego*⁶⁵;
- 2) zadanie 2. *Wdrażanie nowoczesnych programów kontroli poziomu sprawności fizycznej* realizowano poprzez:
 - a) dofinansowanie w latach 2009–2012 przedsięwzięć organizowanych przez Szkolny Związek Sportowy w łącznej kwocie 251 tys. zł,
 - b) program *Sportowe Wakacje* polegający na organizacji letniego wypoczynku dzieci i młodzieży z uczniowskich klubów i stowarzyszeń sportowych (w latach 2009–2012 wydatki wyniosły łącznie 20.642,9 tys. zł);
 - c) organizowaną od 2010 r. Ogólnopolską Kampanię Promującą Sprawność Fizyczną – *Test Coopera dla wszystkich*, na którą w latach 2010–2012 wydatkowano łącznie 975 tys. zł;
- 3) zadanie 3. *Doskonalenie szkolnego systemu współzawodnictwa młodzieży* realizowano poprzez dofinansowanie cyklu zawodów pn. *Igrzyska Młodzieży Szkolnej* organizowanych przez Zarząd Główny Szkolnego Związku Sportowego; w zawodach uczestniczyło w latach 2007–2012 łącznie 2.575.243 osób (kwota dofinansowania wyniosła 20.490 tys. zł);
- 4) zadanie 4. *Promocja umiejętności „Umiem pływać”* było przeznaczone dla młodzieży gimnazjalnej;
- 5) zadanie 5. *Rozszerzenie programu „Sport wszystkich dzieci”*⁶⁶, mające na celu uaktywnienie większej liczby środowisk lokalnych oraz zwiększenie aktywności dzieci m.in. ze środowisk patologicznych; w latach 2007–2012 (do 30 września) dofinansowano projekty na łączną kwotę 66.436 tys. zł;
- 6) zadanie 6. *Promocja programów sportowo-rekreacyjnych zajęć pozalekcyjnych* realizowano w latach 2007–2012 (do końca III kwartału) poprzez dofinansowanie w łącznej kwocie 83.432 tys. zł zajęć sportowych dla uczniów prowadzonych m.in. przez kluby sportowe i organizacje pozarządowe.

Ministerstwo Sportu i Turystyki realizowało w ramach *Strategii* zadania inwestycyjne w priorytecie 3. *Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej* w obszarze działania 3.2 *Infrastruktura sportowa*, które dofinansowano na kwotę 668 mln zł oraz cztery programy inwestycyjne, które nie zostały uwzględnione w *Strategii*, na kwotę 1.023 mln zł.

Tabela nr 3

Zadania i programy inwestycyjne z zakresu infrastruktury sportowej dofinansowane przez MSiP

Lp.	Zadanie/program inwestycyjny	Okres dofinansowania	Liczba i rodzaj obiektów sportowych	Kwota wydatków
Zadania inwestycyjne realizowane w ramach priorytetu 3. Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w obszarze działania 3.2 Infrastruktura sportowa				
1.	zadanie 4. Budowa ogólnodostępnych, wielofunkcyjnych boisk sportowych dla dzieci i młodzieży	2006–2010	680 boisk wielofunkcyjnych	113,6 mln zł
2.	zadanie 5. Budowa sali gimnastycznej w każdej gminie	2007–2012	534 sale gimnastyczne (budowa, remonty, przebudowa, modernizacja i termomodernizacja)	298,4 mln zł*

⁶⁵ W latach 2007–2008 przeprowadzono dwa konkursy pn. *Alternatywne programy realizacji wychowania fizycznego i sportu szkolnego* (źródło: Protokół kontroli podpisany w dniu 11 grudnia 2009 r. przez Ministra Sportu i Turystyki, z kontroli pn. *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych*, P/09/069, str. 14-16).

⁶⁶ Zadanie poszerzono w 2008 r. o: program *Preselekcja młodzieży do sportu*; projekt *Animator – Moje Boisko – Orlik 2012*; program *Przeciwdziałanie poprzez sport agresji i patologii wśród dzieci i młodzieży* realizowany wspólnie z resortami spraw wewnętrznych, edukacji, zdrowia i sprawiedliwości; projekty służące wykorzystaniu obiektów powstałych w ramach programu *Moje boisko – Orlik 2012* (Ogólnopolski Turniej Orlika w Piłce Nożnej, Turnieje: *Orlik Basketball, Orlik Volleymania, Szczypiorniak na Orlikach*).

⁶⁷ Zadanie 5. i 6. nie funkcjonowały jako odrębne zadania, lecz realizowano je w ramach programów wojewódzkich, tj. zadania 3. *Wdrażanie programu rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w województwach*.

Lp.	Zadanie/program inwestycyjny	Okres dofinansowania	Liczba i rodzaj obiektów sportowych	Kwota wydatków
3.	zadanie 6. Budowa pływalni w każdym powiecie	2007–2012	76 krytych pływalni ⁶⁷ (budowa, remonty, przebudowa, modernizacja i termomodernizacja)	145,1 mln zł*
4.	zadanie 2. Program rozwoju inwestycji o szczególnym znaczeniu dla sportu	2007–2012	sześć krytych pływalni	111 mln zł*
Programy inwestycyjne nieuwzględnione w Strategii.				
1.	Blisko boisko	2008–2010	148 boisk piłkarskich	14,6 mln zł
2.	Budowa pełnowymiarowych płyt piłkarskich ze sztuczną nawierzchnią	2009–2010	13 boisk piłkarskich	13,2 mln zł
3.	Moje boisko – Orlik 2012	2008–2012	2.604 obiektów wielofunkcyjnych	968,8 mln zł
4.	Biały Orlik	2010–2012	119 lodowisk	27,6 mln zł

* wydatki poniesione do 30 września 2012 r.

Źródło: badania własne NIK

Minister Sportu i Turystyki w latach 2010–2012 podejmował także działania w zakresie wspierania sportu dzieci i młodzieży określone w budżecie w układzie zadaniowym w funkcji 8. *Kultura fizyczna*, w zadaniu 8.1 *Popularyzacja i wspieranie rozwoju sportu dla wszystkich*⁶⁸ oraz podzadaniu 8.1.1 *Upowszechnianie aktywności fizycznej dzieci i młodzieży*⁶⁹ wydając na ich realizację łącznie 56.391 tys. zł. Działania polegały na dofinansowaniu:

- 1) zakupu i dystrybucji w 2010 r. przez polskie związki sportowe oraz stowarzyszenia o zasięgu ogólnopolskim sprzętu sportowego w kwocie 6.816 tys. zł;
- 2) doskonalenia nauczycieli, instruktorów, trenerów, wolontariuszy, animatorów, organizatorów sportu, organizujących i prowadzących zajęcia w uczniowskich klubach sportowych, stowarzyszeniach i innych jednostkach działających na rzecz upowszechniania sportu wśród dzieci i młodzieży; na to działanie wydatkowano w latach 2010–2012 (do 30 września) łącznie 4.087 tys. zł;
- 3) wydawnictw szkoleniowych i działań promocyjnych, w tym m.in. filmów szkoleniowych dla różnych dyscyplin sportowych oraz akcji i programów w zakresie upowszechniania sportu wśród dzieci i młodzieży; w latach 2010–2011 na to działanie wydatkowano łącznie 3.682 tys. zł;
- 4) projektu *Animator sportu dzieci i młodzieży*, skierowanego do nauczycieli wychowania fizycznego, instruktorów i trenerów pracujących z dziećmi i młodzieżą szkolną; w latach 2010–2012 (do końca III kwartału) wydatkowano na projekt łącznie 20.750 tys. zł;
- 5) działalności organizatorów sportu dla dzieci i młodzieży w środowisku wiejskim; w latach 2010–2012 (do 30 września) na to działanie wydatkowano łącznie 4.250 tys. zł;
- 6) w 2012 r. młodzieżowych klubów i sekcji piłki siatkowej (do 30 września 2012 r. wydatkowano łącznie 16.806 tys. zł).

⁶⁸ Od 2012 r. zadanie to nosi nazwę *Promowanie i wspieranie rozwoju sportu dla wszystkich*.

⁶⁹ Od 2012 r. podzadanie to nosi nazwę *Upowszechnianie sportu w społeczeństwie*.

3. Poniżej przedstawiono nieprawidłowości stwierdzone w działalności Ministra Sportu i Turystyki.

3.1. Nie przeprowadzano corocznej okresowej oceny i analizy postępów we wdrażaniu *Strategii*, w tym oceny stopnia wykonania głównego celu *Strategii* oraz poszczególnych priorytetów⁷⁰.

Ministerstwo Sportu i Turystyki nie sporządzało sprawozdań z realizacji *Strategii* (dla 2011 r. zestawiono jedynie ogólne dane na potrzeby opracowania *Informacji o realizacji Strategii Rozwoju Kraju 2007–2015 w roku 2011* przyjętej przez Radę Ministrów 4 września 2012 r.). W konsekwencji braku monitorowania i oceny efektów realizacji *Strategii* nie została ona w latach 2007–2012 zaktualizowana, pomimo że zmieniły się źródła finansowania i sposób realizacji niektórych zadań priorytetu 1. i 3.⁷¹. Ponadto do *Strategii* nie włączono czterech programów inwestycyjnych dotyczących infrastruktury sportowej realizowanych w latach 2008–2012.

Dotychczasowy zakres dofinansowania zadań inwestycyjnych (por. Tabela nr 3) oznacza, że istnieje ryzyko nieosiągnięcia wskaźników określonych w *Strategii*, gdzie założono, że w 2010 r. oddanych będzie do użytku 1.050 krytych pływalni, 12.500 sal gimnastycznych oraz 3.500 boisk sportowych ze sztuczną nawierzchnią, a docelowo w 2015 r. odpowiednio: 1.400, 14.200 i 4.600.

Ministerstwo nie posiada jednak informacji o liczbie istniejących obiektów oraz zrealizowanych inwestycji, a jedynie dane dotyczące kwot dofinansowania inwestycji przez Ministerstwo, które obejmują również remonty i modernizację istniejących obiektów. Tymczasem zgodnie z priorytetem 3. *Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w obszarze działania 3.1. Sport w gospodarce narodowej w zadaniu 2. Opracowanie koncepcji systemu informacji sportowej* założono, że w latach 2007–2009 połączone zostaną istniejące w różnych instytucjach bazy danych dotyczące m.in. obiektów sportowych, co umożliwi monitorowanie ich stanu.

Dysponowanie przez Ministerstwo podstawowymi danymi dotyczącymi infrastruktury sportowej jest niezbędne do efektywnego zarządzania środkami publicznymi przeznaczonymi na ten cel. *Strategia* wskazująca podstawowe kierunki działania Ministerstwa powinna uwzględniać zaktualizowane informacje na temat realizowanych programów, a przede wszystkim źródła ich finansowania. Brak monitoringu, oceny i aktualizacji *Strategii* jest działaniem nierzetelnym i niegospodarnym.

Brak monitorowania i oceny efektów realizacji oraz wynikającej z tego modyfikacji i aktualizacji *Strategii*, był niezgodny z art. 68 ust. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach

⁷⁰ *Strategia*, str. 4, 34–36. Monitorowaniem i oceną miał się zajmować zespół powołany w 2009 r. przez Ministra Sportu w celu koordynacji realizacji *Strategii*, a z dniem jego rozwiązania, tj. 20 lipca 2011 r. (zarządzenie nr 18 Ministra Sportu i Turystyki z dnia 20 lipca 2011 r. w sprawie rozwiązania Zespołu do spraw aktualizacji *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*), kompetencje w zakresie monitorowania oraz aktualizacji *Strategii* przejął Departament Analiz i Polityki Sportowej Ministerstwa (zgodnie z § 21 pkt 4 i 7 regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Sportu i Turystyki, nadanego zarządzeniem nr 35 Ministra Sportu i Turystyki z dnia 15 grudnia 2010 r.).

⁷¹ Dotyczyło to: zadania 1., które zgodnie z założeniami miało być finansowane z FRKF, a było finansowane w 2007 r. z FZSdU; zadania 2., które miało być finansowane m.in. ze środków FRKF i budżetu jednostek samorządu terytorialnego, a faktycznie finansowano jego realizację od 2009 r. ze środków budżetu państwa; zadania 4. przewidzianego do finansowania z FRKF, które było finansowane do 2008 r. z FZSdU.

Ponadto modyfikacja sposobu realizacji *Strategii* nastąpiła w odniesieniu do czterech zadań priorytetu 1. ujętych w obszarze działania 1.1 oraz dwóch zadań inwestycyjnych określonych w *Strategii* w priorytecie 3. w obszarze działania 3.2.:

– zadania 3. *Doskonalenie szkolnego systemu współzawodnictwa młodzieży*, które było realizowane od 2008 r. w ramach zadania 5. *Rozszerzenie programu „Sport wszystkich dzieci”* i zadania nr 6 *Promocja programów sportowo-rekreacyjnych zajęć pozalekcyjnych*, które realizowane było od 2008 r. łącznie z zadaniem 4. *Promocja umiejętności pływania „Umiem pływać”*;
– zadania 5. *Budowa sali gimnastycznej w każdej gminie* i zadania 6. *Budowa pływalni w każdym powiecie*, które nie funkcjonowały jako odrębne zadania, lecz realizowano je w ramach programów wojewódzkich, tj. zadania 3. *Wdrażanie programu rozwoju infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w województwach*.

publicznych⁷² stanowiącym, że celem kontroli zarządczej jest zapewnienie w szczególności skuteczności i efektywności działania. Tym samym nie został zrealizowany wniosek sformułowany w wystąpieniu pokontrolnym NIK z dnia 19 marca 2010 r. dotyczący zapewnienia skutecznego nadzoru nad realizacją *Strategii*.

3.2. Od 2009 r. zaprzestano realizacji zadania 1. *Promocja autorskich programów wychowania fizycznego* (por. pkt 2.2.3. niniejszej *Informacji*) w ramach priorytetu 1. w obszarze działania 1.1.

3.3. Niezgodnie z założeniami *Strategii* realizowano zadanie 4. *Promocja umiejętności pływania „Umiem pływać”* w ramach w obszarze działania 1.1. priorytetu 1.

W *Strategii* założono, że zadanie to będzie skierowane wyłącznie do uczniów gimnazjum, jednak dofinansowaniem objęto także zajęcia pozalekcyjne organizowane w innych typach szkół. W latach 2010–2011 łącznie dofinansowano 1.643 projekty, w tym 781 (48%) projektów dotyczyło pływania. MSiT nie dysponowało danymi o kwocie dofinansowania nauki pływania, lecz jedynie ogólnymi danymi dotyczącymi dofinansowanych dyscyplin sportowych.

3.4. W umowach o dofinansowanie projektów w ramach programu *Sportowe wakacje* w 2010 r. wskazywano inne terminy realizacji projektu niż określone w złożonym wniosku. Wszystkie objęte analizą umowy o dofinansowanie projektów zawierały inne daty ich realizacji niż wskazane w składanych wnioskach o dofinansowanie, co wydłużyło realizację danego projektu od 15 do 59 dni.

3.5. Na realizację programu *Sportowe wakacje* w 2010 r. przyznano dofinansowanie w kwocie 4.078,2 tys. zł na podstawie wniosków, które nie spełniały wymogów określonych w przepisach prawa. Zakres powyższej nieprawidłowości dotyczył 15 wniosków spośród 17 (65%) objętych badaniem, tj.: do czterech wniosków nie załączono regulaminu wypoczynku dzieci i młodzieży oraz kalkulacji dochodów przewidywanych do osiągnięcia w związku z realizacją zadania, w trzech wnioskach brakowało kalkulacji dochodów, w sześciu wnioskach brakowało regulaminu wypoczynku, a dwa wnioski nie zawierały ramowego programu przedsięwzięcia i regulaminu wypoczynku. Minister przyznając dofinansowanie na podstawie niekompletnych wniosków, nie zrealizował jednego z wniosków sformułowanych przez NIK w wystąpieniu pokontrolnym z 19 marca 2010 r.

Postępowanie to było niezgodne z § 8 ust. 2 pkt 5 oraz § 8 ust. 3 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sportu z dnia 10 lipca 2006 r. w sprawie dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF)⁷³. W § 8 ust. 2 i 3 powyższego rozporządzenia wymieniono enumeratywnie elementy, które powinien zawierać wniosek o dofinansowanie ze środków FRKF oraz wykaz załączonych dokumentów. W przypadku niespełnienia ww. wymogów formalnych wniosek nie powinien zostać rozpatrzony.

3.6. Nie zweryfikowano sprawozdań z realizacji przedsięwzięć dofinansowanych w 2010 r. w ramach programu *Sportowe wakacje* w zakresie ich zgodności z wnioskiem o dofinansowanie.

W rezultacie w 11 spośród 17 (65%) skontrolowanych sprawozdań procentowy udział wysokości dofinansowania w łącznej kwocie wydatków był wyższy od deklarowanego we wniosku na łączną kwotę 192,2 tys. zł. W powyższych wnioskach wysokość dofinansowania ze środków FRKF, w porównaniu do wkładu podmiotu, określono w wysokości od 12% do 67%. Jednak ze względu na zaniżenie wkładu własnego przez wnioskodawców, bez wymaganej zgody Ministra wynikającej

⁷² Dz. U. Nr 157, poz. 1240, ze zm.

⁷³ Dz. U. Nr 134, poz. 944, ze zm. Wszystkie analizowane umowy zostały zawarte przed dniem do którego obowiązywało rozporządzenie, tj. przed 2 lipca 2010 r.

z § 2 ust. 3 umowy dotyczącej dofinansowania ze środków FRKF, faktyczna wysokość środków z FRKF była wyższa od ustalonej we wnioskach o dofinansowanie zadań wynosząc odpowiednio 17% i 69% (tj. od 0,3 tys. zł do 43,3 tys. zł). Ministerstwo Sportu i Turystyki nie dochodziło zwrotu różnicy kwot od dofinansowanych podmiotów.

Zatwierdzenie przez Ministerstwo sprawozdań finansowych z realizacji zadań dofinansowanych z FRKF, w przypadku, gdy udział procentowy dofinansowania z tego źródła w łącznej kwocie wydatków był wyższy od deklarowanego we wniosku, było niezgodne z wymaganiami art. 44 ust. 3 pkt 1 ustawy o finansach publicznych stanowiącym, że wydatki publiczne powinny być dokonywane m.in. w sposób oszczędny.

3.7. W przyznawanych samorządom województw limitach środków finansowych z FRKF przeznaczonych na rozwój infrastruktury sportowej nie wskazano, że dofinansowaniu podlegają nowe obiekty sportowe.

W *Strategii* jednoznacznie postanowiono, że budowa sal gimnastycznych oraz krytych pływalni dotyczy obiektów nowych, w celu poprawy warunków realizacji zajęć wychowania fizycznego i sportu szkolnego. Ministerstwo Sportu i Turystyki nie dysponuje danymi dotyczącymi kwot wydatkowanych na poszczególne rodzaje inwestycji sportowych, w tym na budowę nowych obiektów, ich remonty, modernizację, termomodernizację, czy też danymi o liczbie powiatów, które posiadają kryte pływalnie lub ich nie posiadają. Dopiero w 2012 r. zebrano dane z urzędów marszałkowskich, z których wynika, że 160 spośród 2.479 gmin nie posiada sali gimnastycznej. Brak powyższych danych utrudnia dofinansowanie inwestycji sportowych, w szczególności nowych obiektów, jak założono w *Strategii*.

2.2.3. Współpraca Ministra Edukacji Narodowej z Ministrem Sportu i Turystyki oraz Ministrem Zdrowia i Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego w obszarze rozwoju wychowania fizycznego i sportu szkolnego, profilaktyki zdrowotnej oraz kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela wychowania fizycznego

1. Na podstawie § 6 ust. 1 podpisanego 23 listopada 2009 r. *Porozumienia o współpracy między Ministrem Edukacji Narodowej, Ministrem Zdrowia i Ministrem Sportu i Turystyki w sprawie promocji zdrowia i profilaktyki problemów dzieci i młodzieży*⁷⁴ Minister Edukacji Narodowej powołał 1 marca 2010 r. Radę Programową ds. Promocji Zdrowia i Profilaktyki Problemów Dzieci i Młodzieży. W Ośrodku Rozwoju Edukacji w Warszawie utworzono 31 marca 2010 r. Zespół Promocji Zdrowia w Szkole, jako wsparcie merytoryczne dla powołanego 13 maja 2010 r. Krajowego koordynatora ds. promocji zdrowia⁷⁵.

Rada Programowa i Profilaktyki Problemów Dzieci i Młodzieży:

- określiła *Kierunki działania w zakresie promocji zdrowia w szkole i profilaktyki problemów dzieci i młodzieży w Polsce w latach 2010–2014*;

⁷⁴ http://www.ore.edu.pl/phocadownload/pracownie/promocja_zdrowia/porozumienie

⁷⁵ Działania Ministra Edukacji Narodowej wynikające z zadań określonych w powyższym *Porozumieniu* polegały m.in. na realizacji konkursu pn. *Zdrowe dzieci to nasz kapitał – szkolne projekty popularyzujące zdrowy styl życia w szkołach oraz społecznościach lokalnych* oraz wspieraniu działań Ośrodka Rozwoju Edukacji związanych z popularyzowaniem programów: *Szkoła promująca zdrowie* i HEPS oraz kompanii społecznej *Wiem co jem*.

- udziela konsultacji Zespołowi Promocji Zdrowia w Szkole w zakresie rozwoju sieci szkół promujących zdrowie i wdrażania w Polsce europejskiego projektu *Healthy Eating and Physical Activity in Schools* (HEPS);
- zainicjowała ogłoszenie w październiku 2011 r. Stanowiska Ministra Edukacji Narodowej, Ministra Zdrowia oraz Ministra Sportu i Turystyki w sprawie działań podejmowanych przez szkoły w zakresie zdrowego żywienia uczniów⁷⁶ dotyczące umożliwienia uczniom dostępu do produktów i napojów o najwyższych walorach zdrowotnych, właściwej organizacji posiłku oraz działaniach w zakresie edukacji żywieniowej jako elementu edukacji zdrowotnej.

2. W skontrolowanym przez NIK okresie współpraca MEN, MSiT i Ministerstwem Zdrowia (MZ)⁷⁷ w doskonaleniu wychowania fizycznego i sportu szkolnego, w tym w szczególności realizacji *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015* była nieskoordynowana, niesystematyczna i niewystarczająca. W *Strategii* ustalono, że koordynatorem i głównym wykonawcą zadań priorytetu 1. i 2. *Strategii* będzie Ministerstwo Sportu, przy merytorycznej współpracy m.in. z MEN i MZ. Tym samym nie został w pełni zrealizowany wniosek sformułowany w wystąpieniu pokontrolnym NIK z dnia 19 marca 2010 r. dotyczący podjęcia przez MSiT współpracy w realizacji *Strategii* z właściwymi ministerstwami.

MSiT i MEN zaprzestały realizacji od 2009 r. zadania 1. priorytetu 1. *Strategii*, zaplanowanego na lata 2007–2012, dotyczącego konkursów na programy nauczania wychowania fizycznego, które w założeniu miało przynieść wzrost atrakcyjności i efektywności lekcji wychowania fizycznego. Zbiegło się to z wprowadzeniem od roku szkolnego 2009/2010 podstawy programowej wychowania fizycznego z 2008 r. oraz przekazania obowiązku dopuszczania programów nauczania do użytku szkolnego dyrektorom szkół, zgodnie z § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczenia do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczenia do użytku szkolnego podręczników⁷⁸. Według wyjaśnień MSiT, MEN zrezygnował z organizacji powyższych konkursów, uznając że spełniły one swoją rolę i dalsza ich organizacja jest bezzasadna. Z kolei MEN brak współdziałania w realizacji zadań określonych w *Strategii* uzasadniał tym, że MSiT realizował je samodzielnie i nie oczekiwał pomocy MEN.

W konsekwencji powyższego postępowania nie zaproponowano szkołom przykładowych programów nauczania na poziomie szkoły podstawowej, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej uwzględniających nową podstawę programową wychowania fizycznego.

Spóźnioną próbą współpracy było powołanie przez Ministra Edukacji Narodowej i Ministra Sportu i Turystyki w sierpniu 2012 r. *nieformalnego zespołu roboczego, którego celem było przeanalizowanie stanu realizacji zadań, które pozostają w obszarze zainteresowań obu Ministrów*. Zespół ten spotkał się trzykrotnie: 5 i 28 września oraz 23 października 2012 r. ustalając sześć zadań, z których cztery są zbieżne z zadaniami określonymi w ramach priorytetu 1. i 2. *Strategii* i w związku z tym powinny być skutecznie realizowane przez obu Ministrów już od 2007 r.⁷⁹. W ocenie NIK, niezaproszenie

⁷⁶ Z ustaleń kontroli NIK przeprowadzonej w Ministerstwie Sportu i Turystyki wynika, że w październiku 2012 r. uzgodniono zaproponowaną przez Radę Programową treść *Stanowiska Ministra Edukacji Narodowej, Ministra Zdrowia oraz Ministra Sportu i Turystyki w sprawie działań podejmowanych przez szkoły w celu zwiększenia aktywności uczniów i nauczycieli*.

⁷⁷ Ministerstwo Zdrowia udzieliło informacji o współpracy z MSiT w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit f ustawy o NIK.

⁷⁸ Dz. U. Nr 89, poz. 730 (rozporządzenie zostało uchylone z dniem 18 lipca 2012 r.).

⁷⁹ Zespół ustalił następujące zadania:

- 1) wypracowanie rozstrzygnięć minimalizujących zjawisko absencji uczniów na zajęciach wychowania fizycznego (w uzgodnieniu z Ministrem Zdrowia);
- 2) przeprowadzenie kampanii społecznej promującej aktywność ruchową uczniów;

Ministra Zdrowia do prac zespołu zmniejsza możliwość wypracowania i skutecznego wdrażania przyjętych rozwiązań.

3. Minister Edukacji Narodowej nie współpracował z Ministrem Zdrowia przy realizacji zaleceń zawartych w dokumencie pn. *Profilaktyka wad postawy u dzieci i młodzieży w środowisku nauczania. Rekomendacje Ministra Zdrowia z 2009 r.*⁸⁰ MEN nie prowadził bezpośrednich działań mających na celu wdrażanie rekomendacji zawartych w powyższym dokumencie.

O skali problemu świadczy fakt, że w roku szkolnym 2011/2012 zniekształcenia kręgosłupa i otyłość stwierdzono u 455.307 uczniów⁸¹, co stanowi 10% populacji uczniów szkół publicznych i niepublicznych dla dzieci i młodzieży. Należy podkreślić, że według ustaleń kontroli przeprowadzonej w MEN w bazie Systemu Informacji Oświatowej nie gromadzi się danych dotyczących liczby uczniów, którzy korzystają z zajęć z gimnastyki korekcyjnej⁸². Nie pozwala to na określenie poziomu zaangażowania szkół w działania mające na celu skorygowanie wad postawy.

Ponadto stwierdzono, że Minister Edukacji Narodowej:

- nie współdziałał również z Ministrem Zdrowia w zakresie przeciwdziałania zjawisku zwolnień z zajęć wychowania fizycznego udzielanych przez dyrektora szkoły na podstawie opinii lekarza. Z *Informacji ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania dotyczącej realizacji zajęć wychowania fizycznego w formach alternatywnych* (czerwiec 2010 r.), wynika, że procent uczniów zwolnionych z zajęć wychowania fizycznego na podstawie opinii lekarza wyniósł w gimnazjum 10%, natomiast w szkołach ponadgimnazjalnych 12% (wobec badanych odpowiednio 150.197 i 322.281 uczniów).
- nie uzgodnił z Ministrem Zdrowia kwestii podnoszonej w wystąpieniu pokontrolnym NIK z 20 maja 2011 r. po kontroli pn. *Realizacja zadań w zakresie zapobiegania nadwadze i otyłości u dzieci i młodzieży szkolnej* (P/10/190) dotyczącej określenia form i zakresu współpracy pielęgniarki środowiska nauczania z dyrektorem szkoły i radą pedagogiczną⁸³. W konsekwencji nie wprowadzono odpowiednich uregulowań prawnych obligujących do współpracy obie strony.

3) wsparcie nauczycieli wychowania fizycznego (przeprowadzenie konkursu na najlepszy program nauczania oraz najlepszego nauczyciela wychowania fizycznego; opracowanie aplikacji pomagającej nauczycielom opisać postępy uczniów; prowadzenie doskonalenia zawodowego nauczycieli wychowania fizycznego);

4) usystematyzowanie form powszechnego współzawodnictwa (opracowanie zasad funkcjonowania systemu ogólnopolskich zawodów sportowych w ramach obowiązującej struktury szkolnej systemu oświaty);

5) funkcjonowanie oddziałów sportowych, szkół sportowych oraz szkół mistrzostwa sportowego;

6) przeprowadzenie pilotażowych badań dotyczących diagnozy sprawności fizycznej dzieci i młodzieży w szkołach.

⁸⁰ Dokument opracował zespół ekspertów powołany przez Ministra Zdrowia, na wniosek Ministra Edukacji Narodowej z 2008 r. Zgodnie z informacją udzieloną przez Ministerstwo Zdrowia w trakcie kontroli w Ministerstwie Sportu i Turystyki, na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK, propozycja MEN miała wynikać z potrzeby opracowania jednolitych, opartych o aktualną wiedzę medyczną wskazań dla środowiska nauczania i wychowania w zakresie działań zapobiegających występowaniu wad postawy u dzieci i młodzieży.

⁸¹ Według informacji Ministerstwa Zdrowia uzyskanych na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

⁸² Pismo Beaty Pawłowskiej, dyrektora Departamentu Kształcenia Ogólnego i Wychowania z 15 stycznia 2013 r. (DKOW-WOKO-WD-048-23/2013).

⁸³ W związku z powyższą kontrolą NIK Minister Edukacji Narodowej zwrócił się do Ministra Zdrowia 30 czerwca 2011 r. o wprowadzenie odpowiednich regulacji prawnych. Minister Zdrowia w odpowiedzi z 26 lipca 2011 r. wskazał, że delegacja ustawowa rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą, tj. art. 27 ust. 3 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U z 2008 r. Nr 164, poz. 1027, ze zm.) nie daje podstaw do rozstrzygnięcia w drodze rozporządzenia zakresu i form współpracy pomiędzy pielęgniarką a dyrektorem i radą pedagogiczną szkoły. Ponadto poinformował, że również w przepisach prawnych wydanych przez Ministra Edukacji Narodowej brakuje odpowiednich rozstrzygnięć obligujących dyrektora szkoły i rady pedagogicznej do współpracy z pielęgniarką.

4. W badanym przez NIK zakresie współpraca Ministra Edukacji Narodowej z Ministrem Nauki i Szkolnictwa Wyższego polegała na międzyresortowych konsultacjach, a następnie wydaniu w porozumieniu rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela⁸⁴, tj. w siedem lat po ustanowieniu delegacji określonej w art. 9c ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym⁸⁵ i trzy lata po wprowadzeniu reformy programowej kształcenia ogólnego.

W wystąpieniu pokontrolnym NIK wniosła do Ministra Edukacji Narodowej o:

- 1) rozszerzenie zakresu monitorowania przez kuratorów oświaty wdrażania podstawy programowej wychowania fizycznego o badanie treści kształcenia określonych w tej podstawie z uwzględnieniem *Zalecanych warunków i sposobów jej realizacji*;
- 2) systematyczną i efektywną współpracę z Ministrem Sportu i Turystyki w obszarze rozwoju wychowania fizycznego i sportu szkolnego, w tym w zakresie zadań ujętych w *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*;
- 3) podjęcie współpracy z Ministrem Zdrowia mającej na celu wypracowanie rozwiązań dotyczących przeciwdziałania wadom postawy wśród uczniów oraz narastającemu zjawisku zwolnień uczniów z zajęć wychowania fizycznego;
- 4) rozważenie podjęcia działań o charakterze legislacyjnym zobowiązujących dyrektora szkoły i radę pedagogiczną do współpracy z pielęgniarką szkolną wraz z określeniem jej zakresu i form współdziałania;
- 5) rozważenie zobowiązania dyrektorów szkół i placówek oświatowych do wprowadzania do bazy Systemu Informacji Oświatowej danych o liczbie uczniów objętych zajęciami z gimnastyki korekcyjnej.

W wystąpieniu pokontrolnym NIK wniosła do Ministra Sportu i Turystyki o:

- 1) monitorowanie i ocenę efektów realizacji oraz aktualizację *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*;
- 2) realizację zadań nr 1 i 4 obszaru 1.1. priorytetu 1., zgodnie z założeniami wskazanymi w *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*;
- 3) zintensyfikowanie współpracy pomiędzy Ministerstwem a Ministerstwem Edukacji Narodowej i Ministerstwem Zdrowia w zakresie wychowania fizycznego i sportu szkolnego;
- 4) rozpatrywanie wniosków o dofinansowanie ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej spełniających wymogi określone przepisami prawa;
- 5) zawieranie w umowach o dofinansowanie zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej terminu ich realizacji zgodnie z terminem określonym we wniosku o dofinansowanie;
- 6) zawieranie w umowach o dofinansowanie zadań związanych z rozwojem sportu ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej klauzuli dotyczącej proporcjonalnego zmniejszenia kwoty dotacji w przypadku, gdy koszty realizacji zadania będą niższe od określonych we wniosku o dofinansowanie;

⁸⁴ Dz. U. z 2012 r., poz. 131.

⁸⁵ W brzmieniu określonym ustawą z dnia 18 marca 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym, ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 84, poz. 455).

7) rozważenie podjęcia działań w celu gromadzenia danych dotyczących istniejącej w kraju infrastruktury sportowej.

W odpowiedzi na wystąpienie pokontrolne Minister Edukacji Narodowej poinformował o podjęciu działań wynikających z wniosków 1-3. Minister nie przewiduje natomiast podjęcia działań o charakterze legislacyjnym zobowiązujących dyrektora i radę pedagogiczną do współpracy z pielęgniarką szkolną wraz określeniem jej zakresu i form współdziałania (wniosek 4.), ponieważ – jego zdaniem – zagadnienie to zostało już uregulowane w sposób wystarczający w przepisach prawa.

Według Ministra Edukacji Narodowej na podstawie danych gromadzonych obecnie w SIO możliwe jest oszacowanie liczby uczniów uczestniczących w zajęciach tzw. gimnastyki korekcyjnej (wniosek 5.). Dane te są wystarczające do prowadzenia polityki oświatowej (w trakcie kontroli w MEN nie przekazano NIK powyższych danych stwierdzając, że w SIO ich się nie gromadzi – por. wyżej pkt 2.2.3.2.).

Minister Sportu i Turystyki poinformowała o przyjęciu do realizacji wniosków NIK zawartych w wystąpieniu pokontrolnym. Wskazała również na działania podjęte przez resort, m.in. opracowywanie sprawozdania z realizacji *Strategii* za lata 2011–2012, prowadzenie diagnozy obszaru wychowania fizycznego oraz podjęcie współpracy z Ministrem Edukacji Narodowej.

1. Kontrolę planową pn. *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych* przeprowadził Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego z udziałem ośmiu Delegatur NIK w: Poznaniu, Olsztynie, Katowicach, Warszawie, Białymstoku, Gdańsku, Opolu i Szczecinie.

Kontrolę planową poprzedziła kontrola doraźna (rozpoznawcza) przeprowadzona w trzech szkołach niepublicznych: Zespole Szkół Społecznych Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Warszawie, Zespole Szkół Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Ostrołęce i Gimnazjum Klasycznym im. Papieża Jana Pawła II w Ostrołęce. Kontrole te, zakończone ustaleniem ocen negatywnych, wykazały istotne nieprawidłowości związane z realizacją zadań z zakresu objętego niniejszą kontrolą.

2. Doboru jednostek do kontroli rozpoznawczej i planowej dokonano w sposób celowy, uwzględniając etapy edukacji i typy szkół (podstawowa, gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalne), rodzaj szkół (publiczne i niepubliczne) i ich położenie (gmina i miasto) m.in.:

- dwie piąte spośród ogółu jednostek organizacyjnych miały stanowić szkoły niepubliczne;
- połowę ogółu szkół według ich typów miały stanowić gimnazja funkcjonujące samodzielnie oraz w ramach każdego z wybranych do kontroli zespołów szkół;
- po jednej czwartej ogółu szkół miały stanowić szkoły podstawowe oraz szkoły (zespoły szkół) ponadgimnazjalne, przy czym w przypadku zespołu każdorazowo z liceum ogólnokształcącym.

3. W ramach przedmiotowej kontroli przeprowadzono badanie ankietowe wśród nauczycieli wychowania fizycznego i kształcenia zintegrowanego, rodziców oraz uczniów ostatnich klas szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych.

4. Do oceny kontrolowanej działalności w wystąpieniach pokontrolnych zastosowano trzystopniową skalę ocen:

- 1) *pozytywną* – stosowaną w przypadkach, w których nie stwierdzono nieprawidłowości, a ewentualne uchybienia miały charakter formalny, nie naruszały przepisów prawa i nie powodowały skutków finansowych dla kontrolowanej działalności;
- 2) *pozytywną, mimo stwierdzonych nieprawidłowości* – stosowaną w przypadkach, w których stwierdzono istotne nieprawidłowości (działania naruszające obowiązujące przepisy prawa);
- 3) *negatywną* – stosowaną w przypadkach, w których stwierdzono istotne nieprawidłowości przekraczające próg ustalony dla oceny *pozytywnej, mimo stwierdzonych nieprawidłowości*, w tym niezrealizowanie co najmniej sześciu wymagań podstawy programowej wychowania fizycznego dla gimnazjum.

5. W trakcie kontroli zasięgnięto informacji w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK w 16 jednostkach niekontrolowanych m.in. w ośmiu kuratoriach oświaty, w Ministerstwie: Zdrowia, Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Informacje uzyskane w tym trybie dotyczyły wyników współpracy pomiędzy Ministerstwami oraz działań podejmowanych przez kuratorów oświaty odnoszących się do nadzoru pedagogicznego sprawowanego nad szkołami w dziedzinie wychowania fizycznego.

6. Wystąpienia pokontrolne skierowano do kierowników 45 skontrolowanych jednostek. Zastrzeżenia zgłoszono do pięciu wystąpień pokontrolnych.

W wyniku kontroli rozpoznawczej i planowej sformułowano w wystąpieniach pokontrolnych ogółem 201 wniosków. Z udzielonych odpowiedzi na wystąpienia wynika, że do 23 sierpnia 2013 r. zostało zrealizowanych 145 wniosków, nie zrealizowano siedem wniosków, a w trakcie realizacji znajduje się 49 wniosków.

7. W wyniku kontroli Najwyższa Izba Kontroli stwierdziła nieprawidłowości finansowe na łączną kwotę 4.270.426,51 zł (por. pkt. 2.2.2. niniejszej *Informacji*), z tego:

- 1) wydatki zrealizowane z naruszeniem prawa – 4.078.200 zł;
- 2) wydatki zrealizowane z naruszeniem zasad należytego zarządzania finansami – 192.226,51 zł.

8. W Ministerstwie Sportu i Turystyki sprawdzono sposób realizacji wniosków pokontrolnych NIK sformułowanych w wystąpieniu pokontrolnym NIK z 19 marca 2010 r., po przeprowadzeniu kontroli pn. *Wychowanie fizyczne i sport w szkołach publicznych (P/09/069)*. Stwierdzono, że Minister Sportu i Turystyki nie zrealizował trzech wniosków NIK⁸⁶, które dotyczyły:

- 1) zapewnienia skutecznego nadzoru nad realizacją *Strategii*;
- 2) podjęcia współpracy w realizacji ww. *Strategii* z właściwymi ministerstwami,
- 3) nieakceptowania wniosków o dofinansowanie zadań, niespełniających wymogów określonych w przepisach prawa (por. ustalenia w pkt. 2.2.2. i 2.2.3 niniejszej *Informacji*).

⁸⁶ Ostatni czwarty wniosek, tj. *Nałożenie na Bank Gospodarstwa Krajowego S.A. obowiązku terminowego, zgodnego z przepisami prawa, rozliczania dotacji celowych przeznaczonych na zadania inwestycyjne* stał się bezprzedmiotowy z uwagi na rozwiązanie z dniem 30 czerwca 2011 r. umowy z Bankiem Gospodarstwa Krajowego S.A. na obsługę umów na dofinansowanie inwestycji ze środków FRKF oraz przejęcie prowadzenia wszelkich spraw z tym związanych przez Ministerstwo.

Charakterystyka uwarunkowań prawnych

1.1. Ministerstwo Sportu i Turystyki

Ministerstwo Sportu i Turystyki jest głównym koordynatorem realizacji *Strategii rozwoju sportu w Polsce do roku 2015*, przyjętej przez Radę Ministrów w dniu 23 stycznia 2007 r. jako dokument kierunkowy określający podstawowe obszary działań resortu z zakresu kultury fizycznej i sportu. Jako jednostki współpracujące z MSiT w zakresie merytorycznym wskazano m.in. Ministerstwo Edukacji Narodowej i Ministerstwo Zdrowia.

Minister Sportu i Turystyki, jako minister właściwy do spraw kultury fizycznej⁸⁷, jest dysponentem budżetu państwa m.in. w części 25 *Kultura fizyczna* oraz Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF) i Funduszu Zajęć Sportowych dla Uczniów (FZSU), ze środków których ma być wspierany rozwój infrastruktury sportowej i sportu szkolnego.

Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej (FRKF) utworzono na podstawie art. 86 ustawy z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych⁸⁸. Wydatki ww. Funduszu są przeznaczone na modernizację, remonty i dofinansowanie inwestycji obiektów sportowych oraz rozwijanie sportu wśród dzieci i młodzieży oraz osób niepełnosprawnych (art. 86 ust. 4 ww. ustawy). W § 6 rozporządzeniu Ministra Sportu i Turystyki z dnia 23 sierpnia 2010 r. w sprawie dofinansowania zadań ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej⁸⁹ zostały określone zadania, które mogą być dofinansowane środkami z FRKF, m.in.: zakup i dystrybucja sprzętu sportowego, organizacja imprez sportowych dla dzieci i młodzieży; organizacja wojewódzkich finałów Igrzysk Młodzieży Szkolnej oraz finałów zawodów dla uczniów gimnazjów i liceów; organizacja obozów sportowych w okresach wolnych od nauki; szkolenie nauczycieli, instruktorów, trenerów, animatorów, wolontariuszy i organizatorów sportu dzieci i młodzieży; prowadzenie zajęć sportowych dla dzieci i młodzieży; promocja sportu dzieci i młodzieży.

Fundusz Zajęć Sportowych dla Uczniów (FZSU) utworzono na podstawie art. 13³ ust. 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁹⁰. Środki Funduszu przeznacza się wyłącznie na dofinansowanie zadań wymienionych w art. 13³ ust. 4 powyższej ustawy, tj. zajęcia sportowe dla uczniów, prowadzonych przez kluby sportowe działające w formie stowarzyszenia oraz inne organizacje pozarządowe, które w ramach swojej statutowej działalności realizują zadania z zakresu upowszechniania kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży, a także organizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego.

1.2. Ministerstwo Edukacji Narodowej

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania koordynuje i realizuje politykę oświatową państwa i współdziała w tym zakresie z wojewodami oraz z innymi organami i jednostkami organizacyjnymi właściwymi w sprawach funkcjonowania systemu oświaty (art. 21 ust. 1. u.s.o.). Minister odpowiada za tworzenie ram prawnych organizacji kształcenia w szkołach i placówkach

⁸⁷ Zgodnie z § 1 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Sportu i Turystyki (Dz. U. Nr 216, poz. 1602, ze zm.); nieaktualne z dniem 18 listopada 2011 r. po wejściu w życie rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2011 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Sportu i Turystyki (Dz. U. Nr 248, poz. 1489). Obecnie kwestie te uregulowane zostały w § 1 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia.

⁸⁸ Dz. U. Nr 201, poz. 1540, ze zm.

⁸⁹ Dz. U. Nr 156, poz. 1051.

⁹⁰ Dz. U. z 2012 r., poz. 1356; uprzednio Fundusz Zajęć Sportowo-Rekreacyjnych dla Uczniów (FZSRdU).

oświatowych, wydając stosowne rozporządzenia na podstawie delegacji określonych w art. 22 ust. 2. u.s.o. dotyczących m.in. ramowych planów nauczania, podstawy programowej, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów, sposobu prowadzenia przez szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania.

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania nadzoruje i koordynuje wykonywanie nadzoru pedagogicznego na terenie kraju, w szczególności nadzoruje działalność kuratorów oświaty w tym zakresie (art. 35 ust. 1. pkt 2 u.s.o.).

W celu realizacji zadań, o których mowa w powołanym wyżej artykule oraz w art. 21 u.s.o., minister właściwy do spraw oświaty i wychowania w szczególności ustala podstawowe kierunki realizacji przez kuratorów oświaty polityki oświatowej państwa, w szczególności zadań z zakresu nadzoru pedagogicznego; kontroluje sprawność i efektywność nadzoru pedagogicznego sprawowanego przez kuratorów oświaty oraz przestrzeganie przepisów obowiązujących w tym zakresie, a także może wydawać na piśmie kuratorom oświaty wiążące ich wytyczne i polecenia, z wyjątkiem indywidualnych spraw rozstrzyganych w drodze decyzji administracyjnej; może żądać od kuratorów oświaty informacji, dokumentów i sprawozdań okresowych lub dotyczących określonej sprawy albo rodzaju spraw (art. 35 ust. 2 pkt 1-3 u.s.o.).

1.3. Szkoły publiczne i niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych

Organizacja i realizacja kształcenia z przedmiotu wychowanie fizyczne i zajęć wychowania fizycznego prowadzonych w ramach nauczania zintegrowanego.

1. Szkoła i placówka może być szkołą i placówką publiczną albo niepubliczną i, z wyjątkiem określonym w art. 5 ust. 3a-3e u.s.o.⁹¹, może być zakładana i prowadzona przez: jednostkę samorządu terytorialnego, inną osobę prawną lub osobę fizyczną (art. 5 ust. 1 i 2 u.s.o.)⁹². Szkoła niepubliczna może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej, zgodnie z art. 7 ust. 3 u.s.o., jeżeli:

- 1) realizuje programy nauczania uwzględniające podstawy programowe,
- 2) realizuje zajęcia edukacyjne w cyklu nie krótszym oraz w wymiarze nie niższym niż łączny wymiar obowiązkowych zajęć edukacyjnych określony w ramowym planie nauczania szkoły publicznej danego typu,
- 3) stosuje zasady klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów,
- 4) prowadzi dokumentację przebiegu nauczania ustaloną dla szkół publicznych,
- 5) w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe – kształci w zawodach określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego,
- 6) zatrudnia nauczycieli obowiązkowych zajęć edukacyjnych, posiadających kwalifikacje określone dla nauczycieli szkół publicznych.

Szkoły niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych powinny spełniać w procesie kształcenia wymagania określone w art. 7 ust. 3 u.s.o.⁹³.

⁹¹ Art. 5 ust. 3a – 3e odnosi się do możliwości zakładania szkół resortowych. Osoby prawne i fizyczne mogą zakładać szkoły niepubliczne po uzyskaniu wpisu do ewidencji prowadzonej przez odpowiednią jednostkę samorządu terytorialnego (art. 82 ust. 1 u.s.o.).

⁹² Organ prowadzący szkołę odpowiada za jej działalność (art. 5 ust. 7 u.s.o.). Do zadań organu prowadzącego szkołę należy m.in.: zapewnienie warunków jej działania, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wyposażenie szkoły w pomoce dydaktyczne i sprzęt niezbędny do pełnej realizacji programów nauczania oraz wykonywania innych zadań statutowych.

⁹³ Por. m.in. komentarz M. Pilcha, *Ustawa o systemie oświaty. Komentarze*. ABC 2012 r.

Szkoła publiczna, w celu realizacji zadań statutowych⁹⁴, stosownie do art. 67 ust. 1 pkt 5 u.s.o., powinna zapewnić uczniom możliwość korzystania m.in. z zespołu urządzeń sportowych i rekreacyjnych. Powyższy wymóg nie odnosi się bezpośrednio do szkół niepublicznych, tym niemniej konieczność zapewnienia odpowiedniej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego wynika z *Zalecanych warunków i sposobów realizacji* określonych w załączniku nr 4 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół⁹⁵, którą zobowiązane są realizować szkoły niepubliczne o uprawnieniach szkół publicznych, a także z § 4 ust. 1 pkt 2 lit. c rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (rozporządzenie w sprawie dopuszczania programów nauczania)⁹⁶, stosownie do którego program nauczania ogólnego powinien, w odniesieniu do sposobów osiągnięcia celów kształcenia i wychowania, uwzględniać warunki, w jakich będzie realizowany.

W załącznikach do obowiązującego w kontrolowanym okresie rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania z 2002 r.)⁹⁷ określono tygodniowy wymiar godzin zajęć edukacyjnych dla etapów edukacyjnych w poszczególnych typach szkół, w szczególności obowiązkowych zajęć edukacyjnych o charakterze dydaktyczno-wychowawczym, w trakcie których odbywa się nauczanie przedmiotów i kształcenie zintegrowane (§ 2 ust. 1). W szkołach niepublicznych, w związku z art. 7 ust. 3 pkt 2 u.s.o., szkolne plany nauczania z poszczególnych przedmiotów jako minimum winny uwzględniać liczbę godzin określonych w odpowiednich załącznikach do ww. rozporządzenia (dla każdego typu szkoły).

Zgodnie § 3 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 marca 2009 r., zmieniającego rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych⁹⁸, ramowe plany nauczania określone w załącznikach nr 3a i 6a do rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania z 2002 r., stosowano począwszy od roku szkolnego 2009/2010 w kl. I szkoły podstawowej i gimnazjum. W pozostałych klasach szkoły podstawowej, gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych stosowano w kontrolowanym okresie dotychczasowe ramowe plany nauczania.

W związku z powyższymi regulacjami liczba godzin wychowania fizycznego wynosiła od roku szkolnego 2009/2010: w szkole podstawowej w I etapie edukacyjnym (kl. I-III) i w gimnazjum (kl. I-III) odpowiednio co najmniej 290 godzin i 385 godzin w cyklu kształcenia (cztery godziny tygodniowo

⁹⁴ Organizacja i funkcjonowanie szkoły publicznej i niepublicznej określona jest w statucie, zgodnie z odpowiednio art. 60 ust. 1 i art. 84 ust. 2 u.s.o. Statut szkoły niepublicznej, nadany przez osobę prowadzącą, powinien określać m.in.: nazwę, typ szkoły lub cel placówki i ich zadania, osobę prowadzącą szkołę lub placówkę, organy szkoły lub placówki i zakres ich zadań, organizację szkoły lub placówki, prawa i obowiązki pracowników oraz uczniów szkoły lub placówki.

⁹⁵ Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17; uchylone z dniem 1 września 2012 r.; dalej: rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania fizycznego z 2008 r.; aktualnie obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r., poz. 977).

⁹⁶ Dz. U. Nr 89, poz. 730; rozporządzenie zostało uchylone z dniem 18 lipca 2012 r. Obecnie obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. z 2012, poz. 752).

⁹⁷ Dz. U. Nr 15, poz. 142, ze zm.

⁹⁸ Dz. U. Nr 54, poz. 442.

w Gimnazjum). Z kolei w klasie II i III szkoły podstawowej i w klasie II i III gimnazjum obowiązywał w latach szkolnych 2009/2010 i 2010/2011 tygodniowy wymiar godzin (w trzyletnim okresie kształcenia), tj. odpowiednio 9 (jako tzw. zajęcia ruchowe) i 9+3. Na pozostałych etapach edukacji tygodniowa liczba godzin w trzyletnim okresie nauczania wynosiła: w II etapie edukacyjnym (kl. IV-VI szkoły podstawowej) – 9+3, w trzyletnim liceum ogólnokształcącym, technikum uzupełniającym – 9, w technikum (kl. I-IV) – 12, a w zasadniczej szkole zawodowej i w uzupełniającym liceum ogólnokształcącym – 6.

Zajęcia powinny być prowadzone w grupach liczących od 12 do 26 uczniów, z tym że w szkołach ponadgimnazjalnych oddzielnie dla dziewcząt i chłopców, przy czym dopuszcza się tworzenie grup międzyoddziałowych lub grup międzyklasowych (§ 6 ust. 5 rozporządzenia w sprawie ramowych planów nauczania z 2002 r.).

2. Z § 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego⁹⁹ wynika, że zajęcia wychowania fizycznego mogą być organizowane przez szkołę jako zajęcia klasowo-lekcyjne oraz zajęcia do wyboru przez uczniów, jako: sportowe, sprawnościowo-zdrowotne, taneczne lub w formie aktywnej turystyki. Zajęcia klasowo-lekcyjne mogą być realizowane w wymiarze nie mniejszym niż dwie godziny tygodniowo w szkołach podstawowych i gimnazjach oraz w wymiarze jednej godziny lekcyjnej w szkołach ponadgimnazjalnych.

Propozycje zajęć do wyboru przez uczniów przygotowuje dyrektor szkoły w uzgodnieniu z organem prowadzącym i po zaopiniowaniu przez radę pedagogiczną i radę szkoły lub radę rodziców. Oferta powinna uwzględniać m.in.: potrzeby zdrowotne uczniów, ich zainteresowania oraz osiągnięcia sportowe w danej dziedzinie sportu bądź aktywności fizycznej (§ 3 ww. rozporządzenia).

3. Podstawę programową kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, określały w badanym okresie: w kl. IV-VI szkoły podstawowej i w szkołach ponadgimnazjalnych – rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r.¹⁰⁰ w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (podstawa programowa z 2002 r.) oraz – w kl. I-III szkoły podstawowej i w gimnazjum – rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół¹⁰¹. Podstawa programowa z 2008 r. wprowadzana jest sukcesywnie: od roku szkolnego 2009/2010 w kl. I szkoły podstawowej i gimnazjum oraz – od roku szkolnego 2012/2013 – w kl. IV szkoły podstawowej i w kl. I szkół ponadgimnazjalnych¹⁰².

⁹⁹ Dz. U. Nr 175, poz. 1042; rozporządzenie to obowiązuje od 1 września 2011 r. Uprzednio obowiązywało rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 sierpnia 2009 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji dwóch godzin obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (Dz. U. Nr 136, poz. 1116).

¹⁰⁰ Dz. U. Nr 51, poz. 458, ze zm. rozporządzenie utraciło moc 30 stycznia 2009 r.

¹⁰¹ Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17; uchylone z dniem 1 września 2012 r.; obowiązuje obecnie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r., poz. 977). Zgodnie z art. 3 pkt 13 u.s.o. pod pojęciem podstawy programowej kształcenia ogólnego należy rozumieć obowiązkowe zestawy celów i treści nauczania, w tym umiejętności, opisane w formie ogólnych i szczegółowych wymagań dotyczących wiedzy i umiejętności, które powinien posiadać uczeń po zakończeniu określonego etapu edukacyjnego oraz zadania wychowawcze szkoły, uwzględniane w programach nauczania oraz umożliwiające ustalenie kryteriów ocen szkolnych i wymagań egzaminacyjnych.

¹⁰² Zgodnie z § 4 ust. 3, § 7 ust. 3 i § 8 ust. 3 rozporządzenia w sprawie podstawy programowej z 2008 r., począwszy od roku szkolnego 2009/2010 w zależności od potrzeb i możliwości szkoły, odpowiednio w kl. IV-VI szkoły podstawowej i we wszystkich klasach szkół ponadgimnazjalnych, dyrektor szkoły, po uzyskaniu pozytywnej opinii rady pedagogicznej, może postanowić o stosowaniu podstawy programowej kształcenia ogólnego dla ww. typów szkół m.in. dla przedmiotu wychowanie fizyczne, określonej odpowiednio w załączniku nr 2, 4 i 5 do powyższego rozporządzenia.

4. Dyrektor, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, dopuszcza do użytku szkolnego zaproponowany przez nauczyciela program nauczania (art. 22a ust. 2 u.s.o.). Z uwagi na autonomię nauczyciela w zakresie realizacji programu nauczania wynikającą z art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela¹⁰³ oraz zgodnie z § 2 ust. 3 rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników¹⁰⁴ nauczyciel może zaproponować program kształcenia ogólnego opracowany samodzielnie lub we współpracy z innymi nauczycielami, program opracowany przez innego autora (autorów) lub program opracowany przez innego autora (autorów) wraz z dokonanymi zmianami. Zgodnie z § 4 ust. 1 pkt 1-2 rozporządzenia w sprawie dopuszczania programów nauczania z 8 czerwca 2009 r., program nauczania dla zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego stanowi opis sposobu realizacji zadań edukacyjnych ustalonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego z 2002 r., lub z 2008 r., w zależności od etapu kształcenia. Program nauczania ogólnego może być dopuszczony do użytku w danej szkole, jeżeli zawiera m.in.: treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego, sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany, opis założonych osiągnięć ucznia, propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia.

Dyrektor szkoły, zgodnie z § 4 ust. 2 i 3 rozporządzenia w sprawie dopuszczania programów nauczania do użytku szkolnego, przed dopuszczeniem programu nauczania ogólnego do użytku w danej szkole, może zasięgnąć opinii: nauczyciela mianowanego lub dyplomowanego posiadającego wykształcenie wyższe i kwalifikacje wymagane do prowadzenia zajęć edukacyjnych, dla których program jest przeznaczony; konsultanta lub doradcy metodycznego; zespołu nauczycielskiego, zespołu przedmiotowego lub innego zespołu problemowo-zadaniowego. Opinia zawiera w szczególności ocenę zgodności programu nauczania ogólnego z podstawą programową kształcenia ogólnego oraz dostosowania programu do potrzeb i możliwości uczniów, dla których jest przeznaczony.

Programy nauczania dopuszczone do użytku w danej szkole stanowią szkolny zestaw programów nauczania. Dyrektor szkoły jest odpowiedzialny za uwzględnienie w szkolnym zestawie programów nauczania całości podstawy programowej kształcenia ogólnego ustalonej dla danego etapu edukacyjnego (art. 22a ust. 2b u.s.o.).

5. Sposób prowadzenia przez szkoły dokumentacji przebiegu nauczania, w tym szkoły niepubliczne posiadające uprawnienia szkoły publicznej, reguluje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r.¹⁰⁵ w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (rozporządzenie w sprawie prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania). Szkoła prowadzi dla każdego oddziału dziennik lekcyjny, w którym dokumentuje

¹⁰³ Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, ze zm.

¹⁰⁴ Dz. U. Nr 89, poz. 730; uchylone z dniem 18 lipca 2012 r.; aktualnie obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. z 2012, poz. 752).

¹⁰⁵ Dz. U. Nr 23, poz. 225, ze zm.

się przebieg nauczania w danym roku szkolnym (§ 7 ust. 1 ww. rozporządzenia). Do dziennika lekcyjnego wpisuje się m.in.: tygodniowy plan zajęć edukacyjnych, oznaczenie realizowanych programów nauczania zawartych w szkolnym zestawie programów nauczania dla danego oddziału, tematy przeprowadzonych zajęć, oceny i zaliczenia uzyskane przez uczniów (§ 7 ust. 2 i 3 ww. rozporządzenia).

Uczestnictwo uczniów w zajęciach wychowania fizycznego

Udział w zajęciach szkolnych jest dla uczniów obowiązkowy, co wynika z realizacji przez dzieci i młodzież obowiązku szkolnego określonego w art. 15 u.s.o. W dzienniku lekcyjnym odnotowuje się obecność uczniów na zajęciach edukacyjnych, zgodnie z § 7 ust. 3 rozporządzenia w sprawie sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu nauczania.

Dyrektor szkoły zwalnia ucznia z wychowania fizycznego na podstawie wydanej przez lekarza opinii o ograniczonych możliwościach uczestniczenia ucznia w tych zajęciach, na czas określony w tej opinii. W przypadku zwolnienia ucznia z wychowania fizycznego w dokumentacji przebiegu nauczania, tj. dzienniku lekcyjnym i arkuszu ocen, zamiast oceny klasyfikacyjnej, wpisuje się *zwolniony/a*, zgodnie z § 8 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych¹⁰⁶ (rozporządzenie w sprawie oceniania).

Ocenianie osiągnięć uczniów z przedmiotu wychowanie fizyczne

Z uwagi na wymagania art. 22 ust. 2 pkt 4 lit a) i c) u.s.o. regulacje wewnątrzszkolne w zakresie oceniania powinny uwzględniać: prawa ucznia do jawnej i umotywowanej oceny, informacje o wymaganiach edukacyjnych, a także, co ma istotne znaczenie w przypadku przedmiotu wychowanie fizyczne, dostosowanie wymagań edukacyjnych do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia. Wewnątrzszkolne zasady oceniania powinny być określone w statucie szkoły publicznej, zgodnie z § 3 ust. 4 rozporządzenia w sprawie oceniania. W szkole niepublicznej wewnątrzszkolne zasady oceniania mogą stanowić odrębny dokument.

Przepisy u.s.o (art. 7 ust. 3) nie obligują bezpośrednio szkoły niepublicznej o uprawnieniach szkoły publicznej do stosowania tych samych, co w szkole publicznej, zasad bieżącego oceniania wewnątrzszkolnego, dopuszczając tym samym określanie własnych unormowań. Tym niemniej, stosowane w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych wewnątrzszkolne systemy oceniania, o których mowa w art. 22 ust. 2 pkt 4 lit. b) u.s.o., powinny uwzględniać postanowienia § 2 ust. 2 oraz § 3 ust 2 i 3 powyższego rozporządzenia, z uwagi na stosowanie tożsamy, co w szkołach publicznych podstaw programowych, zasad klasyfikowania i promowania uczniów, tj. określenie, na czym polega ocenianie wewnątrzszkolne oraz jakie są cele i przedmiot oceniania. W procesie oceniania osiągnięć edukacyjnych uczniów z wychowania fizycznego pierwszoplanowe znaczenie ma ocenianie wychowawcze (postaw) z uwagi na konieczność uwzględnienia wysiłku wkładanego przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków (wymagań), wynikających ze specyfiki zajęć wychowania fizycznego (§ 7 ww. rozporządzenia).

Warunki bezpieczeństwa realizacji zajęć z wychowania fizycznego

Do zadań dyrektora szkoły, zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt 5a u.s.o. należy m.in. wykonywanie zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom w czasie zajęć organizowanych przez szkołę.

¹⁰⁶ Dz. U. Nr 83, poz. 562, ze zm.

Zasady bezpieczeństwa obowiązujące w szkołach określa rozporządzenie z dnia 31 grudnia 2002 r. Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach¹⁰⁷ (rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w szkołach).

Rozporządzenie nakłada na dyrektora szkoły (w § 3 ww. rozporządzenia) obowiązek przeprowadzania, co najmniej raz w roku, kontroli zapewniania bezpiecznych i higienicznych warunków korzystania z obiektów należących do szkoły, w tym bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, oraz określenia kierunków ich poprawy. Kopię protokołu kontroli dyrektor przekazuje organowi prowadzącemu szkołę.

W salach i na boiskach oraz w miejscach wyznaczonych do uprawiania ćwiczeń fizycznych, gier i zabaw umieszcza się tablice informacyjne określające zasady bezpiecznego użytkowania urządzeń i sprzętu sportowego (§ 31 ust. 6 ww. rozporządzenia).

W zakresie pomocy przedmedycznej określono, że pokój nauczycieli wychowania fizycznego powinien być wyposażony w apteczki zaopatrzone w środki niezbędne do udzielania pierwszej pomocy i instrukcję o zasadach udzielania tej pomocy, a nauczyciele wychowania fizycznego podlegają przeszkoleniu w zakresie udzielania pierwszej pomocy (§ 20 i § 21 ww. rozporządzenia). Stosownie do § 9 ust. 3 ww. rozporządzenia szkoły nabywają wyposażenie posiadające odpowiednie atesty lub certyfikaty. Zgodnie z § 31 ust. 1 ww. rozporządzenia stopień trudności i intensywności ćwiczeń dostosowuje się do aktualnej sprawności fizycznej i wydolności ćwiczących.

W odniesieniu do wypadków na terenie szkoły określono, że sporządzany jest protokół powypadkowy. Rejestr wypadków prowadzi dyrektor szkoły (§ 43 ust. 2 i § 50 powołanego rozporządzenia).

Zgodnie z § 7 pkt 1 lit. d) i f) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 16 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych¹⁰⁸ (rozporządzenie w sprawie SIO) sprawozdanie szkoły z ww. zakresu zawiera także zbiór danych o liczbie uczniów, słuchaczy i wychowanków oraz absolwentów z poprzedniego roku szkolnego, którzy ulegli wypadkom, pozostając pod opieką szkoły, z uwzględnieniem miejsca wypadku i przyczyny wypadku.

Podmioty prowadzące bazy danych na podstawie przepisów art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o systemie informacji oświatowej¹⁰⁹, zobowiązane są do sprawdzenia kompletności, poprawności i zgodności ze stanem faktycznym danych gromadzonych w bazie danych SIO. Zgodnie z art. 7 ust. 6 pkt 1 powołanej ustawy, za wykonanie obowiązków w powyższym zakresie odpowiadał dyrektor szkoły.

¹⁰⁷ Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69.

¹⁰⁸ Dz. U. Nr 277, poz. 2746, ze zm. Rozporządzenie zostało uchylone z dnia 1 września 2012 r. Obecnie w tym zakresie obowiązuje rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 grudnia 2012 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych dziedzinowych gromadzonych w systemie informacji oświatowej oraz terminów przekazywania niektórych danych do bazy danych systemu informacji oświatowej (Dz. U. z 2012 r., poz. 1547).

¹⁰⁹ Dz. U. Nr 49, poz. 463, ze zm. Od 30 kwietnia 2012 r. obowiązuje ustawa z dnia z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. Nr 139, poz. 814).

Szkoła publiczna powinna zapewnić uczniom możliwość korzystania z gabinetu profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej, zgodnie z art. 67 ust. 1 pkt 4 u.s.o. Pielęgniarka/higienistka szkolna, zgodnie § 6 pkt 5 i 6 rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą¹¹⁰ (rozporządzenie w sprawie organizacji opieki zdrowotnej), współpracuje w szczególności z dyrektorem szkoły i radą pedagogiczną. Przepisy powyższego rozporządzenia nie określają jednak form i zakresu tej współpracy.

Wymóg art. 67 ust. 1 pkt 4 u.s.o. nie odnosi się do szkół niepublicznych, tym niemniej, ze względu na konieczność realizacji podstawy programowej wychowania fizycznego, niezbędne jest ustalenie w szkołach o uprawnieniach szkół publicznych, m.in. w odniesieniu do realizacji art. 39 ust. 1 pkt 3 i 5a u.s.o., zasad pozyskiwania danych o stanie zdrowia uczniów związanej z obowiązkiem dostosowania programu nauczania do potrzeb i możliwości uczniów, realizacji edukacji zdrowotnej określonej w podstawie programowej wychowania fizycznego z 2008 r. czy prowadzeniem zajęć korekcyjnych.

Kwalifikacje i doskonalenie zawodowe nauczycieli wychowania fizycznego i nauczania zintegrowanego

Kwalifikacje nauczycieli w szkołach określono w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli¹¹¹ (rozporządzenie w sprawie kwalifikacji nauczycieli).

W rozporządzeniu określono odrębnie kwalifikacje nauczycieli posiadających uprawnienia do prowadzenia zajęć w poszczególnych typach szkół (§ 2-4 ww. rozporządzenia). Kwalifikacje nauczycielskie powinny być potwierdzone dyplomem studiów lub świadectwem ukończenia zakładu kształcenia nauczycieli. W przypadku zajęć z wychowania fizycznego w formach pozalekcyjnych lub pozaszkolnych dopuszcza się ich prowadzenie przez osobę posiadającą kwalifikacje trenera lub instruktora z przygotowaniem pedagogicznym (§ 8 ww. rozporządzenia).

Dyrektor szkoły publicznej jest odpowiedzialny, zgodnie z art. 7 ust. 2 pkt 4 ustawy Karta Nauczyciela, do zapewnienia pomocy nauczycielom w realizacji ich doskonalenia zawodowego. Jest on również zobowiązany do motywowania nauczycieli do doskonalenia, stosownie do § 20 ust. 1 pkt 3 lit. b rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego¹¹² (rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego). Z kolei zobowiązania nauczycieli do udziału w kształceniu i doskonaleniu zawodowym wynikają z art. 12 ust. 3 i art. 42 ust. 2 pkt 3 ustawy Karta Nauczyciela. W szkołach niepublicznych kwestia doskonalenia zawodowego może być uregulowana w statucie szkoły lub innym dokumencie przyjętym przez radę pedagogiczną szkoły.

¹¹⁰ Dz. U. Nr 139, poz. 1133. Pielęgniarka środowiska nauczania i wychowania lub higienistka szkolna nie są pracownikami szkoły realizując na terenie szkoły świadczenia opieki zdrowotnej określone w umowie zawartej z Narodowym Funduszem Zdrowia. Sprawują one profilaktyczną opiekę nad uczniami w znajdującym się na terenie szkoły gabinecie profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej prowadząc dokumentację medyczną uczniów na zasadach określonych w przepisach o dokumentacji medycznej (odpowiednio § 8 ust. 1 i § 10 ust. 1 rozporządzenia w sprawie profilaktycznej opieki zdrowotnej).

¹¹¹ Dz. U. Nr 50, poz. 400, ze zm.

¹¹² Dz. U. Nr 168, poz. 1324.

Nadzór pedagogiczny nad dziedziną wychowania fizycznego

Zgodnie z § 21 ust. 1 i 2 rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego, dyrektor szkoły publicznej opracowuje na każdy rok szkolny plan nadzoru pedagogicznego, który zawiera m.in. cele i przedmiot ewaluacji wewnętrznej oraz tematykę kontroli przestrzegania przez nauczycieli przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkół. Dyrektor szkoły, w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego, przeprowadza m.in. ewaluację wewnętrzną i wykorzystuje jej wyniki do doskonalenia jakości pracy szkoły (§ 20 ust. 1 pkt 1). Instrumentem służącym realizacji powyższych zadań jest w szczególności obserwacja prowadzonych przez nauczycieli zajęć, m.in. dydaktycznych (§ 20 ust. 3 ww. rozporządzenia).

Rozporządzenie w sprawie nadzoru pedagogicznego wyłącza spośród zadań dyrektora szkoły niepublicznej zadanie związane z planowaniem nadzoru pedagogicznego. Jednakże, ze względu na konieczność spełniania przez szkołę postanowień art. 7 ust. 3 u.s.o., wewnątrzszkolny nadzór pedagogiczny powinien być sprawowany także w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych. Z uwagi na autonomię organizacyjną tych szkół oraz pełną swobodę zatrudniania na stanowisku dyrektora osób niebędących nauczycielami, opisany w ich statutach sposób sprawowania nadzoru pedagogicznego może mieć charakter specyficzny dla danej szkoły.

Nadzór pedagogiczny nad szkołami i placówkami niepublicznymi sprawują właściwi kuratorzy oświaty (art. 89 u.s.o.), przy czym przepisy art. 33 u.s.o. stosuje się odpowiednio. Kurator oświaty zobowiązany jest, w stosunku do szkół posiadających uprawnienia szkół publicznych, do dokonywania oceny zgodności zatrudniania nauczycieli z wymaganymi kwalifikacjami (art. 33 ust. 2 pkt 1 u.s.o. w związku z art. 7 ust. 3 pkt 6 u.s.o.) oraz realizacji podstaw programowych i ramowych planów nauczania (art. 33 ust. 2 pkt 2 i 3 u.s.o. w związku z art. 7 ust. 3 pkt 1 i 2 u.s.o.). W szkołach niepublicznych wizytatorom właściwego terytorialnie kuratorium oświaty przysługuje prawo badania oceny stanu i warunków oraz efektów działalności statutowej: przestrzegania postanowień statutu szkoły, przestrzegania praw dziecka i ucznia, a także zapewnienie uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki (art. 33 ust. 2 pkt 4 i 6-7 u.s.o.).

2. Charakterystyka uwarunkowań organizacyjno-ekonomicznych

1. Kształcenie dzieci i młodzieży w zakresie wychowania fizycznego w szkołach odgrywa istotną rolę zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym ze względu na swą masowość i doniosłość w budowaniu postaw prozdrowotnych niezbędnych w dorosłym życiu. Kształcenie w powyższym zakresie wiąże się ze znacznymi nakładami finansowymi, dotyczącymi m.in. kosztów budowy i utrzymania infrastruktury sportowej oraz wydatkami na wynagrodzenia nauczycieli wychowania fizycznego, wynikającymi z wysokiej, w porównaniu do innych przedmiotów szkolnych, liczby godzin obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego. Z powyższego względu obowiązujące w skontrolowanym okresie rozporządzenie w sprawie podstawy programowej z 2008 r. (aktualnie rozporządzenie w tej sprawie z 2012 r.) w zakresie wychowania fizycznego stanowi m.in., że określone w podstawie programowej wymagania należy traktować, jako wskaźniki rozwoju dyspozycji osobowych.

Szkoły, stosownie do art. 13a ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (u.s.o.)¹¹³, z wyłączeniem szkół dla dorosłych, są zobowiązane do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego. Według stanu na 30 września 2012 r. w kraju funkcjonowało 20.108 szkół dla dzieci dla dzieci i młodzieży (według ich typów), w tym 2.549 niepublicznych. W szkołach tych zajęciami wychowania fizycznego objętych było nominalnie 4.678.299 uczniów, w tym 161.372 uczniów w szkołach niepublicznych.

Tabela nr 4

Liczba szkół publicznych i niepublicznych dla dzieci i młodzieży oraz liczba uczniów tych szkół (wg SIO stan na 30 września 2012 r.)

Liczba*	Typ szkoły						Ogółem
	podstawowa		gimnazjum		ponadgimnazjalne		
	publiczne	niepubliczne	publiczne	niepubliczne	publiczne	niepubliczne	
szkół	12 571	885	6 584	705	6 404	959	28 108
uczniów	2 097 628	62 113	1 120 810	39 443	1 298 489	59 816	4 678 299

* wraz ze szkołami specjalnymi, z wyłączeniem szkół zorganizowanych przy podmiotach leczniczych

2. W roku szkolnym 2012/2013 w szkołach publicznych i niepublicznych dla dzieci i młodzieży w zatrudnionych było 659.166 nauczycieli, w tym 86.984 (13%) w szkołach niepublicznych.

Tabela nr 5

Liczba nauczycieli zatrudnionych w szkołach publicznych dla dzieci i młodzieży według stopnia awansu zawodowego (wg SIO; stan w osobach na 30 września 2012 r.)¹¹⁴

Rodzaj szkoły	Stopień awansu zawodowego nauczyciela				Razem
	stażysta	kontraktowy	mianowany	dyplomowany	
publiczna	22 599	103 233	168 090	308 115	602 037
niepubliczna	26 449	18 915	18 816	22 804	86 984*
Ogółem	48 051	117 378	179 222	314 515	659 166

* Liczba nauczycieli w wierszu Ogółem nie równa się sumie z wierszy [szkoła] publiczna/niepubliczna, ponieważ 29.855 nauczycieli zatrudnionych jest w obu rodzajach szkół.

Najwyższy stopień awansu zawodowego, tj. stopień nauczyciela dyplomowanego i mianowanego posiadało odpowiednio 55% i 26% nauczycieli kształcenia zintegrowanego uczących w szkołach publicznych, wobec odpowiednio 20% i 29% nauczycieli prowadzących zajęcia w szkołach niepublicznych.

W szkołach publicznych i niepublicznych zatrudnionych było odpowiednio 57.101 i 2.981 nauczycieli wychowania fizycznego posiadających stopnie awansu zawodowego. W porównaniu do 2009 r. liczba nauczycieli w szkołach publicznych zwiększyła się w 2012 r. (stan na 30 września) o 4.863 osób (8,5%), przy jednoczesnym zmniejszeniu się w tym okresie liczby uczniów w tych szkołach o 417.277 osób (9,2%). Najwyższy stopień awansu zawodowego, tj. nauczyciela dyplomowanego i mianowanego posiadało łącznie odpowiednio 86% i 58% nauczycieli wychowania fizycznego tych rodzajów szkół.

¹¹³ Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, ze zm.; art. 13a został dodany przez art. 58 pkt 3 ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. Nr 127, poz. 857).

¹¹⁴ W zestawieniu pominięto osoby zatrudnione w urzędach administracji publicznej, KO, CKE i OKE na stanowiskach, na których wymagane są kwalifikacje pedagogiczne oraz osoby zatrudnione na podstawie ustawy Karta Nauczyciela w placówkach spoza systemu oświaty.

Tabela nr 6

Nauczyciele wychowania fizycznego zatrudnieni w szkołach publicznych i niepublicznych dla dzieci i młodzieży według stopni awansu zawodowego (w osobach; wg SIO, stan na 30 września 2012 r.).

Stopień awansu	Szkoła	
	publiczna	niepubliczna
nauczyciel dyplomowany	33.324	866
nauczyciel mianowany	15.567	854
nauczyciel kontraktowy	7.027	804
nauczyciel stażysta	1.183	457
Razem	57.101	2.981

W szkołach publicznych i niepublicznych dla dzieci i młodzieży (na II, III i IV etapie edukacji) prowadziło zajęcia odpowiednio 23.515, 23.080 i 15.504 nauczycieli wychowania fizycznego, w tym 917, 1.258 i 1.283 w szkołach niepublicznych. Ponadto na pierwszym etapie edukacji zajęcia prowadziło 123.975 nauczycieli kształcenia zintegrowanego i 12.831 nauczycieli wychowania fizycznego, w tym odpowiednio 7.229 i 601 osób w szkołach niepublicznych.

Tabela nr 7

Liczba nauczycieli kształcenia zintegrowanego oraz wychowania fizycznego prowadzących zajęcia na poszczególnych etapach edukacji w szkołach publicznych i niepublicznych dla dzieci i młodzieży (wg SIO, stan w osobach na 30 września 2012 r.)¹¹⁵

Rodzaj szkoły	Etap edukacji		Liczba nauczycieli
publiczna	I	kształcenie zintegrowane	116.735
		wychowanie fizyczne	12.229
	II		22.598
	III		21.822
	IV		14.221
niepubliczna	I	kształcenie zintegrowane	7.240
		wychowanie fizyczne	602
	II		917
	III		1.258
	IV		1.283

Nauczyciele wychowania fizycznego zatrudnieni w szkołach publicznych i niepublicznych dla dzieci i młodzieży posiadali dodatkowe uprawnienia zawodowe w dziedzinie kultury fizycznej i sportu, i tak odpowiednio: trenera – 4.235 i 461 osób, instruktora – 4.795 i 526 osób i menedżera – 237 i 21 osób¹¹⁶.

3. W latach szkolnych 2005–2012 nastąpił znaczący wzrost infrastruktury do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego i zajęć sportowych, co dotyczyło zarówno hal sportowych, jak i pełnowymiarowych sal gimnastycznych (wzrost odpowiednio o 78% i 156%). W dalszym ciągu blisko połowę obiektów niezbędnych do prowadzenia zajęć, którymi dysponują szkoły, stanowią niepełnowymiarowe sale gimnastyczne, tj. 7.504 (46%). Podobna sytuacja występuje w odniesieniu

¹¹⁵ Dany nauczyciel, jeśli uczy w szkole publicznej i niepublicznej, to został uwzględniony na każdym etapie edukacji.

¹¹⁶ Według SIO, stan na dzień 30 września 2012 r.; ten sam nauczyciel może posiadać uprawnienia trenera, instruktora i menedżera; ponadto nauczyciel uczący w szkole publicznej, jak i niepublicznej jest uwzględniony w obu rodzajach szkół.

do otwartych obiektów sportowych, gdzie na przykład nastąpił wzrost boisk do koszykówki o 81% i boisk do piłki nożnej o 63% oraz pojawiła się kategoria boisk wielofunkcyjnych. Uwzględniając fakt, że w tym samym czasie zmniejszała się liczba szkół i uczniów dostępność infrastruktury sportowej uległa poprawie¹¹⁷.

Tabela nr 8

Liczba szkół publicznych i niepublicznych, w których dyspozycji pozostają sportowe (wg SIO, stan na 15 września 2005 r. i 30 września 2012 r.)

Obiekt	Stan na 15.09.'05 r.	Stan na 30.09.'12 r.	3:2 (%)
1	2	3	4
hale sportowe o wymiarach nie mniejszych niż 36m x 18m, albo o powierzchni nie mniejszej niż 648 m ²	880	1 567 (15*)	78%
sale gimnastyczne o wymiarach mniejszych niż 36m x 18m do 24mx12m, albo o powierzchni mniejszej niż 648 m ² i równej lub większej niż 288 m ²	2 676	6 855 (134*)	156%
sale gimnastyczne o wymiarach mniejszych niż 24m x 12m do 18m x 9m, albo o powierzchni mniejszej niż 288 m ² i równej lub większej niż 162 m ²	4 220	7 861 (203*)	86%
pływalnie	x	363 (13)	x
sale o powierzchni mniejszej niż 162 m ²	x	7 504 (599*)	x

* liczba szkół niepublicznych dysponujących obiektami

Tabela nr 9

Liczba szkół publicznych i niepublicznych, w których dyspozycji pozostają otwarte obiekty sportowe (wg SIO, stan na 15 września 2005 r. i 30 września 2012 r.)

Obiekt	Stan na 15.09.'05 r.	Stan na 30.09.'12 r.	3:2 (%)
1	2	3	4
boiska do siatkówki	6 818	10 451 (423*)	53
boiska do koszykówki	5 284	9 541 (338*)	81
boiska do piłki ręcznej	5 880	9 163 (168*)	56
korty tenisowe	545	1 851 (36*)	240
boiska do piłki nożnej	7 773	12 676 (513*)	63
boiska do hokeja na trawie	45	90 (4*)	100
bieżnie proste	3 451	6 264 (110*)	80
bieżnie okólne	1 315	2 713 (61*)	106
skocznie	5 552	8 700 (196*)	57
rzutnie	940	2 380 (34*)	153
boiska wielozadaniowe/wielofunkcyjne	x	2 434 (96*)	x

* liczba szkół niepublicznych dysponujących obiektami

¹¹⁷ W roku szkolnym 2000/2001 w szkołach dla dzieci i młodzieży uczyło się 6.971 tys. uczniów, w roku szkolnym 2007/2008 – 5.558 tys. uczniów, w roku szkolnym 2009/2010 – 5.144 tys. uczniów, a w roku 2012/2013 – 4.678 tys. uczniów – Informacja ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania dotycząca realizacji zajęć wychowania fizycznego w formach alternatywnych, Warszawa 2010 r., str. 9 oraz bazy danych SIO wg stanu na dzień 30 września 2012 r.

4. Zgodnie z obowiązującym w kontrolowanym okresie rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie zakresu i organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą¹¹⁸, opiekę zdrowotną w szkole sprawuje m.in. pielęgniarka środowiska nauczania i wychowania i higienistka szkolna. O ile w 2010 r. opiekę zdrowotną nad uczniami sprawowało 7.753 pielęgniarek i higienistek¹¹⁹ realizujących świadczenia w 11.507 szkołach, to w 2012 r. liczba ta wzrosła do 8.076 osób w 11.798 szkołach.

Liczba gabinetów profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych (bez szkół specjalnych) zmniejszyła się z 15.533 w roku szkolnym 2009/10 do 15.104 gabinetów w roku szkolnym 2011/2012, w tym w szkołach niepublicznych liczba gabinetów wzrosła odpowiednio z 708 do 711.

Liczba dzieci i młodzieży niepełnosprawnych ruchowo w Polsce wyniosła w latach 2009, 2010 i 2011 odpowiednio 490.633, 462.569 i 455.307 osób, z tego zniekształcenia kręgosłupa stwierdzono u 363.308, 336.579 i 328.361 osób a otyłość u 127.325, 125.990 i 126.946 osób.

5. W latach szkolnych 2009/10–2011/12 liczba uczniów, którzy ulegli wypadkom na zajęciach wychowania fizycznego w szkołach publicznych utrzymywała się na zbliżonym poziomie, pomimo zmniejszenia się liczny uczniów w szkołach, i wynosiła odpowiednio 42.829, 40.927 i 41.414 osób. Natomiast w szkołach niepublicznych liczba ta wzrosła z 497 i 516 do 603 zdarzeń. Najczęstszą podawaną przyczyną wypadków była w szkołach publicznych i niepublicznych nieuwaga, tj. w poszczególnych rodzajach szkół odpowiednio 64% i 64%, 64% i 68% oraz 63% i 64%.

Tabela nr 10

Liczba uczniów szkół publicznych i niepublicznych, którzy ulegli wypadkom na zajęciach wychowania fizycznego w latach szkolnych 2008/2009–2011/2012 według ich przyczyn (SIO).

Przyczyna	2009/2010		2010/2011		2011/2012	
	szk. publiczne	szk. niepubl.	szk. publiczne	szk. niepubl.	szk. publiczne	szk. niepubl.
nieuwaga	27.349	320	25.998	350	26.241	386
uderzenie nieumyślne	7.207	62	6.862	59	6.954	76
inne przyczyny nieokreślone w SIO	7.939	106	7.750	104	7.932	133
łącznie inne przyczyny określone w SIO*	334	9	317	3	287	8
Razem	42.829	497	40.927	516	41.414	603

* W kolejności występowania: pobicie/umyślne uderzenie; nieznanomość lub nieprzestrzeganie przepisów bhp; brak lub niedostateczny nadzór nad uczniem; zły stan zdrowia i niepełna zdolność do zajęć; zły stan techniczny obiektów.

¹¹⁸ Dz. U. Nr 139, poz. 1133.

¹¹⁹ Zgodnie z danymi przekazanymi przez Ministerstwo Zdrowia w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK. Pielęgniarka środowiska nauczania i wychowania nie jest pracownikiem szkoły, realizuje na terenie szkoły świadczenia opieki zdrowotnej określone w umowie z NFZ.

Wykaz najważniejszych aktów normatywnych dotyczących skontrolowanej tematyki

1. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, ze zm.).
2. Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674, ze zm.).
3. Ustawa z dnia 19 lutego 2004 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. Nr 49, poz. 463, ze zm.); ustawa uchylona z dniem 30 kwietnia 2012 r.
4. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. Nr 139, poz. 814).
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 16 grudnia 2004 r. w sprawie szczegółowego zakresu danych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych (Dz. U. Nr 277, poz. 2746, ze zm.; uchylone z dniem 1 września 2012 r.).
6. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. Nr 89, poz. 730; uchylone z dniem 18 lipca 2012 r.).
7. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. z 2012, poz. 752).
8. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2012 r., poz. 977).
9. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17; uchylone z dniem 1 września 2012 r.).
10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 51, poz. 458, ze zm.; uchylone z dniem 30 stycznia 2009 r.).
11. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 19 lutego 2002 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. Nr 23, poz. 225, ze zm.).
12. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 50, poz. 400, ze zm.).
13. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 października 2009 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego (Dz. U. Nr 168, poz. 1324).
14. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. z 2012, poz. 204).

15. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 15, poz. 142, ze zm.; uchylone z dniem 1 września 2012 r.).
16. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562, ze zm.).
17. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2011 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (Dz. U. Nr 175, poz. 1042).
18. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 sierpnia 2009 r. w sprawie dopuszczalnych form realizacji dwóch godzin obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego (Dz. U. Nr 136, poz. 1116; uchylone z dniem 1 września 2011 r.).
19. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. z 2003 r. Nr 6, poz. 69, ze zm.).
20. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 28 sierpnia 2009 r. w sprawie organizacji profilaktycznej opieki zdrowotnej nad dziećmi i młodzieżą (Dz. U. Nr 139, poz. 1133).
21. Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz. U. z 2012 r., poz. 131).

Wykaz skontrolowanych jednostek i osób nimi kierujących oraz jednostek organizacyjnych NIK, które przeprowadziły kontrole

Lp.	Nazwa jednostki kontrolowanej	Imię i nazwisko kierownika jednostki kontrolowanej	Ocena skontrolowanej działalności zawarta w wystąpieniu pokontrolnym	Nazwa jednostki kontrolnej NIK przeprowadzającej kontrolę
1.	Ministerstwo Sportu i Turystyki	Joanna Mucha (od 18.11.2011 r.) Adam Giersz (od 14.10.2009 r. do 18.11.2011 r.)	PN*	Departament Nauki, Oświaty i Dziedzictwa Narodowego
2.	Ministerstwo Edukacji Narodowej	Krystyna Szumilas (od 18.11.2011 r.) Katarzyna Hall (od 16.11.2007 r. do 18.11.2011 r.)	PN	
3.	Zespół Szkół Społecznych Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Warszawie	Anna Sobala-Zbrozczyk	N**	
4.	Zespół Szkół Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Ostrołęce	Katarzyna Kossakowska	N	
5.	Gimnazjum Klasyczne im. Papieża Jana Pawła II w Ostrołęce	Henryk Gut	N	
6.	Zespół Szkół nr 9 w Gdyni	Aleksander Kuźmin	PN	Delegatura NIK w Gdańsku
7.	III Podstawowo-Gimnazjalny Zespół Szkół Społecznych Towarzystwa Oświatowego w Gdańsku-Wrzeszczu	Joanna Zabrocka	PN	
8.	Zespół Szkół Towarzystwa Salezjańskiego im. św. Jana Bosko w Rumii	ks. Marek Zaborowski (od 01.09.2010 r.) ks. Marek Woś (do 31.08.2010 r.)	N	
9.	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 1 im. Marii Konopnickiej w Pruszczu Gdańskim	Jarosław Karnath	PN	
10.	Gimnazjum nr 3 im. Stefana Batorego w Malborku	Dariusz Rowiński	PN	
11.	Zespół Szkół im. Ignacego Łukasiewicza w Policach	Beata Golisowicz	PN	Delegatura NIK w Szczecinie
12.	Zespół Szkół Towarzystwa Salezjańskiego w Szczecinie	ks. Leszek Ziola (od 01.07.2012 r.) ks. Dariusz Łokietek (od 01.09.2007 r. do 01.07.2012 r.)	N	
13.	Zespół Szkół Społecznych im. prof. Piotra Zaremby w Dziwnowie	Elżbieta Waliszewska	PN	
14.	Zespół Szkół nr 1 w Szczecinie	Beata Wierzba	P***	
15.	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 6 w Szczecinie	Bożena Łoś	PN	

16.	Zespół Szkół Niepublicznych im. Kornela Makuszyńskiego w Borkach Wyrkach	Tadeusz Marchel	N	Delegatura NIK w Warszawie
17.	Zespół Szkół Ogólnokształcących im. św. Pawła z Tarsu w Warszawie	Wiesława Sanecka-Tombacher	N	
18.	Zespół Szkół Ogólnokształcących w Nasielsku	Danuta Białorucka (od 01.09.2012 r.) Zdzisław Suwiński (p.o. od 01.01.2012 r. do 31.08.2012 r.) Robert Parzonka (od 01.09.2007 r. do 31.12.2011 r.)	N	
19.	Zespół Szkół nr 1 w Siedlcach	Hanna Wójcik	PN	
20.	Miejski Zespół Szkół nr 1 w Ciechanowie	Dariusz Mosakowski (od 01.09.2012 r.) Elżbieta Wodzyńska (od 18.09.2008 r. do 31.08.2012 r.)	N	
21.	Zespół Szkół Katolickich im. św. Wojciecha w Złotowie	Danuta Łoboda	PN	Delegatura NIK w Poznaniu
22.	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 4 im. ks. prof. Józefa Tischnera w Poznaniu	Marek Kordus	PN	
23.	Zespół Szkół nr 3 im. 750-lecia Jarocina w Jarocinie	Maria Sobczak	N	
24.	Zespół Szkół im. Władysława Reymonta w Lipiej Górze	Małgorzata Rychert	PN	
25.	Zespół Szkół Sióstr Salezjanek w Ostrowie Wielkopolskim	Dorota Grzywacz	PN	
26.	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 9 w Białymstoku	Leszek Kochanowski	PN	Delegatura NIK w Białymstoku
27.	Zespół Szkół nr 4 w Białymstoku	Anna Rogowska	PN	
28.	Zespół Szkół Społecznych Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Augustowie	Urszula Jurgiel	N	
29.	Zespół Szkół Ogólnokształcących im. Tadeusza Kościuszki w Łomży	Jerzy Łuba	PN	
30.	Zespół Szkół Katolickich im. Matki Bożej Miłosierdzia w Białymstoku	Małgorzata Maria Wyszyńska	PN	
31.	Zespół Szkół Ogólnokształcących w Opolu	Anna Raźniewska	PN	Delegatura NIK w Opolu
32.	Zespół Szkół Ogólnokształcących Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Kluczborku	Beata Bednarska	PN	
33.	Publiczne Gimnazjum im. Polskich Noblistów w Paczkowie	Justyna Dziasek	P	
34.	Zespół Szkół Miejskich nr 5 w Kędzierzynie Koźlu	Barbara Korotusz	PN	
35.	Diecezjalne Gimnazjum w Nysie	Henryk Wolff	PN	

36.	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 7 w Olsztynie	Kazimierz Kapla	PN	Delegatura NIK w Olsztynie
37.	Zespół Placówek Opiekuńczo-Wychowawczych i Diagnostycznych w Olsztynie	Anna Norejko	N	
38.	Zespół Szkół Katolickich w Piszcu	Wiesława Jankiewicz	PN	
39.	Zespół Szkół Społecznego Towarzystwa Oświatowego w Olecku	Waldemar Snarski	N	
40.	Gimnazjum Samorządowe nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi im. Noblistów Polskich w Iławie	Barbara Szabelska	PN	
41.	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 1 im. Mikołaja Kopernika w Katowicach	Witold Terlecki	N	Delegatura NIK w Katowicach
42.	Zespół Szkół nr 3 w Wodzisławiu Śląskim im. ks. Władysława I Opolskiego	Leszek Wróbel	N	
43.	Zespół Katolickich Szkół Ogólnokształcących nr 1 im. ks. Emila Szramka w Katowicach	Andrzej Kita	PN	
44.	Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 11 w Bytomiu	Maria Morga	PN	
45.	Zespół Szkół Ogólnokształcących Zgromadzenia Córek Bożej Miłości w Bielsku-Białej	Danuta Domszy	N	

* – ocena pozytywna, mimo stwierdzonych nieprawidłowości

** – ocena negatywna

*** – ocena pozytywna

Wykaz organów, którym przekazano Informację o wynikach kontroli

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
2. Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
3. Marszałek Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
4. Prezes Rady Ministrów
5. Minister Sportu i Turystyki
6. Minister Edukacji Narodowej
7. Minister Nauki i Szkolnictwa Wyższego
8. Minister Zdrowia
9. Rzecznik Praw Obywatelskich
10. Rzecznik Praw Dziecka
11. Prezes Trybunału Konstytucyjnego
12. Przewodniczący Komisji Edukacji, Nauki i Młodzieży Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
13. Przewodniczący Komisji do Spraw Kontroli Państwowej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
14. Przewodniczący Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
15. Przewodniczący Komisji Edukacji, Nauki i Sportu Senatu Rzeczypospolitej Polskiej